

MŪSŲ GIRIOS

2019 / 03

STIHL®

PROFESIONALIOS STIHL KRŪMAPIJOVĖS

Nepakeičiamas pagalbininkas pjaunant didelius pievų plotus, šalinant piktžoles ar kertant sumedėjusius stiebus, kertant krūmynus ar tankumynus. Iš daugelio skirtingų modelių jūs išsirinksite tinkamiausią.

Oficiali firmos STIHL atstovė Lietuvoje –
Mocevičiaus firma „Ginalas“, Esperanto g. 26,
Kazlų Rūda, tel. (8 343) 96 464
www.ginalas.lt, www.stihl-parduotuves.lt

STIHL®

Dirbtinio lizdo formavimas

Mes laukiame jūsų, juodieji gandrai

VĮ Valstybinių miškų urėdijos Veisiejų regioninio padalinio Kabelių, Latežerio ir Kapčiamiesčio girininkijose miškininkai su ornitologais-aukštalipiais iškėlė tris naujus dirbtinius lizdus juodiesiems gandrams, dabar regione tokių lizdų – jau 7. Taip siekiama išsaugoti šią nykstančią gyvūnų rūšį, įtrauktą į Lietuvos raudonąją knygą. Juodųjų gandrų Lietuvoje iš viso priskaičiuojama apie 700 perinčių porų.

Juodieji gandrai laikosi atokiai nuo žmonių, mėgsta mišrius miškus, drėgnas ir pelkėtas vietas. Lizdams dažniausiai renkami senus ąžuolus ar kitus aukštus medžius. Lizdus susisuka iš smulkių šakelių arba apsigyvena kitų stambių paukščių lizduose, tačiau natūralūs lizdai neilgaamžiai – ilgainiui suyra, juos išplauna lietus arba nukrenta žemėn kartu su nulūžusia medžio šaka.

VĮ Valstybinių miškų urėdijos Veisiejų regioninio padalinio gamtotvarkos specialisto Audriaus Norkūno teigimu, juodieji gandrai mėgsta grįžti į senas vietas, todėl vietoje seno lizdo verta įkelti naują dirbtinį. Deja, ne visada tai įmanoma.

„Latežerio girininkijoje senas juodojo gandro lizdas buvo ąžuole. Tačiau šis ąžuolas prastos būklės, tikėtina ilgai neatlaikys, todėl priėmėme sprendimą naują dirbtinį lizdą kelti tvirtoje eglėje šalia senojo ąžuolo“, – pasakoja ornitologas-aukštalipys Darius Musteikis, kuris ir pagamino, ir su komanda kėlė dirbtinius lizdus girininkijose.

Pasak D. Musteikio, panaši situacija Kabelių bei Kapčiamiesčio girininkijose – naujus lizdus teko kelti ne į senųjų vietas, o į šalia augančius tvirtus medžius.

Dirbtiniam lizdui pirmiausiai pagaminama platforma: iš medinių 5–7,5 cm storio tašų sukalamas rėmas ir tarp jo kraštinių ištempiamas dviejų sluoksnių metalinis tinklas, kad neišbyrėtų lizdo pagrindas. Visa lizdo konstrukcija surenkama medyje, 12–15 metrų aukštyje, ir dideliais varžtais pritvirtinama prie kamieno. Tada į lizdą dedama supuvusi mediena, dvigubas sluoksnis stambesnių ir plonesnių medžių šakų, galiausiai lizdas padengiamas samanų sluoksniu. Toks lizdas turėtų išlaikyti bent dešimt metų.

Dirbtinis lizdas įgauna saugojamo lizdo statusą nuo tada, kai jame saugomos paukščių rūšys pradeda perėti. Dirbtiniai lizdai ir inkilai keliami tokiose miško vietovėse, kuriose paukščiai galėtų gyventi kuo mažiau trikdomi, kur nevykdoma ūkinė veikla – saugomose teritorijose, kartinėse miško buveinėse. Tais atvejais, kai juodieji gandrai, ereliai žuvininkai susisuka lizdus miške, aplink juos 200 metrų spinduliu negali būti vykdomi pagrindiniai miško kirtimai.

Parengta pagal VĮ VMU inf.

4 Kronika

6 Aktualijos

- 6 V. TREPĖNAITIS
Ar pavyks prisikviesti žmonių į miškasodį?
- 8 S. GIRDZIUSAS
Miško pramonės plėtra Baltijos šalyse

10 Miškininkystė

- 10 S. KARAZIJA
Iš kur Lietuvoje atsirado tiek daug EB svarbos miškų buveinių?
- 14 A. PLIŪRA, V. LYGIS
Miško ekosistemų produktyvumo, būklės bei medžių rūšinės įvairovės pokyčių klimato kaitos ir susijusių stresorių poveikio sąlygomis prognozės
- 18 J. DANUSEVIČIUS
Būtinai miško atkūrimo monitoringas
- 20 K. GRIGALIŪNAS
Valstybinių miškų sanitarinės būklės apžvalga 2018 m. ir prognozės
- 21 D. BUROKIENĖ
Bendradarbiaujame su Ukraina: kaip sumažinti augalų invazinių ligų sukėlėjų plitimą ir daromą žalą?
- 22 A. BRUKAS, A. RUTKAUSKAS
Prisimenant miškotvarkininką, profesorių, habil. dr. Joną Petrą Kenstavičių

24 Profsajungų veikla

- 24 J. ŪSAS
Ar tikrai tuo keliu einama?

26 Privatūs miškai

- 26 V. VIDUGIRIS
Skubotos pertvarkos baigina

28 Medžioklė

- 28 V. TAMOŠIŪNAS
Ar prigis Lietuvoje turkmenų ir lenkų pasididžiavimas – aviganiai?

32 Miškas ir visuomenė

37 Išėję negrįžti

38 Nauji leidiniai

LIETUVOS MIŠKININKŲ SĄJUNGOS
ŽURNALAS

Leidžiamas nuo 1929 metų birželio
Indeksas 5057, su nuolaida – 5058
2019 m. kovas Nr. 3 (851)

ISSN 1392-6829

LEIDĖJAS

Viešoji įstaiga „Mūsų girios“

Kalvarijų g. 125-802

08221 Vilnius

Mob. tel.: 8 687 10616, 8 687 10614

El. paštas:

gintaremusugirios@gmail.com

vaclovasmusugirios@gmail.com

www.musu-girios.lt

Įmonės kodas 125302897

PVM mokėtojo kodas LT 253028917

A. s. LT887044060001501044

AB SEB bankas

REDAKCIJA

Direktorė – vyr. redaktorė

Gintarė Janiškienė

Mob. tel. 8 687 10616

El. paštas gintaremusugirios@gmail.com

Atsakingasis redaktorius

Vaclovas Trepėnaitis

Mob. tel. 8 687 10614

El. paštas vaclovasmusugirios@gmail.com

Dizainerė – maketuotoja

Jūratė Kemeklytė Bagdonienė

Spausdino AB „Spauda“

Laisvės pr. 60, 05120 Vilnius

www.spauda.com

Tiražas 1000 egz.

Kaina 3,10 Eur

Kaina su nuolaida 2,05 Eur

„Mūsų Girios“ (Our Forests) magazine

Editor-in-chief G. Janiškienė

Kalvarijų g. 125-802, LT-08221 Vilnius, Lithuania

Redakcijos ir autorių nuomonė ne visada sutampa.

Už reklamos turinį redakcija neatsako.

„Mūsų giriose“ išspausdintus straipsnius ar jų

dalį perspausdinti galima tik gavus raštišką

redakcijos sutikimą ir su šaltinio nuoroda.

Redakcija pasilieka teisę redaguoti straipsnius.

Pagėgių savivaldybei vadovaus miškininkas Vaidas BENDARAVIČIUS

2019 m. kovo 17 d. surengtame antrajame tiesioginių merų rinkimų ture Pagėgių savivaldybės meru išrinktas buvęs Šilutės miškų urėdijos urėdas Vaidas Bendaravičius (g. 1970 m.). Partijos „Tvarka ir teisingumas“ iškeltas kandidatas sulaukė daugiau nei 57 proc. balsavusių pagėgiškių palaikymo. V. Bendaravičius nugalėjo visuomeninio rinkimų komiteto „Už permainas Pagėgių krašte“ kandidatą Edgarą Kuturį. Naujamajam merui teks dirbti su 17 narių savivaldybės taryba, susidedančia iš 4 politinių partijų ir sąjungų bei 3 visuomeninių rinkimų komitetų atstovų.

V. Bendaravičius turi administracinio darbo patirties: 2008 m. jis įgijo KTU viešojo administravimo magistro laipsnį, nuo 2007 m. dirbo Pagėgių savivaldybėje administracijos direktoriumi, buvo savivaldybės tarybos narys, nuo 2014 m. pavasario iki 2018 m. sausio vidurio vadovavo tuometinei Šilutės miškų urėdijai, buvo rinktas Šilutės rajono savivaldybės tarybos nariu, yra apdovanotas savivaldybės medaliu „Už nuopelnus Pagėgių kraštui“. 2018 m. pertvarkius miškų urėdijas į vieną įmonę, V. Bendaravičius įsadarbino Pagėgių savivaldybėje specialistu.

Naujasis Pagėgių savivaldybės meras pagal išsilavinimą yra ir miškininkas: 1989 m. baigė Kauno miškų technikumą, 1996 m. – LŽŪA, dirbo Šilutės miškų urėdijos Rambynų girininkijoje, jo tėtis Juozas Bendaravičiaus daug metų dirbo Jurbarko miškų urėdijos Mociškių girininkijos girininku.

Vasario 28 d. Valstybinėje saugomų teritorijų tarnyboje lankėsi Kambodžos karalystės Aplinkos ministerijos delegacija, jos nariai domėjosi Lietuvos patirtimi aplinkos apsaugos valdymo srityje, susipažino, kaip Lietuvoje saugomos gamtos vertybės.

Kovo 4 d. Miškų ūkio konsultacinė taryba balsų dauguma nepritarė Aplinkos ministerijos teikiamam Miškų įstatymo pakeitimų projektui ir šiame etape nerekomendavo teikti derinimui su kitomis valstybinėmis institucijomis šio teisės akto pakeitimų.

Kovo 13 d. LR Seimo Aplinkos apsaugos komiteto posėdyje vyko diskusija apie Aplinkos ministerijos parengtas Miškų įstatymo pataisas.

Kovo 13 d. KMAI kolegijoje vyko Aplinkos ministerijos finansuojami nuotoliniai mokymai miško savininkams – surengta pasikaita „ES parama pagal 2014–2020 m. Lietuvos Kaimo plėtros programos priemonę Investicijos į miško plotų plėtrą ir miškų gyvybingumo gerinimą“.

Kovo 14 d. Vilniuje, Lietuvos verslo konfederacijos salėje, vyko LMSA valdybos išplėstinis posėdis, kuriame dalyvavo Aplinkos ministerijos, Valstybinės miškų tarnybos, Valstybinių miškų urėdijos atstovai ir kiti miškininkai (plačiau – 26 p.).

Kovo 14 d. aplinkos viceministro Martyno Norbuto iniciatyva Teisės aktų projektų sis-

temoje buvo įregistruotas Lietuvos Respublikos miškų įstatymo Nr. I-671 2, 3, 4, 11 ir 15 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 10-1 straipsniu įstatymo projektas derinimui Vyriausybėje.

Kovo 20 d. LR Seimo Aplinkos apsaugos komitete surengtas neįprastas posėdis – paminėta Pasaulinė žemės diena kartu su Vilniaus rajono Marijampolio Meilės Lukšienės gimnazijos JMB būrelio „Lūšiukai“ nariais ir jų vadove. Jie diskutavo su Seimo nariais, stebėjo Žemės vėliavos pakėlimo ceremoniją Nepriklausomybės aikštėje, apžiūrėjo Seime atidarytą VMU Tauragės regioninio padalinio Šilinės girininkijos girininko Bronislovo Ambrozo fotografijų parodą „Mažas didelis miško pasaulis“. Fotomenininką miškininką pasveikino LR Seimo Aplinkos apsaugos komiteto pirmininkas K. Mažeika, šio komiteto nariai, Valstybinių miškų urėdijos vadovas Marius Pulkauninkas, profesinių sąjungų, Tauragės fotografų klubo atstovai, jaunieji miško bičiuliai.

Kovo 21 d. pažymint Tarptautinę miškų dieną, Valstybinių miškų urėdija visuose 26 regioniniuose padaliniuose surengė inkilų kėlimo šventę „Paukščiai grįžta namo“ (plačiau – 32 p.).

Kovo 22 d. VDU Žemės ūkio akademijoje surengta diskusija miškų ir gamtos apsaugos klausimais, kurią organizavo ŽŪA Miško biologijos ir miškininkystės institutas ir Aplinkos projektų valdymo agentūra, admi-

nistruojantys apie **17 mln. eurų** vertės 10 metų trukmės didelės apimties LIFE integruotąjį projektą „Natura 2000 tinklo valdymo optimizavimas Lietuvoje“ (NATURALIT). Šį projektą įgyvendina 10 institucijų, tarp jų ir Aplinkos ministerijai nepavaldus Baltijos aplinkos forumas. Planuojama kviešti prie projekto prisijungti ir Nacionalinę mokėjimų agentūrą.

Projekto įgyvendinimui Valstybinėje saugomų teritorijų tarnyboje įkurtas **Metodinis-analitinis centras**, kuriame dirba 15 specialistų. Per NATURALIT projektą bus panaudota dar **30,3 mln. eurų** papildomas finansavimas iš įvairių programų.

Kovo 22 d. Klaipėdos miesto savivaldybėje vyko Valstybinės miškų tarnybos parengto Klaipėdos miesto savivaldybės valstybinės reikšmės miškų plotų schemos pakeitimo **projekto viešas svarstymas**.

Kovo 27 d. vykusiame LR Seimo Aplinkos apsaugos komiteto posėdyje šio komiteto narės V.Vingrienės teiktai **Miškų įstatymo 11 str. pataisai dar labiau sugriežinti galimybes atkurti sodybas miškams priskirtose žemėse nepritaikant**.

■ Nuo 2018 m. rugpjūčio 15 d. įsigaliojus pakeistai Privalomųjų atskaitymų į valstybės biudžetą iš pajamų už parduotą žaliavinę medieną ir nenukirstą mišką apskaičiavimo ir mokėjimo tvarkai, fiziniai

asmenys šiuos atskaitymus turi deklaruoti ir juos sumokėti per tą patį terminą, per kurį reikia deklaruoti ir sumokėti pajamų mokestį. **Už parduotą žaliavinę medieną ir nenukirstą mišką gautas pajamas privaloma deklaruoti ir sumokėti privalomųjų atskaitymų sumą iki kalendorinių metų, einančių po mokestinio laikotarpio, gegužės 1 dienos.** Nustatytas šių atskaitymų mokestinis laikotarpis – kalendoriniai metai.

■ Pagal Aplinkos ministerijos pasirašytą bendradarbiavimo sutartį su Krašto apsaugos ministerija, kasmet kelis kartus **sraigtasparniui vykdomi aplinkos stebėjimai ir kontrolė**. Kovo 14 d. kariškai talkino Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos specialistams, apžiūrint naujai saugomai teritorijai steigti užliejamas pievas Trakų rajono Paluknio seniūnijos Madžiūnų kaime, Merkio valstybinio iichtologinio draustinio teritoriją (nuo Jašiūnų iki Valkininkų), Rūdninkų girią bei Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ teritorijos. Įvertinti hidrologinio režimo atkūrimo darbai, atlikti prieš 5 metus Baltosios Vokės šlapžemių teritorijoje, kuri yra paukščių apsaugai svarbi teritorija, taip pat melioruota Merkio upės dalis nuo Valkininkų iki Baltosios Vokės, kurioje vertinamos upės vagos renatūralizavimo galimybės. Skrydžio metu kreiptas dėmesys ir į galimus saugomų teritorijų reglamento pažeidimus.

Kovo pabaigoje toks skrydis surengtas apžiūrėti Kurtuvėnų regioninio parko dirkecijai priskirtas teritorijas.

■ Kiekvieną pavasarį aplinkosaugininkams ir miškininkams kelia nerimą neišgyvendinama **pernykštės žolės deginimo problema**. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento duomenimis, nuo šių metų pradžios iki kovo pabaigos užregistruota per 460 žolės deginimo atvejų, išdegę 52 ha atvirų teritorijų. Kasmet daugiausia žolės gaisrų kyla Vilniaus apskrityje, kur ypač išsigailejęs apleistų pievų, dirvonų pernykštės žolės „tvarkymo“ ugnimi įprotis. Nuo liepsnojančios žolės ugnis persimeta į miškus, durpynus, sodybas, sukelia pavojų gyvūnijai ir žmonių gyvybei. Už sausos žolės deginimą, nesilaikant numatytų reikalavimų, gresia administracinės baudos piliečiams nuo 30 eurų iki 300 eurų. Be to, gali tekti atlyginti aplinkai padarytą žalą.

■ Siekdami užkardyti pažeidimus miškuose, Valstybinės miškų tarnybos Miškų ūkio priežiūros skyriaus pareigūnai nuo šių metų **kovo 15 d. iki rugpjūčio 1 d. organizuos reidus šalies miškuose**. Jų metu ypatingas dėmesys bus atkreiptas į saugomose teritorijose esančius miškus, kuriose tuo metu yra draudžiami kirtimai ir medienos išvežimas. Taip pat bus žiūrima, kaip miškų savininkai ir lankytojai laikosi Miškų priešgaisrinių taisyklių reikalavimų, ar nešiukšlinami miškai.

VALSTYBINIŲ MIŠKŲ URĖDIJOJE

Paskirti VMU Tauragės ir Šilutės regioninių padalinių vadovai

Šių metų pradžioje buvo skelbtos pakartotinės atrankos VMU Tauragės ir Šilutės regioninių padalinių vadovų pareigoms užimti. Laimėję atrankas, Valstybinių miškų urėdijos Tauragės regioninio padalinio vadovu paskirtas **Raimondas Matemaitis**, Šilutės – **Romas Gečas**.

Raimondas Matemaitis prieš tai dirbo bendrovės „Lindstrom“ Klaipėdos padalinio vadovu, vadovavo „Lindstrom“ grupės įmonei Baltarusijoje, anksčiau dirbo buvusioje Tauragės miškų urėdijoje miškų ūkio inžinieriumi, viešųjų pirkimų inžinieriumi. Jis 1991 m. baigė LŽŪA Miškų ūkio fakultetą, Vilniaus universitete – socialinio darbuotojo bakalauro studijas.

Šilutės regioninio padalinio vadovas Romas Gečas nuo 2005 m. dirbo Šilutės miškų urėdijoje miško apsaugos inžinieriumi. Prieš tai nuo 2002 m. dirbo Aplinkos ministerijos Klaipėdos regiono aplinkos apsaugos departamente inspektoriumi, vyr. inspektoriumi. Yra baigęs Kauno miškų technikumą, vėliau LŽŪU įgijo aplinkosaugininko specialybės bakalauro ir magistro laipsnius.

Nuo šiol VMU visi 26 regioniniai padaliniai turi patvirtintus nuolatinis vadovus.

Pristatyti parengti Biržų, Rokiškio, Panevėžio ir Joniškio regioninių padalinių vidinės miškotvarkos projektai

Valstybinių miškų urėdijos Miškotvarkos skyrius baigė rengti Biržų, Rokiškio, Panevėžio ir Joniškio regioninių padalinių patikėjimo

teise valdomų valstybinių miškų vidinės miškotvarkos projektus. Kovo 26 d. Biržuose, kovo 27 d. – Panevėžyje ir Rokiškyje, kovo 28 d. – Joniškioje surengtuose viešuose susirinkimuose visuomenei pristatytos šiuose projektuose dešimtmečiui suprojektuotos ūkinės priemonės (rekreacinių miškų tvarkymas, gamtosauginių priemonių planai, miško kirtimų, atkūrimo apimtys). Pasibaigus viešam svarstymui, valstybinių miškų vidinės miškotvarkos projektai kartu su recenzija ir viešo svarstymo išvadomis ir pasiūlymais pateikiami derinti Valstybinei miškų tarnybai: tikrinamas suprojektuotų ūkinių priemonių teisingumas, jų atitikimas teisės aktams, aplinkosauginiams reikalavimams, ūkinės veiklos apribojimams saugomose teritorijose ir kita. Projektai gali būti tikslinami atsižvelgiant į viešo svarstymo metu išsakytas pagrįstas pastabas ir siūlymus, kurie neprieštarauja teisės aktams.

Galutinai suderintus vidinės miškotvarkos projektus patvirtins aplinkos ministras, o Valstybinė miškų tarnyba juos įregistruoja Valstybės miškų kadastrė.

Nuo balandžio 1 d. visuomenei pristatomas Alytaus miesto savivaldybėje Valstybinių miškų urėdijos Kraštotvarkos skyrius parengtas Alytaus miesto savivaldybės valstybinės reikšmės miškų vidinės miškotvarkos projektas 2019–2028 metams. Pasiūlymus galima pateikti projekto organizatoriui ir rengėjui iki viešo svarstymo **balandžio 15 dieną**.

VMU inf.

Ar pavyks prisikviesti žmonių

VACLOVAS TREPĖNAITIS

Valstybinių miškų urėdija viešumoje teigia, kad nuo šių metų pradžios suvienodinus miškininkystės darbų rangos pirkimų sąlygas visuose regioniniuose padaliniuose, medienos ruošos paslaugų pirkimą atskyrus nuo kitų miško darbų paslaugų pirkimo, valstybinę įmonę gali efektyviau planuoti ir vykdyti savo veiklą, kad yra sudarytos geresnės sąlygos viešųjų pirkimų konkursuose dalyvauti ir mažiems paslaugų tiekėjams. Taip pat džiaugiamasi, kad Valstybinių miškų urėdijos pajamos ir pelnas 2018 m. pranoko lūkesčius – uždirbta 180 mln. eurų arba 10 proc. visų pajamų daugiau nei 2017 m., kai dar buvo 42 miškų urėdijos, kad įmonės veiklos sąnaudos siekė 93,5 mln. eurų ir buvo mažesnės nei užpernai. Deja, ši pertvarka ir graži statistika nepradžiugino daugumos šias pajamas padėjusių uždirbti miško darbų rangovų, tvirtinančių, kad jų sunkus darbas miškuose tebėra įkainuotas pernelyg kukliais į kainiais. Tebevyksta rangovų susitikimai su Valstybinių miškų urėdijos darbuotojais nesutarimams derinti.

Dirbti tenka skirtingomis sąlygomis

Valstybinių miškų urėdijos direktoriaus pavaduotojas medienos ruošai ir prekybai Valdas Kaubrė teigia, kad tik apie trečdalį medienos ruošos darbų Valstybinių miškų urėdija atlieka savo pajėgumais, o kitiems kirtimams atlikti perka viešųjų pirkimų įstatymo numatyta tvarka medienos ruošos paslaugas iš visų rangos įmonių, nepriklausomai nuo jų dydžio ir nuosavybės formų, suvienodintomis pirkimo sąlygomis visiems regioniniams padaliniams. Siekiant, kad nebūtų piktnaudžiaujama, vieno pirkimo metu vienas rangovas negali pateikti pasiūlymo daugiau nei 30 proc. siūlomų darbų kiekiui atlikti.

Viešųjų pirkimų konkursuose taip pat perkamos dirvų paruošimo želdinimui, miško sodinimo, želdinių priežiūros, jaunolynų ugdymo, miško apsaugos ir miško medelynų darbų paslaugos, vadovaujantis regioninių padalinių vidiniuose miškotvarkos projektuose suprojektuotomis darbų apimtimis. Tad darbų miškuos rangovams turėtų nestigti.

Miško darbų rangovų asociacijos vadovo Vidmanto Juso pastebėjimu, po žiemą vykusio pakartotinio miško ruošos paslaugų pirkimo konkurso aprimo tik stambios rangos įmonės, turinčios savas medkirtes ir gavusios nemažai biržių iškirtimui Dzūkijos ir kitų regionų pušynuose. Dauguma smulkių rangos įmonių, samdančių pjūklininkus, toliau „murkdosi“ mišrių miškų kirtimuose, kur sunkesnės darbo sąlygos, mažiau pagaminama medienos.

Atsisakius nuo metų darbų apyvartos 5 proc. dydžio išankstinio garanto, smul-

kieji rangovai viliasi, kad pavyks gautus darbus padaryti laiku ir nereikės mokėti iki 1000 eurų dydžio numatytų netesybų baudų dėl jų kaltės.

Darbų įkainiai nepadengia sąnaudų

Mažesnių įmonių rangovai piktinasi, kad Valstybinių miškų urėdija, pigiai pirkdama jų paslaugas, siekia tik savo ekonominių tikslų ir neatsižvelgia į darbo rinkos sąlygas, pavyzdžiui, į tai, kad pabrango darbo vieta miške – brangesni pjūklai, jų remontas, priežiūra, darbo drabužiai, šal-

mai, tepalai, degalai, atvykimas į mišką, kad padidėjo mokesčiai.

Dirbantiems sertifikuotuose valstybiniuose miškuose rangovams keliami padidinti reikalavimai – visi darbininkai turi būti apręgti specialiais drabužiais, kas trejus metus turi būti keičiami šalmai ir pan. Be to, kvalifikuotas pjūklininkas miške už minimalią algą nedirba. Tad mažų įmonių vadovams iškyla iššūkis – kaip išlaikyti žmones miške ir nebankrutuoti. Kai kurie šių įmonių vadovai teigia, kad siekdami išgyventi iš bankų skolinasi apy-

į miškasodį?

vartinių lėšų, samdo pagal individualius verslo liudijimus ar net pagal paslaugų kvitus dirbančius medkirčius.

Valstybinių miškų urėdijos direktoriaus pavaduotojas medienos ruošai ir prekybai V. Kaubė teigia, kad atsižvelgiant į regioninio padalinio sąlygas, nustatomi maksimalūs darbų įkainiai (jie reikalingi įmonei planuojant savo metinį biudžetą), kuriuos tvirtina Valstybinių miškų urėdijos valdyba. Regioninio padalinio vadovas, atsižvelgdamas į regiono darbų apimtį ir specifiką, paskaičiuoja bazinius medienos ruošos darbų (kirtimo, išvežimo, biržių paruošiamųjų – baigiamųjų darbų), miško sodinimo ir kitų darbų įkainius. Pavyzdžiui, plyno kirtimo įkainiai vidutiniškai svyruoja nuo 6,6 Eur/ktm iki 7,5 Eur/ktm, medienos išvežimo – nuo 4,8 Eur/ktm iki 6,2 Eur/ktm. Keičiantis kirtimo rūšims, pritaikomi diferencijuoti koeficientai ir medienos kirtimo ir medienos išvežimo įkainiai didinami. Žel-dinių priežiūros darbų įkainiai vidutiniškai svyruoja nuo 92 Eur/ha iki 168 Eur/ha, už vieno sodinuko pasodinimą miške mokama nuo 4,5 ct/vnt. iki 7,5 ct/vnt.

Pasak rangovų, susumavus tai beveik nepadengia darbo išlaidų, kai dirbama sunkiomis sąlygomis. Jų manymu, įkainis už medžių kirtimą, priklausomai nuo darbo sunkumų sąlygų, turėtų prasidėti bent nuo 8 eurų už 1 ktm, tam, kad būtų lėšų ir darbo užmokestį medkirčiams pakelti. V. Juso teigimu, Valstybinių miškų urėdijos vadovybė sutiko parengti labiau diferencijuotus pagal darbo sąlygas kirtimų įkainius.

Ką veikti medkirčiai, kai miške perį paukščiai?

Perkant atskirai miško ruošos darbų paslaugas, kovą sunerimo smulkių įmonių medkirčiai – gali tapti laikiniais bedarbiais, kai daug kur miškuose nuo kovo 15 d. iki rugpjūčio mėn. dėl paukščių perėjimo, kitų gamtos saugos reikalavimų draudžiami kirtimai. Anksčiau ta pati įmonė tuo metu atlikdavo miško sodinimo, želdinių, jaunuolynų priežiūros darbus. Apribojus beveik pusmečiui kirtimų darbus miške, jaunesni medkirčiai ketina išvykti uždarbiauti į užsienio šalių miškus, įsida-

binti statybose... Anot V. Juso, artėjant pavasariui, smulkios įmonės ėmė atleidinėti medkirčius, kad nereikėtų jiems mokėti už priverstines pristovas. Šalies mastu vidutiniškai kasdien iš miško išeina po vieną darbininką. Vargu ar po pusmečio jie sugrįš į buvusias darbo vietas.

Neramus miškasodis ir girininkams

Miško darbų rangovų asociacijos duomenimis, dėl menkų įkainių nemažai rangos įmonių nedalyvavo viešųjų pirkimų konkurse teikti pavasarį miško sodinimo paslaugas girininkijose, nes darbo sąlygos, ypač šlapiose kirtavietėse, yra sunkios, darbas rankomis, atsakingas. Taigi, artėjantis miškasodis baugina daugelį girininkų: ar pavyks už nustatytus įkainius prisikviesti žmonių į šiųmetį miškasodį? Rangos būdu gali būti pasodinta tik apie pusę planuotų atkurti kirtaviečių ir naujai įveisti miško ploto. Dalis rangovų neslepia, kad ketina eiti sodinti tik iš įpročio ir pagarbos vietos girininkui.

Kalbinti girininkai sako, kad bandys kviestis į miškasodį pažįstamus kaimų gyventojus, bedarbius, o nesutikusiems dirbti už nustatytus įkainius, taikys žemės ūkyje sezoniniams darbams naudojamą atsisakymo formą – paslaugų kvitus. Jų įkainis gal bus kiek ir didesnis, bet dirbantys su paslaugų kvitais žmonės nebus socialiai apdrausti. Taigi, toks ir pasirinkimas.

Tikėkime, kad miškasodis vienaip ar

kitaip įvyks visose girininkijose, tikėkimės, kad įpusėjus vasarai nepamats želdiniuose darbų spragų.

Belaukiant naujo aplinkos ministro

Susidarius tokiai situacijai valstybiniame miškų sektoriuje, miško darbų rangos įmonės vienijanti Miško darbų rangovų asociacija kovo pradžioje paskelbė nepasitikėjimą už miškų ir gamtos saugos sektorių atsakingu aplinkos viceministru Martynu Norbutu. Taip savo nepasitenkinimą išreiškė rangovai teigia, kad jų kantrybė išsekino ir pastarųjų mėnesių Aplinkos ministerijos vadovybės atkaklus siekis dėl gamtos saugos dar labiau apriboti ūkinę veiklą šalies miškuose ir būgštavimas dėl to prarasti miškuos apie 2 tūkst. darbo vietų.

Net buvo svarstoma idėja pasekti Lietuvos statybininkų asociacijos pavyzdžiu – kreiptis į Ministrą pirmininką Saulių Skvernelį dėl diskusijos apie miškų politikos formavimo perkėlimą iš Aplinkos ministerijos į kitą ministeriją, taip atkreipiant dėmesį į miškų sektoriaus problemas. Juo lab, kad iki kovo pabaigos nebuvo paskirtas naujas aplinkos ministras ir net premjeras teigė svarstantis galimybę sujungti Aplinkos ministeriją su Energetikos ministerija.

Matyt, to neprireiks. Premjeras S. Skvernelis kovo pabaigoje pateikė į aplinkos ministrus LR Seimo Aplinkos apsaugos komiteto pirmininko Kęstučio Mažeikos kandidatūrą, o aplinkos viceministras Martynas Norbutas, nepaisydamas opo-nuojančios nuomonės, aktyviai skynęs kelią įteisinti Aplinkos ministerijos darbuotojų parengtą Miškų įstatymo pakeitimo projektą, nuo balandžio 1 d. jau nedirba šiose pareigose. Taigi, laukiame gaivaus permainų vėjo valdžioje ir miškuose.

MG archyvo nuotrauka

Miško pramonės plėtra Baltijos šalyse

*Siekiant bioekonomikos proveržio Baltijos regiono šalyse, šiemet vasario viduryje VDU Žemės ūkio akademijos Bioekonomikos plėtros fakultetas surengė konferenciją-forumą „Regionai – bioekonomikos plėtros proveržio Lietuvoje katalizatoriai“, kurioje dalyvavo 10 šalies regionų, savivaldybių, verslo, mokslo institucijų atstovai. Konferencijoje kalbėta apie bioekonomikos plėtros Lietuvoje ir atskiruose regionuose potencialą, taikomas naujas technologijas. Apžvalginį pranešimą apie miško išteklių panaudojimą Lietuvoje ir kitose Baltijos šalyse skaitė Estijos gyvybės mokslų universiteto doktorantas, UAB „Vakarų medienos grupė“ konsultantas medienos klausimais **Sigitas Girdziušas**. Spausdiname šio pranešimo santrauką.*

Medienos išteklių naudojimas Baltijos regione

Lietuvoje miškų plotas (2,19 mln. ha) ir šalies miškingumas (33,5 %), lyginant su Latvija (atitinkamai 3,38 mln. ha ir 52 %) ir Estija (atitinkamai 2,33 mln. ha ir 51,4 %) yra mažiausias. Pagal bendrą medienos tūrį esame antri (543 mln. m³) po latvių (670 mln. m³), palikdami trečioje vietoje estus (486 mln. m³). Lietuvoje 2017 m. buvo iškirsta 7 mln. m³ arba 64 proc. metinio prieaugio, Latvijoje atitinkamai 12 mln. m³ arba 68 proc., Estijoje – 11 mln. m³ arba 75 proc. Žvelgiant į šiuos skaičius, sunku suprasti socialinių tinklų grupėse užgimusių žaliųjų nerimą dėl padidintos metinės pagrindinių miško kirtimų normos.

Neseniai teko bendrauti su Čekijos miškininkais, kur miškų plotas yra labai panašus į Lietuvos – užima 2,65 mln. ha (33,7 % teritorijos), bet iškertama kasmet dvigubai daugiau – apie 14–15 mln. m³ medienos. Dėl žievėgraužio tipografo invazijos šiais metais gali būti iškirsta net daugiau nei 30 mln. m³ medienos. Kasmet kirsdami šiek tiek daugiau nei pusę metinio prieaugio tikrai nepatenkame tarp intensyviausiai miško išteklius naudojančių Europos šalių.

Miškų sektoriaus sukuriamą naudą

Baltijos šalyse šis sektorius sukuria apie 5 proc. bendrojo vidaus produkto (Lietuvoje – 4,6 proc., Latvijoje – 5,2 proc., Estijoje – 5 proc. BVP). Pagal sukuriamą darbo vietų skaičių skirtumai yra ryškesni: Lietuvoje šiame sektoriuje dirba 66,5 tūkst., Latvijoje – 48 tūkst., Estijoje – 34 tūkst. darbuotojų (beveik perpus mažiau nei Lietuvoje).

Nors medienos produktų eksporto vidutinė metinė vertė Baltijos šalyse yra apie 2 mln. eurų (Lietuvoje – 2,6 mln. eurų, Latvijoje – 2 mln. eurų, Estijoje – 1,8 mln.

eurų), ši dalis bendrame šalies eksporte yra nevienoda – Latvijoje (20 %) ir Estijoje (17 %) medienos produktų eksportas sudaro beveik dvigubai didesnę dalį nei Lietuvoje (11,6 %). Skiriasi ir didžiausią (pagal vertę) eksporto dalį sudarantys produktai. Lietuvoje tai didžiulės pridėtinės vertės gaminiai – baldai, Latvijoje – pjautinė mediena, o estai pirmąją pasaulyje pagal medinių namų eksportą.

Lietuvoje pastaruoju metu nerimą turėtų kelti didėjantys eksportuojamos žaliavos srantai. Pavyzdžiui, 2017 m. buvo išvežta 1,7 mln. m³ apvalios medienos, taip prarandant čia galimą sukurti pridėtinę vertę. Iš baldų ar kitų didelę pridėtinę vertę kuriančių produktų eksporto valstybė galėtų gauti daugiau nei 10 kartų didesnę piniginę naudą.

Galime didžiulius, kad pagal Eurostat 2015 m. duomenis, Lietuva patenka į penketuką ES šalių pagal sukuriamą pridėtinę vertę turimam miškų plotui, paliekant Estiją ir Latviją sąrašo apačioje. Lietuvoje iš 1 ha miško sukuriamą pridėtinę vertę (362 Eur/ha) yra daugiau nei 3 kartus didesnė nei Latvijoje (114 Eur/ha) ar Estijoje (115 Eur/ha).

Vyraujanti medienos produkcija

Pasižiūrėkime į miško produktų grandinę šiek tiek atidžiau: ką gaminame, kokia situacija kaimyninėse šalyse, kur matome grėsmes, o kur tikėtinas proveržis. Pradėkime nuo pirminio medienos apdirbimo – lentpjūvystės, kuri labiausiai išvystyta Latvijoje, po jos – Estijoje. Mes liktume paskutinėje vietoje su pora stambių lentpjūvių, jei neskaičiuosime padėklų ruošinius gaminančių įmonių. Bendraujant su šio sektoriaus ekspertais, ne kartą teko girdėti, kad Lietuvos situacija šioje srityje yra sudėtinga ir kasmet vis labiau tolstante

nuo kaimynų latvių, kurie įsitvirtina vis platesnėse rinkose, diegia naujas technologijas. Jei nieko nedarysime, ir toliau didžioji dalis geriausių pušies bei eglės rąstų iškelsia į Latviją ar Lenkiją.

Kalbant apie lukšto ir faneros gamybą, reikėtų pastebėti, kad Baltijos regione beveik visur naudojama beržo mediena. Tai galima būtų paaiškinti tuo, kad iš Baltijos šalyse paplitusių medžių rūšių beržas yra viena tinkamiausių lukštui gaminti. Be to, regione šios medžių rūšies gausu. Latvijoje ir Estijoje beržas yra antra (po pušies) dominuojanti medžių rūšis, Lietuvoje – trečia (po pušies ir eglės). Nepaisant gausaus paplitimo, geros kokybės beržo rąstų kaina yra labai išaugusi, nes ši žaliava tinka ne tik lukšto, bet ir įvairių masyvo baldų detalių gamybai.

Regiono išskirtinę vietą užima įmonė „Latvijas Finieris“, turinti du faneros gamybos padalinius Latvijoje (trečios gamyklos statybos eina į pabaigą) ir po vieną padalinį Estijoje ir Lietuvoje. Estijoje yra dar 4 įmonės (UPM, „Valmos“, „Balti Spoon“, „Tarmeko Spoon“), užsiimančios lukšto gamyba. Lietuvoje tik latvių padalinys UAB „Likmerė“ ir Klaipėdos rajone įsikūrusi UAB „Sakuona“ lukštena beržo rąstus ir iš pagaminto lukšto dar klijuoja baldų detales.

Užtat Lietuva pirmąją medienos plokščių gamybos srityje, nes įvairios plokštės yra viena iš pagrindinių žaliavų baldų gamybai. Regionui būdinga tai, kad plokštei gaminti praktiškai nenaudojama antrinė žaliava (panaudoti padėklai, seni baldai ir pan.). Mūsų plokščių gamintojams dėl žaliavos tenka konkuruoti su biokuro sektoriumi. Situaciją dar sunkina šios žaliavos eksportas į Lenkiją (šalia sienos su Lietuva yra „Forte“, „Egger“ ir „Pfleiderer“ plokštynai) bei Latvijoje esanti viena didelė (šiuo metu besiplečianti) medienos drožlių plokštės ir orientuotų skiedrančių

(OSB) gamykla „Kronospan Riga“. Estijoje veikia vienas medienos drožlių fabrikas („Repo Vabrikud“) ir viena medienos plaušo plokščių gamykla („Skano“).

Lietuvoje šiuo metu yra du medienos drožlių fabrikai – Kazlų Rūdoje (UAB „IKEA Industry Lietuva“) ir Klaipėdoje (AB „Klaipėdos mediena“) bei viena kietosios medienos plaušo plokštės gamykla Grigiškėse (UAB „Grigeo Baltwood“). Be to, UAB „Vakarų medienos grupė“ šiemet Akmenės rajone turėtų pastatyti naują 0,6 mln. m³ produkcijos per metus pagaminančią medienos drožlių plokštės gamyklą.

Po ilgų dvejonių pasaulinis plokščių gamintojas „Homanit“ taip pat nusprendė investuoti apie 115 mln. eurų į didelio tankio medienos plaušo plokštės (HDF) fabriko statybas netoli Vilniaus. Šių dviejų plokštynų pajėgumai turėtų patenkinti mūsų šalies augančios baldų pramonės poreikius.

Medienos produktų gamybos inovacijų klasteris

Kalbant apie augantį baldų sektorių, pasižiūrėkime, kokie pokyčiai čia vyksta ar yra planuojami. 2018 m. vasario 8 d. tuometinėje Ūkio ministerijoje UAB „Vakarų medienos grupė“, SBA koncernas, AB „Freda“, Kauno technologijos universitetas, Kauno kolegija, Klaipėdos ir Akmenės rajono savivaldybės, Lietuvos miško savininkų asociacija, Privačių miško savininkų asociacija bei VšĮ „Darnūs miškai“ pasirašė Medienos produktų gamybos inovacijų klasterį. Planuojama, kad iki 2023 m. jis galėtų pritraukti apie 0,5 milijardo eurų investicijų ir sukurti apie 2500 naujų darbo vietų. Vien UAB „Vakarų medienos grupė“ planuoja investuoti 210 mln. eurų minėto medienos drožlių fabriko ir antru etapu planuojamos baldų gamyklos statyboms. Pastarosios gamyklos statybos turėtų būti baigtos 2021 m., o pajėgumas turėtų siekti daugiau nei 205 tūkst. m³ baldų per metus. Planuojama, kad šioje gamyboje bus įdarbinta 650 naujų darbuotojų, o pasaulyje gerai žinomos konsultacinės bendrovės „Pöyry“ skaičiavimais, netiesiogiai būtų sukurta dar 900 darbo vietų.

Klasterio sutartį pasirašiusi AB „Freda“ jau baigė korpusinių baldų gamybos („Geras baldų fabrikas“) ir logistikos sandėlio Kauno laisvojoje ekonominėje zonoje statybas. Pirmojo etapo investicijos siekia apie 42 mln. eurų, planuojamas ir antras plėtros etapas. Skaičiuojama, kad fabrikui pradėjus veikti bus sukurta apie 240 naujų darbo vietų.

VACLOVO TREPĖNAIČIO nuotrauka

Faneros gamybai skirtų beržų rietuvės UAB „Likmerė“ kieme

Dar viena klasterio sutartį pasirašiusi bendrovė SBA koncernas Klaipėdos rajone planuoja investuoti 22 mln. eurų baldų komponentų ir logistikos centro statyboms. Baldų gamintojas „Vilniaus baldai“ Trakų rajone ketina statyti baldų gamybos ir sandėliavimo pastatus, kur būtų sukurta apie 100 naujų darbo vietų. Planuojamos investicijos per 3 metus sieks apie 50 mln. eurų.

UAB „IKEA Industry Lietuva“ šių metų vasarą turėtų baigti rekonstrukcijos darbus, kurie leis padvigubinti šiuo metu esamas baldų gamybos apimtis. Skaičiuojama, kad investicijos sieks 47 mln. eurų. Taigi, apibendrinant galime teigti, kad investicijos į baldų gamybos sektoriaus plėtrą yra didelio masto, kas leis iš vietinės žaliavos pagaminti didelę pridėtinę vertę kuriančius produktus ir sukurti naujas darbo vietas regionuose.

Kita inovatyvių produktų iš medienos gamyba

Be tradicinių miško pramonės šakų, pasaulyje po truputį vietą po saule skinasi ir kita inovatyvių miško produktų gamyba. Tai tradicinius naftos produktus galintys pakeisti bioplastikai, audiniai, degalai, tirpikliai, kita „žalioji“ chemija. 2017 m. Europoje buvo daugiau nei 200 bio-rafinerijų, iš kurių 25-ios žaliavai naudoja medieną.

2017 m. sausio mėn. Estijos investuotojai („Est-For Invest“) paskelbė apie planus statyti naujos kartos celiuliozės fabriką Estijoje, į kurio statybą ketinta investuoti apie vieną milijardą eurų. Skaičiuota, kad fabrikas galės sunaudoti apie 3 mln. m³ medienos ir pagamins apie 700 tūkst. t produkcijos. Deja, 2018 m. lapkričio mėn. pranešta apie projekto nutraukimą, neradus dialogo su vietos institucijomis. Su šiuo projektu žlugo ir viltis turėti nors vieną bio-rafineriją Baltijos šalyse.

Dar vienas naujas produktas – sluoksniuota medienos plokštė (CLT), kuri lai-

koma pakaitalu statybose plačiai naudojamam betonui ir vadinama „žaliuoju betonu“. Dauguma šios plokštės/blokų (skirtų namų statybai) gamintojų yra Vokietijoje, Austrijoje. Baltijos regione du fabrikai veikia Latvijoje ir vienas Estijoje. Bendras šių gamyklų pajėgumas apytiksliai siekia 80 tūkst. m³ produkcijos per metus.

Lietuvoje UAB „Vakarų medienos grupė“ svarsto galimybę, pabaigus medienos drožlių plokštės ir baldų gamybos fabrikų statybas, pradėti projekto trečią etapą ir statyti CLT plokščių gamyklą. Minėto fabriko pajėgumas galėtų siekti apie 100 tūkst. m³ produkcijos kasmet.

Šiame straipsnyje liko nepalistas biokuro sektorius, kuris taip pat auga. Taigi, žvelgiant į miško pramonės vystymąsi, tikėtinas medienos, kaip atsinaujinančios žaliavos, poreikio didėjimas.

Bioekonomikos plėtros galimybės

Europos aplinkos agentūra atkreipia dėmesį, kad bioekonomika pati savaime nėra žiedinė ar darni ir visuomet išlieka rizika pereikvoti bei nuskurdinti gamtinius išteklius. Žvelgiant į Lietuvos situaciją, manome, kad kol kas rizika pereikvoti šalies miškų resursus yra minimali. Esant dabartinėms miškininkavimo praktikoms, metinę kirtimų normą mokslininkai siūlo didinti, o „Pöyry“ ekspertų skaičiavimais, efektyviau ūkininkaujant, kirtimų apimtys galėtų išaugti dar 15 proc. Be to, daugiau nei pusė Lietuvos miškų yra sertifikuoti pagal griežtus pasauliniu mastu pripažintus standartus. Taigi, baimintis, kad Lietuvoje „visi miškai jau iškirsti“ nėra pagrindo. Atvirkščiai – ar būtų protinga riboti jų naudojimą, atsisakant įplaukų į šalies biudžetą, esamų darbo vietų išsaugojimo ir naujų kūrimo regionuose bei kitos socialinės ir ekonominės naudos?

Iš kur Lietuvoje atsirado tiek daug EB svarbos miškų buveinių?

Prof. STASYS KARAZIJA

Šiek tiek istorijos

Europos Sąjunga 1992 m. priėmė Buveinių direktyvą, kuri kartu su Paukščių direktyva 79/409 EEB tapo pagrindu ekologiniam tinklui NATURA 2000. Direktyvos 92/43 EEB priede pateiktas Europos Bendrijos (EB) svarbos buveinių sąrašas ir pagrindinės charakteristikos, kurios patikslintos jų Interpretacijos vadove (*Interpretation manual of European Union habitats*, 2003; vėliau jis nežymiai koreguotas). Šiame Interpretacijos vadove pateikti visų europinės svarbos buveinių aprašymai, charakteristikos, galimos radimo vietos, iš kurių nesunkiai galima nustatyti kriterijus vietovių su atitinkamomis buveinėmis atrankai. 2001 m. išleista knyga „Europinės svarbos buveinės Lietuvoje“, kurioje patikslintos Lietuvoje randamų 52 tipų tokių buveinių charakteristikos, atsižvelgiant į regioninius atskirų buveinių ypatumus.

Aplinkos ministro 2001 m. balandžio 20 d. įsakymu Nr. 219 „Dėl gamtinių buveinių apsaugai svarbių teritorijų kriterijų patvirtinimo“ buvo nustatyti tokių teritorijų atrankos kriterijai, o Lietuvoje randamoms 12 tipų miško buveinėms nustatyti tik du kriterijai – minimalus pagrindinio ardo medžių amžius ir minimalus plotas.

Lietuvai tapus ES nare buveinių apsauga tapo privaloma. Priėmus 2004 m. kovo 15 d. Vyriausybės nutarimą „Dėl bendrųjų buveinių ar paukščių apsaugai svarbių teritorijų nuostatų patvirtinimo“ buvo sudarytas buveinių apsaugai svarbių teritorijų (BAST) sąrašas, kuriame įvardintos 236 vietovės, apėmusios 629 997 ha arba beveik 10 proc. šalies ploto. 111 vietovių išskirtos 252 miško buveinės (36627,4 ha plotas.) Dauguma šių buveinių išskirtos iki tol buvusiose saugomose teritorijose.

2012–2015 m. Lietuvoje atlikus buveinių inventorizaciją pagal Gamtos tyrimų centro parengtą metodiką, vien miškuose išskirta buveinių 362 183 ha arba 18 proc. bendro miškų ploto. Dauguma jų buvo nustatytos jau ne saugomose teritorijose, o III–IV grupės miškuose.

Paanalizuokime išskirtųjų EB svarbos miško buveinių plotų realumą ir kriterijų, naudotų jų išskirymui atitikimą Europos Komisijos aprobuotiems kriterijams, pateiktiems Interpretacijos vadove (*Interpretation Manual of European Union Habitats*, 2013). Šiame vadove pateikti pagrindiniai atskirų buveinių charakteristikos rodikliai, kuriuos lyginant su atskirų Lietuvos miškų tipų charakteristikomis (įvairių augalijos ardų rūšinė sudėtis, dirvožemiai, hidrologinis režimas) nesunku nustatyti, kur galima rasti tokių buveinių ir apytikrį galimą maksimalų jų kiekį.

Miškų buveinių skirtingi vertinimo kriterijai

9010 Vakarų taiga (*Western taiga*). Kriterijų aprašyme yra griežta nuoroda, kad

„šio tipo buveinėms priskiriami tik natūralūs seni miškai, reprezentuojantys klimako arba vėlyvasias sukcesijos stadijas su žymiu kiekiu mirusių ir pažeistų medžių, didele medžių amžiaus, dydžio ir rūšinės sudėties variacija, epifitinių kerpių gausa“, o taip pat jaunos natūralaus miško stadijos po gaisro, kai buvo palikta visa apdegusi mediena. Ten pat nurodoma, kad šiuo metu yra likusių tik nedidelių pirmųjų natūralių miškų Fenoskandijoje – daugiausia Suomijos šiaurinėje ir rytinėje dalyse bei Švedijos šiaurėje. Suomijos pietinėje ir vakarinėje dalyse ir pietinėje Švedijos dalyje randami tik šių miškų likučiai. Tai daugiausia nebe pirmųjų miškai, o žmogaus paliesti, bet dar išlaikę daug natūralių bruožų seni medynai. Pabrėžiamas svarbus gaisrų vaidmuo bioįvairovei, bet tik tuo atveju, kai gaisravietėje paliekami negyvi medžiai ir leidžiamas natūralus miško atsikūrimas.

Skiriami šių buveinių 6 potipiai: natūralūs seni eglynai, pušynai, mišrūs, lapuočių miškai, nesenos degimvietės, jauni savaiminiai miškai po gaisro. Knygoje „Europinės svarbos buveinės Lietuvoje“ pateikta panaši Vakarų taigos charakteristika. Aplinkos ministro įsakyme dėl atrankos kriterijų šiai buveinei nurodomas reikalavimas medynų amžiui: pušiai – 80 metų, eglei – 70 metų.

Lietuvos teritorijoje natūralių miškų praktiškai nebėra. Ūkiniuose (IV gr.) miškuose pasitaiko tik atskiri sklypai su artimais natūraliems medynais. Vakarų taigos buveinėms artima būseną pasižymi kai kurie kertinių miško buveinių (KMB) inventorizacijos metu kertinėmis miško buveinėmis A.1 (Eglynai ir mišrūs su eglėmis miškai) ir A.2 (Pušynai ir mišrūs su pušimis miškai) įvertinti miško sklypai, taip pat dalis I. (Gaisravietė) ir B.2 (Kiti lapuočių miškai) KMB priskirtų miško sklypų. Rezervatuose miškuose šiai būsenai atitinka arba prie jos artėja senesni pušynai ir eglynai.

Parenkant Vakarų taigai artimus medynus ir siekiant nustatyti galimą maksimalų tokių miškų plotą, šio tipo buveinėms gali būti priskirti aukščiau minėtų KMB sklypai ir rezervatuose (I grupės miškuose, kur jau keli dešimtmečiai nevykdoma jokia ūkinė veikla) augantys pušynai ir eglynai brukniašilio (Na), žaliašilio (Nb), mėlynšilio (Lb), šilagirio (Nc) ir mėlyngirio (Lc) augimvietėse. Maksimalus galimas tokių buveinių plotas neturėtų būti didesnis negu 10 000 ha.

Miškininkams dar žvelgiant į 2004 m. parinktus šio tipo buveinėms saugoti miškų plotus kilo įtarimų. Nors bendras parinktų miškų plotas nebuvo didelis (6141 ha), nesilaikyta pagrindinio kriterijaus – buveinių natūralumo (medynų struktūros sudėtingumo, senų medžių ir sausuočių buvimo). Vakarų taigos buveinių buvo išskirta ir IV grupės miškuose, o rezervatų seni medynai pateko ne visi. 2012–2015 m. inventorizacijos metu išskirta net 57 535 ha šio tipo buveinių miškų. Iš kur jų tiek atsirado?

Inventorizacijos vykdytojai tai aiškina kriterijų pakoregavimu ir jų priderinimu Lietuvai. Iš tikrųjų tam tikra korekcija galima, nes kai kurių šiaurinėje taigoje augančių rūšių gali nebūti hemiborealinėje zonoje, kurioje yra Lietuva, ir atvirkščiai. Visgi, negalima atsakyti pagrindinio kriterijaus – medynų senumo, struktūros sudėtingumo, buveinių natūralumo.

Paskutinės inventorizacijos metu naudota metodika (ES svarbos natūralių buveinių inventorizacijos vadovas. Vilnius, 2012) buvo sudaryta visiškai nesiremiant tais kriterijais, kurie įrašyti EB svarbos buveinių interpretacijos vadove. Pagal lietuviškąją inventorizacijos vadovą gali būti Vakarų taigai priskiriami ir nebrandūs miško sklypai, jeigu juose randamos bent 5 augalų rūšys iš pateikto žolinių augalų ir samanų sąrašo ir atitinka bent 4 rodiklius iš dešimties išvardintų požymių (gaisro žymės, negyvos medienos buvimo, kiekio ir įvairovės požymiai, nedideli medynų amžiaus, sudėties, mozaikiškumo pajaviravimai). Rasti 5 rūšis iš pateikto sąrašo galima kiekviename šilų augimviečių miško sklype (išskyrus nebent labai tankius jaunuolynus), nes šiame sąrašo nėra nei retų rūšių, nei ES direktyvoje pageidaujamų epifitų. Tai paprasčiausias būdingų šioms augimvietėms rūšių sąrašas.

Nacionalinės miškų inventorizacijos duomenimis, negyvos medienos Lietuvos

MG archyvo nuotraukos

Buktos girios skroblyne

miškuose yra vidutiniškai 11 m³/ha, todėl jos galima rasti kiekviename sklype ir įvairių stadijų. Ne sunku rasti ir medyno struktūros įvairavimų, jeigu tai nėra monokultūrinis medynas. Todėl visiškai teisingai rašoma Inventorizacijos vadove: „Į Vakarų taigos buveinę potencialiai gali transformuoti daugiau nei pusė (apie 60 proc.) visų Lietuvos miškų, jei juose nebūtų ūkininkaujama“ (ES svarbos natūralių buveinių inventorizacijos vadovas. 2012, p.VI–16).

ES Buveinių direktyvos tikslas buvo išsaugoti retas, nykstančias buveines ar dar užsilikusius jų fragmentus (ir Vakarų taigos), bet ne paversti visus miškus taiga. Buveinių inventorizatoriai nesilaikė netgi savo nusistatytų kriterijų. Lietuvos miškų instituto darbuotojai buvusios Kaišiadorių miškų urėdijos prašymu atliko išskirtųjų buveinių patikrinimą pagal inventorizuotojų naudotą metodiką ir priskirti jų Vakarų taigai negalėjo.

9020 Plačialapiai ir mišrūs miškai (*Fennoscandian hemiboreal natural old broad-leaved forests* (*Quercus, Tilia, Fraxinus or Ulmus*) rich in epiphytes).

Šio tipo buveinėms gali būti priskirtos kertinių miško buveinių (KMB) inventorizacijos metu išskirtos B.1 (Plačialapių miškų) tipo KMB, dalis C.4 (Šlapių pla-

čialapių miškų), D.1,2,3 (Upės, ežero, upe-lio šlaitas), H.1 (Šlaitas), H.2 (Griova) tipo KMB sklypų, taip pat rezervatų (I grupės miškuose) esantys brandūs ir pribirstantys plačialapių miškų be skroblo medynai. Lietuvoje iš viso brandžių plačialapių rūšių medynų yra tik apie 6000 ha. Apie pusę jų auga pietvakarinėje šalies dalyje, kur šių medynų sudėtyje dažnai yra skroblo, o tai verčia juos priskirti 9160 Skroblynų buveinių tipui. Todėl maksimalus 9020 buveinei priskiriamų miškų plotas negali viršyti 3000 ha netgi tuo atveju, jeigu visi brandūs plačialapių rūšių medynai čia patektų.

Knygoje „Europinės svarbos buveinės Lietuvoje“ ir „ES svarbos natūralių buveinių inventorizavimo vadove“ pateikiamas buveinės 9020 bendrasis aprašas būdingais požymiais nurodo į plačialapius lapuočius medynų sudėtyje. Tai lyg ir neprieštarauja „Interpretation manual...“ aprašymui, bet nereikalauja ir senų, kerpėtų medžių, o buveinės atpažinimo reikalavimuose kartelė visiškai nuleidžiama. Užtenka, kad būtų randama bent 10 augalų rūšių iš pateikto sąrašo (iš jų – bent 2 tipinės), kad būtų vienas kitas (5 proc. pirmojo ardo) techninės brandos amžių pasiekęs plačialapių rūšių medis ir kad spygliuočių kiekis (pagal lapų padengimą) medynų sudėtyje neviršytų 50 proc.

Tokius reikalavimus atitinka vos ne kiekvienas derlingesnių augimviečių miško sklypas, išskyrus tuos, kur vyrauja eglės, jeigu tik yra vienas kitas techninės brandos amžiaus sulaukęs (nebūtinai su epifitais) ąžuolas ar liepa. Surasti 10 augalų rūšių iš pateikto 65 būdingų šių augimviečių miškams žolinių augalų ir samanų sąrašo (iš jų 28 tipinės, bet tik 18 rečiau sutinkamos) nėra sunku. Štai kodėl inventorizatoriai „rado“ net 16 463 ha šio tipo buveinių, nors jos visiškai neatitinka „*Interpretation manual*...“ nurodomų kriterijų.

9160 Skroblynai (*Sub-Atlantic and medio-European oak or oak-hornbeam forest of the Carpinion betuli*). Lietuviškas šios buveinės pavadinimas klaidina. Jeigu čia būtų priskiriami tik skroblynai, jų Lietuvoje galėtume surasti ne daugiau, kaip keliasdešimt hektarų. Iš tiesų tai ąžuolynai ar mišrūs plačialapių miškai su skroblu, augantys panašiose augimvietėse, kaip ir 9020 buveinių tipo plačialapiai ir mišrūs miškai – sausgirio (Nd), baltmiškio (Nf), žaliagirio (Ld) augimvietėse, bet tik pietvakarinėje šalies dalyje, skroblo arealo ribose.

Nors Buveinių direktyvoje nurodoma į šių buveinių ryškų hidromorfiškumą, bet Lietuvoje tai nebūdinga skroblių augimvietėms. Šiuose medynuose mūsų šalyje būdinga ir eglės priemaiša. Maksimalus galimas šio tipo buveinių plotas neturėtų viršyti 3000 ha.

Pagal lietuviškame buveinių inventORIZACIJOS vadove pateiktus kriterijus šio tipo buveinėms leidžiam priskirti visus medynus, jeigu juose yra bent 10 proc. plačialapių medžių; jeigu eglės dengia ne daugiau 50 proc. ploto; jeigu medynas yra pasiekęs 40 metų ir nėra labai retas (skroblių gali ir nebūti, bet svarbu, kad jų būtų kažkur netoliese). Pagal šitokius kriterijus, kurie neturi jokio panašumo į europinį šių buveinių interpretavimą, išskirta 15 182 ha šio tipo buveinių.

9190 Sausieji ąžuolynai. Pagal angliško pavadinimą „Old acidophilous oak woods with *Quercus robur* on sandy plains“ turėtų būti ne sausieji, o rūgščių smėlio dirvožemių ąžuolynai, kurie yra drėgni, besiformuojantys ant jaurinių ar hidromorfinių dirvožemių, su tipine rūšimi *Molinia coerulea*. Tokių medynų pasitaiko vienas kitas plotelis Pietvakarių Lietuvoje (tokia geografinė dislokacija nurodo ir europinis interpretacijos vadovas). Lietuviš-

Negyvos medienos galima rasti kiekviename miške

kųjų inventorizatorių „atrastiesiems“ medynams leidžiama priskirti pušynų sklypus nuo nusaustų pelkių iki brukniašilių, kur užtenka rasti pušyne 5 proc. nuskurdėlių 50 metų ąžuolų.

91E0 Aliuviniai miškai (*Aliuvial forests with *Alnus glutinosa* and *Fraxinus excelsior* (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)*). Pagal naujausią Lietuvos dirvožemių klasifikaciją, suderintą su FAO-UNESCO Pasaulio dirvožemių žemėlapiu legenda (1997), aliuviniais dirvožemiais, kuriuose turėtų augti šie miškai, pavadintos tik kelios salpinių dirvožemių pogrupės. Pagal ankstyvesnę klasifikaciją pavadinimai aliuviniai dirvožemiai ir salpiniai dirvožemiai buvo laikomi sinonimais. Bendra dirvožemininkų samprata salpiniai dirvožemiai yra sudaryti iš aliuvinių sąnašų be ryškių horizontų profilyje. Jie sutinkami tik upių ir upelių slėniuose.

Pagal Buveinių direktyvos priedą aliuviniams miškams priklauso temperatinės ir borealinės Europos upių pakrančių uosių ir juodalksnių miškai (*Alno-Padion*), Alpių kalnų ir prieškalnių ir Šiaurės Apeninų pakrančių baltalksnynai (*Alnion incanae*) ir Vidurio Europos lygumos kalnų ir prieškalnių upių pakrančių gluosnių (*Salix alba*, *S. fragilis*) ir tuopų (*Populus nigra*) galerijos. Visi jie auga aliuvinių sąnašų dirvožemiuose.

Lietuvai būdingos pirmojo potipio – uosių-juodalksnių miško bendrijos su guobinių, gluosnių, ąžuolų ir kitų rūšių priemaiša. Žolių dangoje yra daug eutrofinių, nitrofilinių rūšių, nemažai ir higrofitų,

ypač žemesnėse vietose, kur gali būti gausu ir pelkinių viksvų. Tai atitinka salpinio baltmiškio ir salpinio juodgirio (Nf, Lf ir Uf salpiniai variantai) augimvietes. Čia priskirtini ir salpiniai gluosnynai (S. Karaziņa, V. Vaičiūnas. Ekologinis miškų vaidmuo Lietuvoje 2000). Tokių miškų nėra daug.

„ES svarbos natūralių buveinių inventORIZACIJOS vadovo“ pradžioje tik keliais žodžiais užsimenama apie upių slėnius, kaip būdingą šių buveinių požymį, o tolimesniame aprašyme ši buveinė charakterizuojama požymiais, kurie visiškai sutampa su šlapgirio ir palieknio augimviečių tipų (Lf, Ud, Uf) miško bendrijų, besiformuojančių nieko bendro su aliuviškumu neturinčiose vietose, požymiais. Apraše nereikalaujama ir aliuvinių dirvožemių; pateikiamas galimų augalų sąrašas visiškai atitinka minėtų miško tipų bendrijų rūšinę sudėtį (nėra jokių paupiams būdingų specifinių rūšių). Iš šio sąrašo užtenka rasti 8 rūšis, iš jų bent 2 tipinės, ir sklypas, jeigu jame auga tik 30 metų amžių pasiekęs ne visai retas medynas, priskiriamas aliuvinių miškų buveinėms. Taip atsirado 28 283 ha saugotinių aliuvinių miškų.

Kitos miškų buveinės. Sunkiau komentuoti miškų priskyrimo tikslingumą tokioms buveinėms, kaip **9050 Žolių turtingi eglynai** (*Fennoscandian herb-rich forests with *Picea abies**), **9080 Pelkėti lapuočių miškai** (*Fennoscandian deciduous swamp forests*), **91D0 Pelkiniai miškai** (*Bog woodland*), kadangi Buveinių direktyvoje bei jų interpretacijos vadove nėra specifinių reikalavimų išskiriamoms bu-

veinėms. Nurodoma tik medynų sudėtis, būdingos kitų augalijos ardų rūšys ir augimvietės sąlygos (dirvožemis, reljefas). Iš šių požymių nesunkiai galima nustatyti, kokių augimviečių (miško tipų) ir medynų rūšinės sudėties miškai čia gali būti priskiriami.

Žolių turtingi eglynai – tai eglynai su plačialapių priemaisa derlingesnėse (girių komplekso miško tipų) augimvietėse. Pelkėtiems lapuočių miškams priskiriami derlingesnėse užpelkėjusiose augimvietėse augantys lapuočių medynai. Pelkiniai miškai – tarpinio tipo pelkių ir aukštapelkių spygliuočių miškai (pelkiašiliai).

„ES svarbos natūralių buveinių inventorizacijos vadove“ šios buveinės apibrėžiamos panašiai, nors yra ir skirtumų. 9080 Pelkėtų lapuočių miškų aprašyme europinis interpretatorius nurodo į užpelkėjusias augimvietes su labai plonu durpės sluoksniu, o lietuviškame vadove šiam buveinių tipui priskirti visi žemapelkių miškai. 91DO Pelkinių miškų buveinės samprata lietuviškame inventorizacijos vadove išplėsta, apimant net mezotrofines pelkes, taip pat sausintus miškus. Kai kurie požymiai prieštarauja. Didžiausią nuostabą kelia tai, kad kriterijai buveinių atpažinimui – galimybės miško sklypą priskirti atitinkamam saugomų buveinių tipui – taip supaprastinti, kad atitinkamoms buveinėms gali būti priskirti visi 40 metų pasiekę ne per tankūs eglynai, 30 metų ne per reti pelkiniai lapuočių miškai ir visi 40 metų ne per reti pelkiašilių miškai.

Aplinkos ministro 2001 m. balandžio 20 d. įsakyme Nr. 219 „Dėl gamtinių buveinių apsaugai svarbių teritorijų kriterijų patvirtinimo“ nustatyti ribiniai medynų amžiaus reikalavimai buvo žymiai aukštesni. Prie medynų požymius atspindinčio kriterijaus yra dar augalijos rodiklis – buvimas būdingų augalų rūšių (neskaitant medžių). Iš pridedamų rūšių sąrašų turi būti eglyne bent 8 rūšys, iš jų 3 tipinės; pelkiniame lapuočių medyne – atitinkamai 8 ir 3 rūšys, pelkiašiliuose – po 5 ir 2 rūšis. Tai rodiklis, kuris aukščiau nurodytos būklės medynuose visada bus patenkinamas.

Šių tipų išskirtųjų buveinių plotai gerokai viršija esamų atitinkamų augimviečių ir sudėčių brandžių medynų plotus. Formaliai Inventorizacijos vadove nustatyti reikalavimai buveinių atrinkimui neprieštarauja „*Interpretation manual...*“, nes ten konkrečių reikalavimų nėra.

Sunku patikėti, kad Europos Sąjunga reikalautų saugomais skelbti visus atitinkamų augimviečių miškus. Galima galvoti, kad šių buveinių rodikliai buvo nustatinėjami atsižvelgiant į Fenoskandijos miškų būklę (tuomet ES dar nebuvo Baltijos šalių), kur galbūt tokių buveinių buvo mažai, ir todėl neįrašyti griežtesni atrankos rodikliai. Deja, tokią galimą nuomonę paneigia Fenoskandijos šalių patirtis. Švedijos EB svarbos miško buveinių atrankos vadove, be bendrųjų europietiškių atskirų buveinių būdingų požymių, yra keturi visų tipų buveinėms privalomi reikalavi-

mai: 1. Natūralūs medynai, kuriuose per paskutinius 25 metus nevykdyti kirtimai; 2. Nėra nusausinimo požymių; 3. Ne prie kelio; 4. Medynas turi būti ne mažiau, kaip 40 metų senesnis, negu įstatymu rekomenduojamas kirtimo amžius (išskyrus įvairiaamžius ir daugiaamžius medynus, kur amžius gali būti tik 20 metų didesnis už kirtimo amžių ir neliestose gaisravietėse savaime atsikūrusius medynus).

Dar norėčiau pakomentuoti viešai sakytą teiginį apie nacionalines miškų klasifikacijas, kuriomis vadovautis inventorizuojant buveines negalima. Pirmą, kiekviena ES šalis turi savą miškų klasifikaciją ir jas suderinti nėra ES uždavinys. Antra, bendrame buveinių sąraše miškų buveinės sudaro mažą dalį, todėl naudojamos bendra augalijos klasifikacija. Europoje daugiausia taikomi vadinamos floristinės (*Braun-Blanquet*) klasifikacijos principai, tačiau nevengiama paminėti ir kitų, pavyzdžiui, Šiaurės Europos (rusų-skandinavų) dominantinės (fizionominės) klasifikacijos vienetų. Svarbiausia tai, kad Interpretacijos vadove pateikiami atskirų buveinių būdingi požymiai, iš kurių labai nesunku nustatyti, kokį nacionalinės klasifikacijos vienetą jie atitinka. Nesusipratimas yra tas, kad dr. V. Rašomavičiaus parengtoje buveinių inventorizacijos metodikoje visiškai ignoruojami europiniai kriterijai, pagal kuriuos miško sklypai gali būti priskiriami atitinkamoms buveinėms.

NAUJOS PADANGOS
Pritaikytos įvairiems miško ir kelių tiesimo darbams ypač sudėtingomis sąlygomis

nokian
NOKIAN TRACTOR KING

Faks. 8 37 215101

Tel. 8 683 24140 (Aidas)
El. paštas info@pgmtechnika.lt

Tel. 8 656 82777 (Darius)
El. paštas darius@pgmtechnika.lt

Tel. 8 607 77723 (Renaldas)
El. paštas renaldas@pgmtechnika.lt

Sanitariniais kirtimais 2016 m. iškirstas išdžiūvęs uosynas Ukmergės miškuose

Miško ekosistemų produktyvumo, būklės bei medžių rūšinės įvairovės pokyčių klimato kaitos ir susijusių stresorių poveikio sąlygomis prognozės

Dr.(HP) ALFAS PLIŪRA, LAMMC filialas Miškų institutas,
Dr. VAIDOTAS LYGIS, Gamtos tyrimų centras; Kauno miškų ir aplinkos inžinerijos kolegija

Prognozės parengtos remiantis Nacionalinės mokslo programos „Agro-, miško ir vandens ekosistemų tvarumas“ projekto „Skirtingų medžių rūšių ir besiformuojančių miško bendrijų atsakas ir plastiškumas klimato kaitos ir kitų streso veiksnių poveikyje – MIŠKOEKOKAITA“ (2015–2018 m.) atliktų tyrimų rezultatais bei mokslinių publikacijų analize.

Galimos klimato kaitos bendros pasekmės miško ekosistemoms

Prognozuojama, kad dėl klimato kaitos mūsų platumose (Šiaurės Rytų Europoje) pakils vidutinė oro temperatūra – ypač šiltės žiemos, padidės kritulių kiekis žiemą, sniego danga bus plonesnė, upės taps vandeningesnės, dažnės potvyniai, stiprūs vėjai darys vis daugiau žalos, o šiltuoju metų laiku dažnės sausringi periodai. Klimato kaita ir dėl žmogaus ūkinės vei-

klos sukelti kiti reiškiniai – padidėjusios anglies dvideginio (CO₂) ir pažemio ozono (O₃) koncentracijos atmosferoje, intensyvėjanti ultravioletinė (UV) spinduliuotė bei įvairių junginių atmosferinės iškritos veikia miško ekosistemas: keičia dirvožemio savybes, medžių ir žolinės augalijos augimą, sukelia lapijos pažeidimus, veikia mikroorganizmus. Dažnėjantys ir intensyvėjantys ekstremalūs klimatiniai reiškiniai turės neigiamos įtakos ir miško

ekosistemų stabilumui – didės vėjovartų, vėjolaužų, miško gaisrų tikimybė, dažniau pasireikš miško kenkėjų ir ligų protrūkiai. Tai tiesiogiai arba netiesiogiai pažeis medžius, sukels rūšių sezoninio vystymosi, konkurencijos ir paplitimo pokyčius, o tai keis miško ekosistemų struktūrą bei funkcionavimą. Vis dažnėjant su klimato kaita susijusių abiotinių (audros, gaisrai) ir biotinių (kenkėjų ir ligų epidemijos) trikdžių mastams ir dažniui, iškyla realus pavojus

esamų miško ekosistemų tvarumui, borealiniais miškams būdingoms sėkėjams, pilnaverčiam miškų atsikūrimui ir jų biologinei įvairovei. Vėjo, gaisrų, ligų ar žmogaus miško ūkinės veiklos sutrikdytose miško ekosistemose gali sumažėti karkasinių ir susijusių augalų rūšių efektyvusis populiacijų dydis (derančių individų skaičius) ir kartu – genetinė įvairovė, kurios gali nebepakakti rūšių fiziologinei ir genetinei adaptacijai, genetiškai pilnaverčiam atsikūrimui ir populiacijų tvarumui užtikrinti. Abiotinių aplinkos veiksnių (ypač aukštų temperatūrų ir sausros) sukeltas stresas neigiamai veikia ar iškreipia natūralų augalų fiziologinį, biocheminį bei genetinį atsaką į aplinkos sąlygas, veikia augalo morfologiją ir biochemines savybes, o tai padidina jautrumą kenkėjams ir ligoms (Wahid et al. 2007, Chakraborty et al. 2011, Song et al. 2014). Aplinkos trikdžiai gali veikti sinergiškai, pavyzdžiui, sausra susilpnina augalą, o kenkėjai ar patogenai tuo pasinaudoja, nesunkiai įveikdami vidines augalo apsaugos sistemas. Sausros išsekintus medžius užpuolę patogenai paprastai padaro labai daug žalos (tai puikiai iliustruoja pušų spygliuočių pažeidžiančio grybo *Sphaeropsis sapinea* sukeltos ligos protrūkiai). Pirminiai lajų ar šaknų patogenai ar kenkėjai savo ruožtu gali taip nusilpninti augalą, kad vėliau dėl sutrikdyto vandens režimo patirtas stresas tampa pražūtingas (Desprez-Loustau et al. 2006). Daug žalos spygliuočių medynams padarantis grybas kelmutis (*Armillaria* spp.) ypač lengvai pralaužia sausros išsekintų medžių gynybinę sistemą (Wargo and Harrington 1991). Pavojingomis tampa net tokios kelmučio rūšys, kaip *A. gallica* bei *A. cepistipes*. Šios rūšys laikomos antriniais patoginiais arba rūšimis, negalinčiomis pakenkti sveikam, neapsilpusiam augalui (Gregory et al. 1991)). Klimato kaita, ypač vis dažnėjantys aplinkos sąlygų ekstremumai, taip pat gali įtakoti ekologiniu plastiškumu pasižyminčių invazinių augalų (ir medžių) rūšių plitimą į naujas teritorijas, išstumiant ne tokias plastiškas vietines rūšis (Kleinbauer et al. 2010, Kjær et al. 2014).

Lietuvos miškai auga pereinamoje zonoje tarp hemiborealinių (pusiau šiaurinių) ir temperatinių (vidutinio klimato) miškų zonų, kuri, keičiantis klimatui, slenka šiaurės kryptimi. Mūsų platumose veikiant klimato kaitai nemažai rūšių palaipsniui keičia savo paplitimo arealų ribas

šiaurės kryptimi, ir ši tendencija ateityje tik ryškės. Klimato kaita taip pat veikia santykį tarp vienaip ar kitaip sąveikaujančių rūšių. Aplinkos pokyčiai gali tiek sugriauti nusistovėjusius santykius, tiek ir sąlygoti naujų santykių formavimąsi. Šaltesniame klimate augti prisitaikę spygliuočių medžių rūšys (kaip paprastoji eglė) dėl kylančios aplinkos temperatūros ir didėjančių pažeidimų pasmerktos užleisti nemažas savo natūralaus paplitimo arealo teritorijas lapuočiams (European Environment Agency, 2017).

Mūsų atliktų tyrimų įžvalgos

Nacionalinės mokslo programos projekte MIŠKOEKOKAITA (2015–2018 m.) atlikti septynių pagrindinių medžių rūšių tyrimai jauname amžiuje modeliuojamo skirtingomis klimato sąlygomis rodo, jog medžių rūšių reakcija, būklė ir konkurencingumas yra nevienodi priklausomai nuo klimato kaitos pobūdžio Lietuvoje, todėl ir miško ekosistemų pokyčių prognozė nėra vienareikšmė ir priklauso nuo klimato pokyčių scenarijaus (Pliūra et al. 2018, 2019 a,b).

Šio projekto metu atlikti tyrimai rodo: jei temperatūra ir CO₂ koncentracija didės esant pakankamai drėgmės, tai didės jaunų miško ekosistemų produktyvumas ir skirtumai tarp medžių rūšių pagal jų augimo spartą bei produktyvumą. Ženkliai didės greitai augančių pionierinių medžių rūšių – karpotojo beržo, juodalksnio ir paprastosios drebulės prieaugis bei biomasė; paprastojo uosio ir paprastojo ąžuolo didės nežymiai, o paprastosios pušies prieaugis nepakis, paprastosios eglės – sumažės. Taigi, pionieriniai lapuočiai jauname amžiuje gali įgauti vis didesnę pranašumą prieš spygliuočius bei kietuosius lapuočius. Galima teigti, kad labiausiai sutrikdytose ekosistemose (kirtavietėse, degvietėse, vėjovartų plotuose ir kt.) suintensyvės rūšių sukcesijos – spygliuočių medžių pagrindu sudarytos miško ekosistemos keisis link mišrių su lapuočiais ekosistemų, o mišrios – link vyraujančių lapuočių ekosistemų. Dabartinės labiau hemiborealinėms miško ekosistemoms būdingos rūšių sukcesijos gali pakisti į būdingas temperatiniams miškams. Tokių pokyčių tendencijos pastebėtos ir projekto MIŠKOEKOKAITA tyrimuose, atliktuose sutrikdytose skirtingų medžių rūšių ekosistemose – įvairaus tipo kirtavietėse bei apleistuose žemės ūkio plotuose atsikuriančiuose miškuose,

kur pionierinių lapuočių medžių sėjinukai akivaizdžiai dominuoja tiek pagal kiekį, tiek ir pagal prieaugį. Be to, čia pastebima didelė erdvinė atsikūrimo laiko, medelių vystymosi bei rūšinė struktūrizacija (Suchockas et al. 2018). Tyrimai parodė, kad tikslinių medžių rūšių savaiminukų kiekis įvairių trikdžių paveiktose ekosistemose iš esmės būtų pakankamas sėkėjams išvengti ir tikslinių rūšių medynams sudaryti, tačiau tam būtina miškininkystės priemonėmis reguliuoti konkuruojančių netikslinių medžių rūšių ir žolinės augalijos gausą. Nežiūrint vykstančių miško atsikūrimo pokyčių, kaip parodė projekte MIŠKOEKOKAITA atlikti savaiminių žolinių ir kaimyninių medynų genetinės įvairovės tyrimai (DNR mikrosatelitų), trikdžių paveiktuose plotuose, esant gausiam atsikūrimui, savaiminukų genetinė įvairovė, lyginant su aplinkiniuose medynuose augančių brandžių atitinkamos rūšies medžių genetinė įvairovė, ne tik nesumažėja, tačiau net galimai praturtinama genotipais iš atokiau esančių medynų (Verbylaitė et al. 2017). Jei bus užtikrinamas pakankamas santykinis derančių medžių skaičius (išlaikomas pakankamas efektyvusis populiacijų dydis), jų tolygus pasiskirstymas ir derėjimas medynuose ir bus pasiekiamas pakankamai gausus įvairiaamžis atsikūrimas ir formavimasis, o miškininkystės priemonėmis bus ribojama vis didėsianti greitai augančių (dažnai nepageidaujamų) lapuočių medžių rūšių konkurencija, tuomet genetinė įvairovė atsikuriančiose sutrikdytose miško ekosistemose bent artimiausiu metu neturėtų sumažėti ir būtų užtikrintas pakankamas besiformuojančių ekosistemų tvarumas bei adaptyvumas (Verbylaitė et al. 2017, Suchockas et al. 2018). Mūsų tyrimai taip pat parodė, kad savaiminukų genotipinė struktūra visgi keičiasi ir besiformuojantys nauji medynai iš dalies skirsis nuo buvusių ar kaimyninių medynų, kas gali būti susiję tiek su genų pernešimu iš kitų miškų, tiek ir su dėl besikeičiančio klimato vykstančia kryptinga atranka miško atsikūrimo stadijoje.

Jei klimatas šiltės ir CO₂ koncentracija atmosferoje didės lygiagrečiai su stiprėjančiomis ir dažnėjančiomis pavasarinėmis šalnomis bei vasaros sausromis, miško ekosistemų pokyčiai turėtų būti kiek kitokie. Projekto MIŠKOEKOKAITA tyrimai rodo, jog natūraliomis (įprastomis) aplinkos sąlygomis aukščiausiu transpiracijos intensyvumu pasižyminčių rū-

Audros 2010 m. išretintoje Dubravos girioje sužėlę įvairiarūšės augalija

šių – juodalksnių, beržų ir drebulių jauni medžiai naudoja efektyvią apsisaugojimo nuo streso strategiją sausros sąlygomis. Kad mažiau išgarintų vandens, šie medžiai užveria lapų žioteles (sumažina pastarųjų pralaidumą), sumažina fotosintezės intensyvumą ir numeta dalį lapų. Nors tokia strategija leidžia medžiams aklimatizuotis bei išlikti, bendras jų biomasės produktyvumas mažėja (Pliūra et al. 2018, 2019 a,b). Imituojamo sausringo klimato atveju greitai augančių medžių rūšių aukščio prieaugis jauname amžiuje, nors ir išliko didesnis nei įprastomis sąlygomis, sumažėjo, lyginant su augimu aukštesnės temperatūros ir pakankamos drėgmės sąlygomis, o medelių biomasė buvo net mažesnė nei augusių įprastomis (kontrolinėmis) sąlygomis.

Šiltesnėmis sausringesnėmis sąlygomis paprastosios eglės medelių prieaugis ir biomasė buvo mažesni nei įprastomis (kontrolinėmis) sąlygomis net ir esant didesnei CO₂ koncentracijai. Paprastojo ąžuolo, paprastojo uosio ir paprastosios pušies medelių prieaugis ir biomasė šiltesnėmis sausringesnėmis sąlygomis, lyginant su kontrole, padidėjo (Pliūra et al. 2018, 2019). Esant tokiam klimato kaitos scenarijui, galima prognozuoti, jog tai bus palanku kietųjų lapuočių ir pušynų ekosistemų plėtrai dėl gerėjančio šių medžių rūšių augimo ir konkuruojančių pionierinių lapuočių produktyvumo bei konkurencingumo mažėjimo. Bandymuose naudotų uosiuok būklės analizė parodė, kad jaunus medelius stipriai pažeidžia grybinio pa-

togeno *Hymenoscyphus fraxineus* sukelta liga (stiebo, ūglių nekrozė), dėl ko ženkliai suprastėja medelių prieaugis. Nors vyksta intensyvi natūralioji atsparesnių uosio genotipų atranka medynuose, vykdomi intensyvūs uosio selekcijos darbai (Pliūra et al. 2011, 2014, 2017 ir kt.) bei pasiūlyta moderni ligai atsparių uosių identifikavimo metodika (Villari et al. 2018), manome, kad uosio ekosistemų atsikūrimo perspektyvos vis dar išlieka miglotos.

Projekto metu atlikti tyrimai taip pat leidžia daryti prielaidą: jei klimato šiltėjimą ir CO₂ koncentracijos didėjimą lydėtų ir prognozuojami didėsiantys UV spinduliuotės intensyvumas bei pažemio ozono koncentracija, tai greitai augančių pionierinių medžių rūšių – beržo, drebulės ir juodalksnio bei uosio medelių augimas į aukštį dar galėtų kurį laiką išlikti didesnis nei įprastomis (dabartinio klimato) sąlygomis, bet sukaupiama biomasė ir stiebų tūris būtų mažesni. Šis sumažėjimas būtų ypač akivaizdus esant kompleksiniam stresorių – karščio bangų, sausrų, šalnų, padidintos UV spinduliuotės ir ozono koncentracijos poveikiui (Pliūra et al. 2019a,b). Taigi, trūkstant drėgmės bei didėjant UV spinduliuotės intensyvumui ir ozono koncentracijoms, greitai augantys lapuočiai būtų pažeidžiami labiau ir jų konkurencingumas mažėtų. Šiomis sąlygomis paprastojo ąžuolo ir pušies augimas išliktų nepakitęs arba net būtų kiek geresnis nei įprastomis sąlygomis. Esant tokiam aplinkos kaitos scenarijui tikėtina, kad jis bus palankesnis

ąžuolynų ir pušynų plėtrai dėl gerėjančio šių medžių rūšių augimo ir dėl pionierinių lapuočių konkurencingumo mažėjimo.

Rūšys, kurias stiprūs aplinkos trikdžiai paveikia labiausiai, dėl susilpnėjusio gynybinio potencialo gali prarasti atsparumą tiek vietinėms potencialiai pavojingoms kenkėjų ar fitopatogeninių mikroorganizmų rūšims (kurios iki trikdžių apčiuopiamos žalos nedarė), tiek svetimžemėms (invazinėms) rūšims. Lapuočiai (kaip beržas, drebulė, baltalksnis ar juodalksnis) lengvai įsigali stiprių aplinkos trikdžių paveiktose spygliuočių ar kietųjų lapuočių augavietėse, kai žūva nemaža dalis esamos tikslinių medžių rūšių populiacijos (tą parodė ir projekto MIŠKOEKOKAITA vykdymo metu atliktos studijos rezultatai, Suchockas et al. 2018).

Kitais tyrimais paremtos prognozės

Esant optimalioms augimo sąlygoms, augalai yra linkę paskirstyti energijos resursus pirmiau augimo intensyvinimui, o ne produkcijai antrinių metabolitų, kurie paprastai skirti gynybai nuo įvairių patogenų ir parazitų (Herms and Mattson 1992). Tai ateityje gali sąlygoti netikėtą gerai augančių medžių rūšių medynų sanitarinės būklės pablogėjimą dėl vieno ar kito biotinio stresoriaus poveikio. Pavyzdžiui, VDU Kauno botanikos sode augančių juodalksnių prieaugio tyrimų duomenys parodė, kad spartaus augimo medžiai yra jautresni aplinkos taršos poveikiui ir yra labiau pažeidžiami patogenų (Juknys ir kt. 2012).

Remdamasi gautais duomenimis, mokslininkų grupė padarė prielaidą, kad alksninė fitoftora (*Phytophthora alni* sensu lato) botanikos sode ypač sparčiai pradėjo plisti po sausų 1992 m., 1994 m. ir 1995 m. bei vėlesnių sausringų vasarų.

Pastebima, kad šiltėjant klimatui miško kenkėjai ir medžių ligas sukeliantys mikroorganizmai pamažu plečia siaurines savo paplitimo arealo ribas, natūraliai sėdami jų egzistavimui optimalias aplinkos sąlygas. Tai leidžia daryti prielaidą, kad miškų ekosistemos, kurioms pastaruoju metu dar negresia konkretus pavojus, netolimoje ateityje susidurs su intensyvesnėmis esamų bei naujų (invazinių) kenkėjų ir fitopatogeninių mikroorganizmų atakomis (Desprez-Loustau et al. 2006). Dėl klimato kaitos stebimi ne tik esminiai medžių sezoninio vystymosi pokyčiai, bet ir anksčiau Lietuvoje neužregistruotų (svetimžemių) kenkėjų bei fitopatogenų plitimas (Motiejūnaitė et al. 2016; 2017). Dėl didelės genetinės įvairovės ir trumpo gyvenimo ciklo parazitinių organizmų populiacijos paprastai būna plastiškesnės (lengviau prisitaikančios prie nepalankių aplinkos sąlygų) nei vietinių miško medžių rūšių populiacijos. Todėl intensyvėjanti aplinkos sąlygų kaita pažeidžia per šimtmečius nusistovėjusią parazito-augalo šeiminingo „jėgų“ pusiausvyrą (Netherer and Schopf 2010).

Mokslininkai vieningai sutaria, kad miško medžių kenkėjų ir ligų protrūkiai Europos miškuose pasitaiko vis dažniau (Marcais and Desprez-Loustau 2007, More and Allard 2008) ir kad klimato kaita akivaizdžiai veikia jų populiacijų gausumą bei migraciją (Netherer and Schopf 2010, Bebber et al. 2014, Seidl et al. 2014). Be to, įrodyta, kad vidutinio klimato juostoje kai kurių šalčiui jautresnių vabzdžių ir fitopatogeninių grybų rūšių plitimui į šiauriau esančias teritorijas pasitarnauja švelnės žiemos (Settele et al. 2014). Pavyzdžiui, dėl pastaraisiais dešimtmečiais normatapusių šiltesnių ir sausesnių pavasario orų pasikeitė egles pažeidžiančio žievėgraužio tipografo (*Ips typographus*) gyvenimo ciklas – sutrumpėjo jo ontogenezės periodas, per metus išsivysto net kelios generacijos (Baier et al. 2007), padidėjo šių kenkėjų žala eglynams.

Nustatyta, jog ilgesnį laiką trunkantys ekstremalūs klimato reiškiniai, kai sausrą keičia šlapymetis ir atvirkščiai, sutrukdo alksninės fitoftoros (*P. alni* s.l.) pažeis-

tų juodalksnių šaknų regeneraciją ir taip spartina užkrėstų medžių būklės blogėjimą (Juknys ir kt. 2012). Be to, tikėtina, kad dėl padidėjusio kritulių kiekio ar padažnėjusių smarkių liūčių ir potvynių (upių išsiliejimų), alksninės, o taip pat ir kitų pavojingų vandens pagalba plintančių fitoftorų rūšių populiacijos ims nekontroliuojamai plisti ir sparčiai išvirtins vis naujose teritorijose. Sunkiai prie klimato kaitos prisitaikančiai rūšiai tokie epideminiai kenkėjų (ar fitopatogeninių mikroorganizmų) populiacijų protrūkiai gali būti pražūtingi.

Barredo et al. (2015) atlikus didžiojo pušinio straubliuko (*Hylobius abietis*) dabartinio paplitimo Europoje analizę ir jo populiacijų dinamikos modeliavimą, gauti rezultatai parodė, kad iki XXI a. pabaigos esamose paplitimo arealo ribose šiai rūšiai tinkamų buveinių plotas turėtų sumažėti daugiau kaip 20 proc. Autoriai daro prielaidą, kad didžiojo pušinio straubliuko populiacijos ateityje trauksis šiaurės kryptimi. Taigi, gali nutikti taip, kad ir Lietuvoje keisis šio kenkėjo populiacijų dinamika bei pušynų pažeidimo mastai.

Pastebėta, kad pastaruoju metu miško kenkėjų židiniai intensyviausiai plečiasi borealiniuose miškuose, kur užfiksuotas palyginti ženklus vidutinės metinės oro temperatūros padidėjimas (Malmsström and Raffa 2000, Volney and Fleming

2000). Šiltesnis ir drėgnesnis klimatas yra palankus daugelio patogenų plitimui. Pavyzdžiui, Didžiojoje Britanijoje atlikti stebėjimai parodė, kad padažnėjus šiltesiems lietingiems periodams sparčiai ėmė plisti iš šiltų kraštų kilusio pušinio rutulgrybio (*Dothistroma pini*) sukelta pušų raudonžiedė spyglių degligė (Woods et al. 2005). Lietuvoje šis grybas pirmą kartą pastebėtas 2002 m., o 2008 m. jau konstatuota, kad mūsų šalyje jis yra plačiai paplitęs ir kelia nemenką grėsmę vietinėms paprastosios pušies populiacijoms (Markovskaja and Treigienė 2009). Alksnių džiūtų sukelianti alksninė fitoftora taip pat yra gana jautri žemoms temperatūroms. Lietuvoje ši invazinė fitoftora kol kas nėra dažnai sutinkama, retai pasitaiko ryškesni (lokalus pobūdžio) alksnių džiūtis protrūkiai (Norkutė 2018), bet šiltėjant žiemoms neabejotinai susidarys palankesnės sąlygos šiam patogeniui išplisti.

Siekiant tiksliau prognozuoti kenkėjų ir patogenų gausumą ir daromą žalą keičiantis klimatui, būtų tikslinga atlikti kenkėjų ir patogenų gausumo, įvairovės ir daromos žalos skirtingoms medžių rūšims tyrimus analogiškomis Nacionalinės mokslo programos MIŠKOEKOKAITA projekte klimatinėse kameroose taikytomis kompleksinėmis aplinkos pokyčių ir susijusių stresorių poveikio sąlygomis.

Terra hydrogel Aqua

**Kad pasodintas miškas
prigyty 100 % !**

Terra Hydrogel Aqua – gelis šaknų mirkymui, augalo prigijimui, augimą ir žydėjimą skatinanti medžiaga. Preparato efektyvumą pajus tiek mėgėjas, tiek profesionalas.

Terra Hydrogel Aqua yra naujas, efektyvus, ekonomiškas ir ekologiškai saugus produktas drėgmės režimui valdyti.

miskui.lt

UAB „MMC Forest“

Nausodžio k., Vėžaičių sen., 96215 Klaipėdos r.
Tel. 8 673 51606, El. p. info@mmc.lt, www.miskui.lt, www.mmc.lt

Būtinamas miškų atkūrimo monitoringas

Dr. JULIUS DANUSEVIČIUS, LAMMC Miškų instituto konsultantas

Paanalizavę miškų želdinimo (atkūrimo ir įveisimo) per praėjusį šimtmetį rezultatus, matome, kad Lietuvoje iš įveistų želdinių susiformavo 23 proc. kultūrinės kilmės medynų. Pagal įveistų želdinių plotą tokių medynų turėtų būti apie 38 proc., iš jų 34 proc. valstybiniuose miškuose (Lietuvos miškų statistika, 2002; Lietuvos miškų metraštis XX a, 2003). Tai, apie trečdalis įveistų miško želdinių sunyko. Lietuvos miškų metraščio duomenis, daugiausiai želdinių žūva dėl priežiūros stokos.

MG archyvo nuotrauka

Įvairiaamžių medynų atkūrimui reikia skirti daugiau darbo ir dėmesio (VMU Šakių RP Kidulių girininkijoje)

Pagal 1–2 pav. pateiktus duomenis, valstybiniuose miškuose apie penktadalis plynų kirtaviečių, o privačiuose miškuose iki 70–90 proc. jų paliekama savaime atželti. Prieš 35 metus neapželdintų kirtaviečių buvo apie 13 tūkst. ha, šiuo metu jų yra apie 23 tūkst. ha valstybiniuose ir 27 tūkst. ha privačiuose miškuose. Tai būtų apie 50 tūkst. ha dykvičių, kurias prireiktų želdinti 5–6 metus.

Atkurti mišką savaiminiu želimu leidžiama tik I–II boniteto medynuose, nes žemesnio produktyvumo medynai sąlygoja menkesnės vertės palikuonis. Be to, paliktose savaime atželti plynose kirtavietėse dažnai suželia prastesnės vertės kitų medžių rūšys, negu buvo iki kirtimo medynas. Kuo augavietės derlingesnės, tuo labiau jose želia beržo, drebulės, baltalksnio, blindės ir kitų rūšių savaiminukai. Pušų augavietėse želia ir eglutės, kurios čia yra neperspektyvios. Tokiu būdu vyksta ateities miškų degradacija, nors yra įdėta daug lėšų ir darbo šalyje kuriant miško sėklinę bazę,

žinoma, kad iš selekcinų sodmenų užauga 20–30 proc. produktyvesni medynai.

Tai, kad savaiminės kilmės želiniai yra menkesnės vertės, rodo ir praktiniai pavyzdžiai. Buvusios Nemenčinės miškų urėdijos Liepynės girininkijoje atlikus 40 metų pušies želdinių ir želinių augimo palyginimą, nustatyta, kad toje pačioje sodinvietėje geriausiai augo pasodinti pušų želdiniai. Net 38 proc. buvo augesnės sodinimo būdu įveistos pušaitės, 10 proc. – sėjimu, palyginus su savaime atžėlusiomis (A. Aučyna, 1997). Kitas pavyzdys. Prienų šile iškirtus atvejiniiais kirtimais I boniteto pušų medyną ir dirvą supurenus freza, tik iškilesniuose ploteliuose atžėlė pušaitės, o žemesnės vietos apžėlė avietėmis, lendrūnais ir kitomis žolėmis. Po kelių metų įvertinus savaiminį atsikūrimą, pusė ploto buvo neatsiželdęs ir teko sodinti. Apgailėstaudamas girininkas sakė: „Ar verta tiek vargti. Po kirtimo būtų pasodinę pušaites ir jau turėtume paaugusius želdinius“. Savaiminis medynas dažnai formuojasi su daugeliu aikštelių, kurias vėliau turime papildomai želdinti.

Palikdami kirtavietes atželti, turime nepamiršti, kad savaiminis želimas gali nevykti dėl daugelio ne nuo mūsų norų priklausančių veiksnių.

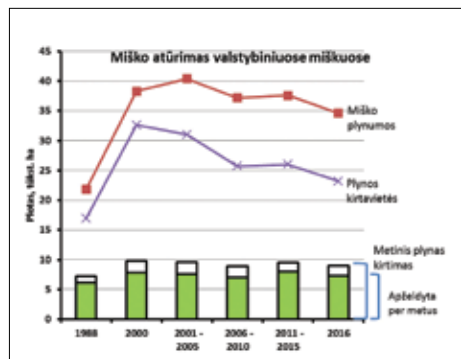
Nežinome tikslios atsikuriančių miško želinių ir želdinių būklės privačiuose miškuose, kur dar labiau propaguojamas savaiminis miško atžėlimo būdas.

Visų šalies miškų atkūrimą privalėtų stebėti valstybinė kontrolė, todėl efektyviausia būtų įdiegti miškų atkūrimo monitoringą. Jo nuostatus Miškų institutas parengė dar 1996 metais. Juos patikslinus, Valstybinės miškų tarnybos Miškų ūkio priežiūros skyriaus darbuotojai, dirbantys teritoriniuose poskyriuose, galėtų atlikti tokią stebėseną.

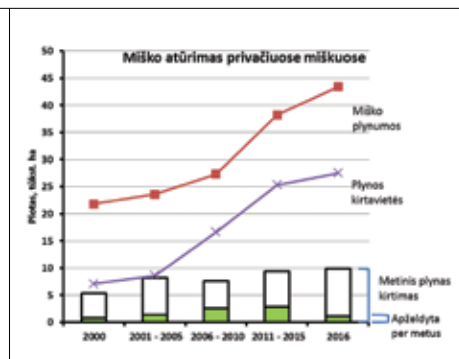
Monitoringas apimtų: miško želdymo fondo dinamiką ir įvertinimą, ypač plynų kirtaviečių apželdinimą, želdinių veisimo būdų ir technologijų tikslumą, želdinių priežiūrą iki priskyrimo jaunuolynams. Be to, gali atlikti sėklininkystės ir medelynų būklės įvertinimą bei sodmenų poreikių tenkinimą. Tikrinimų periodiškumas nustatomas atskirai kiekvienai veiklai.

Dėl miškų atkūrimo monitoringo organizavimo rašėme prieš 30 metų, bet dėl subjektyvių priežasčių jis netaikytas. Manau, jog atėjo laikas šį monitoringą prisiminti ir taikyti, nes plynų neatželdintų kirtaviečių, ypač privačiuose miškuose, plotai akivaizdžiai didėja.

1 pav. Miško atkūrimas valstybiniuose miškuose

2 pav. Miško atkūrimas privačiuose miškuose

Valtra – patikimas partneris miške

**Nedvejok - rinkis
profesionalų miško
traktorių VALTRA!**

VALTRA

**3
METAI
GARANTIJA
ARBA
3000
VAL.**

UAB „ROVALTRA“ – Vienintelė Valtra Inc. atstovė Lietuvoje, Kalvarijų g. 125-602, LT-08221, Vilnius
Tel. 8 5 2737000, faks. 8 5 2472085, mob. tel. 8 687 40042, el. paštas info@rovaltra.lt • www.rovaltra.lt

Valstybinių miškų sanitarinė būklė 2018 m. ir prognozės

Apie 7300 ha valstybinių miškų plote pernai buvo registruoti vabzdžių, ligų sukėlėjų, žvėrių, abiotinių ir kitų faktorių sukelti medžių pažeidimai (žr. lent.).

2018 m. nustatyti miškų pažeidimai

Pažeidimų sukėlėjai	Užregistruota židinių, ha	Atlikta apsaugos priemonių, ha	Iškirsta medienos, ktm
Vabzdžiai	1165,7	1005,8	20525,43
Infekcinės ligos	2660,4	1012,5	43875,7
Gyvūnų pažeidimai	2371,4	70,7	31,0
Abiotiniai pažeidimai	1080,2	884,5	27293,16
Iš viso:	7277,7	2973,5	91725,29

Medynų sveikatingumą gerinančios priemonės pernai taikytos 1735 ha plote, iškirsta 87 107 ktm medienos. Iš biologinių priemonių paminėtinos šios: buvo iškabinti 9642 inkilai, paženklinėti 2655 uosiniai medžiai, aptverti 1927 skruzdėlynai, pasodinti 125 ha nektaringų krūmų. Išdėstyta 5235 ktm vabzdžiaudės medienos ir 4421 vabzdžių gaudyklė su viliokliais. Nuo žvėrių pakenkimų 19 653 ha želdinių apsaugoti repelentais, individualiomis apsaugomis ir 1097 ha aptverta. Cheminės priemonės naudotos 3609 ha plote, apsaugota 106054 ktm pagamintos spygliuočių medienos.

Deja, pernai žuvo 456 ha medynų ir želdinių, 953 ha plote užregistruoti vabzdžių pakenkimai: lajų kenkėjai pažeidė 240 ha, medžių liemenų – 444 ha, želdinių ir jaunuolynų – 268 ha. Sanitarinėmis apsaugos priemonėmis pavyko vabzdžių kenkėjų pažeidimus likviduoti 538 ha plote (eglės ir pušies liemenų kenkėjų – 399 ha, pušinių straubliukų – 138 ha). Šiems metams liko 45 ha nesutvarkytų medžių liemenų kenkėjų židinių.

Infekcinės ligos pažeidė 2250 ha miško (daugiausia žalos padarė drebulinė kempinė – 1163 ha, uosių džiūtis – 651 ha, šakninė pintis

– 136 ha). Sanitariniais kirtimais 431 ha plote buvo pašalinti ligų pažeisti medžiai, bet dar liko 1559 ha chroniškų ligų pažeistų medynų.

Žvėrys ir kiti gyvūnai pažeidė 2304 ha miško (elniniai žvėrys 2261 ha želdinių ir jaunuolynų nukandžiojo ūglius, nulaupė žievę, nulažė viršūnes, dar po 22 ha medynų pažeidė bebrai ir kormoranai). Abiotiniai ir kiti negyvosios gamtos veiksniai pažeidė 1793 ha medynų ir želdinių plotą (vėjavartos-vėjalaužos – 800 ha, sausra – 611 ha). Pažeidimai buvo likviduoti 741 ha plote, 2019 m. liko 116 ha nesutvarkytų vėjavartų-vėjalaužų.

Miškų pažeidimų prognozės 2019 m.

Šiomet nepalankiausia situacija gali susidaryti 2018 m. stichinės sausras nusilpnintuose medynuose, jaunuolynuose ir želdiniuose. Pagrindinį dėmesį skirsime verpiko vienuolio židinių naikinimui pušynuose bei šio kenkėjo populiacijos stebėjimui, naujų jo židinių paieškai (žr. lent.).

Pasikeitė apskaitos tvarka

Nuo 2019 m. kovo 1 d. įsigaliojo Abiotinių veiksmų, ligų, vabzdžių ir gyvūnų padarytų pažeidimų miškui apskaitos tvarkos pakeitimai. Svarbiausias pasikeitimas: tvarkoje numatyta, kad už pranešimą apie abiotinių veiksmų, ligų, vabzdžių ir gyvūnų miškuose padarytus pažeidimus, išskyrus Valstybinių miškų urėdijos patikėjimo teise valdomus ir prižiūrimus miškus, yra atsakingi miško valdytojai ir naudotojai. Pranešimas apie pažeidimus pateikiamas Valstybinės miškų tarnybos Miškų ūkio priežiūros skyriaus darbuotojui (pildomas Tvarkos 1 priedas). Pagal pateiktą pranešimą VMT Miškų ūkio priežiūros skyriaus darbuotojas sukuria įrašą elektroniniame Abiotinių veiksmų, ligų, vabzdžių ir gyvūnų padarytų pažeidimų miškui registracijos žurnale. Nacionalinė mokėjimo agentūra paraiškų, pateiktų pagal veiklos sritį „Miškams padarytos žalos prevencija ir atlyginimas“, vertinimo taisyklėse yra numaciusi, kad pažeisto miško plotas iki paramos paraiškos pateikimo turi būti užregistruotas Abiotinių veiksmų, ligų, vabzdžių ir gyvūnų padarytų pažeidimų miškui registracijos žurnale. Dar iki teikiant paraišką paramai gauti, privačių miškų savininkai turi pranešti apie jo valdoje pažeistus miškų plotus.

Kiti šios tvarkos pakeitimai yra susiję su miškų urėdijų reorganizavimu bei Valstybinės miškų tarnybos organizacinės struktūros pasikeitimu.

Tvarkos pakeitimai yra paskelbti elektroniniame teisės aktų registre www.e-tar.lt (TAR, 2019-02-04, Nr.1619). Pranešimo pavyzdį (Tvarkos 1 priedą) MS Word formatu galima parsisiųsti iš Valstybinės miškų tarnybos tinklalapio.

Kęstutis GRIGALIŪNAS
Valstybinės miškų tarnybos Miško sanitarinės apsaugos skyriaus vyriausiasis specialistas

Miškų pažeidimų prognozės 2019 m.

Kenkėjai	2018 m.	Prognozė 2019 m.	Pastabos
Spyglius graužiantys kenkėjai	nedaug	➔	Iki masinio išplitimo židinių pagausėjo verpiko vienuolio (<i>Lymantria monacha</i>) kenkėjų. Pušinio verpiko (<i>Dendrolimus pini</i>), pušinių pjūklelių (<i>Diprion sp.</i>), pušinio pelėdgalvio (<i>Panolis flammea</i>) ir pušinio sprindžio (<i>Bupalus piniarius</i>) populiacijos yra depresijoje, bet galimas suaktyvėjimas.
Medžių liemenų kenkėjai	nedaug	➔	Žievėgraužio tipografo (<i>Ips typographus</i>) populiacija gali eglynuose sudaryti masinio išplitimo židinius. Viršūninio žievėgraužio (<i>Ips acuminatus</i>) populiacija irgi gali gausėti ir sudaryti lokalinio išplitimo židinius pušynuose.
Jaunuolynus kenkiantys vabzdžiai	nedaug	➔	Pušinių straubliukų (<i>Hylobius sp.</i>) populiacija yra stabili. Grambuolių (<i>Melolontha sp.</i>) lervų pakenkimai miško želdiniuose didės Pietryčių Lietuvoje.
Medžių ligos	daug	➔	Tęsis chroniškas uosynų džiūvimas. Išliks stabiliai didelis drebulinės kempinės (<i>Phellinus tremulae</i>) ir šakninės pinties (<i>Heterobasidion annosum</i>) pažeidimų plotas. Galimas visų medžių rūšių medynuose šaknis pūdančių ligų suaktyvėjimas.
Žvėrių pažeidimai	daug	➔	Dėl elninių žvėrių ir bebrų gausos išlieka stabiliai didelis pažeistų želdinių, jaunuolynų bei užtvindytų medynų plotas.

Bendradarbiaujame su Ukraina: kaip sumažinti augalų invazinių ligų sukėlėjų plitimą ir daromą žalą?

Dr. DAIVA BUROKIENĖ, Gamtos tyrimų centras, Augalų patologijos laboratorijos vadovė

Invaziniai augalų ligų sukėlėjai (patogenai) vis dažniau įvardijami kaip pagrindinė priežastis, lemianti bioįvairovės mažėjimą, ir yra ypač didelis grėsmės šaltinis ekosistemų funkcionavimui, darantis ne menką žalą miškų ūkiui. Daugelis augalų invazinių patogenų rūšių dažniausiai atsitiktinai patenka į vietas, esančias už jų natūralaus arealo ribų. Manoma, kad ligų poveikis tiek natūralioms, tiek tvarkomoms ekosistemoms vis didės, nes pasaulinė prekyba ir klimato kaita skatina augalų patogenų plitimą bei įsikūrimą naujose teritorijose. Šiuo metu mokslininkai ir viešojo sektoriaus institucijos, atsakingos už augalų apsaugą, vieningai sutaria, kad būtina skirti daug pastangų, siekiant suvaldyti naujų ligų sukėlėjų plitimą. Kai invazinė rūšis įsitvirtina ir ima plisti, jos kontrolė tampa vis labiau komplikauta, o kartais ir neįmanoma. Kadangi per pastaruosius dešimtmečius Europoje ženkliai padidėjo invazinių svetimkraščių augalų patogenų, ir manoma, kad per ateinančius keletą metų jų skaičius eksponentiškai augs, ieškoma veiksmingiausių priemonių siekiant išsaugoti Europos miškingų vietovių ekosistemas.

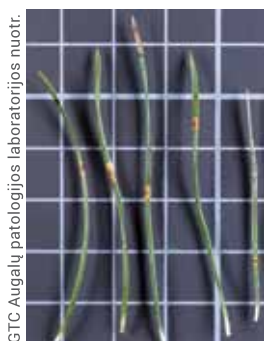
Šiuo metu Gamtos tyrimų centro Augalų patologijos laboratorijos mokslininkai kartu su partneriais iš Ukrainos, Charkovo zooveeterinarijos akademijos Taikomosios biologijos, vandens bioresursų ir medžioklės valdymo departamento pagal projektą „Invazinių patogenų biologinės kontrolės priemonių paieška, siekiant išsaugoti Europos miškų ekosistemos bioįvairovę“ (projektą finansuoja Lietuvos mokslo taryba pagal sutartį Nr. S-LU-18-10), vykdo tyrimus su trimis invaziniais patogenais, kurie pastaraisiais metais minimi kaip ypač greitai plintantys ir žalingiausi invaziniai patogenai Europoje:

- uosių (*Fraxinus* spp.) džiūtį sukėliantis grybas *Hymenoscyphus fraxineus* (sin. *Chalara fraxinea*);
- pušų (*Pinus* spp.) raudonžiedės spyglių degligės sukėlėjas, vadinamas pušiniu rutulgrybiu – *Dothistroma septosporum* (1 pav.);
- pušų (*Pinus* spp.) sakingąjį vėžį sukėliantis grybas *Gibberella circinata* (*Fusarium circinatum*) (2 pav.).

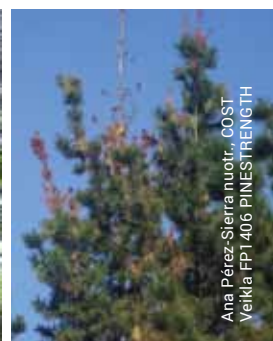
Pušų patogenai buvo įtraukti į ypač pavojingų karantininių mikroorganizmų sąrašą, bet dėl ypatingai greito ir plataus išplitimo *D. septosporum* pastaraisiais metais buvo išbrauktas, o *G. circinata* yra karantininių mikroorganizmų A2 sąraše. Apie Pietų Europoje plintantį ypatingai agresyvų pastarąjį patogeną, kuris gali pažeisti medžius, augančius soduose, parkuose, bei sodinukus medelynuose ir daigynuose, vis daugiau informacijos skelbiama tik pastaraisiais metais. Vykdamas COST Veiklą FP1406 „Pušų vėžio sukėlėjo – grybo *Gibberella circinata* kontrolės šiltnamiuose ir miškuose strategija“ (akronimas „Pinestrength“), daugėja duomenų apie tai, kokie augalai gali būti pažeisti, kokiais būdais patogenas gali plisti ir pan. Atkreiptinas dėmesys į importuojamų augalų būklę – visa sėjamoji, augalinė medžiaga būtinai turi būti tikrinama (sėklos, sėjinukai, dirvožemis, mediena). Daugiau informacijos pateikiama Veiklos puslapyje (<http://www.pinestrength.eu/>), kur informaciją galima rasti ir lietuvių kalba: <http://www.pinestrength.eu/2018/04/12/disseminationpitch-canker-field-guide-wg-1-pamphlet-2/>.

Šiuo metu pagal Lietuvos–Ukrainos dvišalio bendradarbiavimo mokslo ir technologijų srities programos projektą abiejų šalių mokslininkai vykdo monitoringo darbus – atliekama augalų ligų požymių inventorizacija (pažaidumas), kiti aptikimo ir identifikavimo darbai, siekiant išsiaiškinti invazinių patogeninių grybų *Hymenoscyphus fraxineus*, *Dothistroma pini*, *D. septosporum*, *Gibberella circinata* (anamorph: *Fusarium circinatum*) paplitimą Lietuvoje ir Ukrainoje. Šiomet bus važiuojama į daigynų bei sodinukų plantacijas bei į natūraliai augančius miškus ir imami tyrimams pavyzdžiai. Jie bus analizuojami, panaudojant genetinius tyrimų metodus, skirtus patogenų aptikimui ir identifikavimui. Siekiama, kad šis bendradarbiavimas suteiktų daugiau informacijos apie patogeninių grybų biologiją, plitimo bei kontrolės būdus, siekiant juos suvaldyti. Tikimasi, kad projekto įgyvendinimo metu bus sukaupta pakankamai informacijos, kuri galėtų padėti sudarant rekomendacijas, kaip sumažinti žalą. Vėliau bus sudaromi ir strateginiai planai: kokias prevencines priemones naudoti, kol liga nepaplitusi; o jei jau patogeniniai mikroorganizmai paplinta („įsitvirtina“), kaip maksimaliai sumažinti galimą žalą miškų ūkiui.

1 pav. Patogeninio grybo *Dothistroma septosporum* pažeisti spygliai

2 pav. Pušų (*Pinus* spp.) sakingąjį vėžį sukėliantis grybas *Gibberella circinata* (*Fusarium circinatum*)

GTC Augalų patologijos laboratorijos nuotr.

Ana Pérez-Sierra nuotr., COST Veikla FP1406 PINESTRENGTH

Prisimenant miškotvarkininką, profesorių, habil. dr. **Joną Petrą Kenstavičių**

ALGIRDAS BRUKAS, ALGIRDAS RUTKAUSKAS

Šiemet miškotvarkininkui, habil. daktarui, profesoriui, visuomenininkui Jonui Petrui Kenstavičiui būtų sukakę 92 metai – jis gimė 1927 m. kovo 10 d. tuometinėje Tauragės apskrityje, Batakių valsčiaus Liaudginų kaime. Jonas Kenstavičius išsiskyrė dideliu darbštumu, kruopštumu, atsakingumu, mėgo bendrauti su visais miškininkais, buvo įsitraukęs į įvairiapusę visuomeninę veiklą – nuo profsąjungos, miškų mokslinės techninės draugijos iki meno saviveiklos.

Deja, balandžio pabaigoje bus 11 metų, kai jo nebeturime – 2008 m. amžinam poilsui atgulė pakaunės Karmėlavos kapinėse. Apie kolegos prasmingai nugyventus metus byloja nuveikti įsiminti darbai miškotvarkoje, mokslinėje, pedagoginėje ir visuomeninėje veikloje. Tam jis skyrė 45 darbo metus.

Gamybinė-mokslinė veikla

Dar būdamas LŽŪA Miškų ūkio fakulteto studentu, Jonas Kenstavičius 1951 m. įsidarbino Lietuvos „Miško projekte“ miško taksatoriaus padėjėju. Baigęs 1952 m. studijas dirbo miško taksuotoju-inžinieriumi, 1954–1959 m. – miškotvarkos būrio vedė-

ju. Nuo 1959 m. iki 1994 m. dirbo vyresniuoju mokslo darbuotoju Lietuvos miškų institute, 1970–1994 m. rinktas Miškotvarkos ir miško taksacijos skyriaus vedėju.

Lietuvos miškotvarkos vystyme galėtume išskirti šias pagrindines garbaus kolegos mokslinės veiklos kryptis: miškų inventorizavimo metodai, taisyklės, normatyvai, miško ūkio organizavimo tobulinimas; miškų tvarkymo dirvožemių tipologiniu pagrindu metodas ir taisyklės; miškų kirtimo amžiai, miško naudojimas, pagrindinių kirtimų normos projektavimas-optimizavimas, daugiatis miško naudojimas; miškų skirstymo į grupes ir apsauginės kategorijas normatyvai, miškingumo optimizavimas; medynų našumas, sortimentinės struktūros vertinimas.

Paliktas svarus mokslinės veiklos kraitis: publikuoti 245 moksliniai darbai, išleista 10 monografijų, 9 leidiniai, parengta 50 pranešimų konferencijose, simpoziumuose, per 40 rekomendacijų, racionalizacinių pasiūlymų (vienas pripažintas išradimu).

1959 m. vadovaujant Mečislovui Vaičiui, Dubravos girios masyvo bazėje buvo atliekamas detalus dirvožemių tyrimas (7060 ha plote iškasta 300 profilių ir apie 600 prasikasimų). Paruošti dirvožemių ir augaviečių planšetai M 1:10 000, planai M 1:25 000.

1960 m. dirvožemių kartografavimo bazėje pradėti gamybiniai-bandomieji sklypinės miškotvarkos darbai pagal J. Kenstavičiaus sudarytą metodiką. Suformuoti pastovūs ūkiniai sklypai. Visos ūkinių sklypų ribos pažymėtos vietovėje. Paruošti planšetai M 1:5000, medynų planai M 1:10000.

Kaip šių darbų rezultatas, pasirėmus kai kuriais vokiečių miškotvarkos principais (miško dirvožemių tyrimas), paruoštas supaprastintas dirvožemių tyrimo metodas ir įgyvendintas miškotvarkoje visai naujas principas – miškų tvarkymas dirvožemio tipologiniu pagrindu. Jis buvo

įteisintas 1966 m. patvirtintose Lietuvos miškų tvarkymo dirvožeminiu-tipologiniu pagrindu taisyklėse (J. Kenstavičius, M. Vaičys). Tai buvo vienintelis atvejis, kai tuometinėje TSRS atskira respublika (Lietuva) turėjo savą miškotvarkos instrukciją.

Metodo esmę sudarė: supaprastintas dirvožemio tyrimas ir kartografavimas; patikslintos taksacijos instrumentiniu būdu naudojimas; miško žemės suskirstymas į pastovius ūkinius ir taksacinius sklypus, nustatant tikslinę bei optimalią medyno sudėtį brandos amžiuje ir ūkines priemones tokiems medynams suformuoti; darbo blokų, sujungiant į juos visų rūšių kirtimus, projektavimas; smulkesnio mastelio kartografinės medžiagos (planšetų M 1:5000, medynų planų M 1:15 000) gamyba ir išsamesnės informacijos pateikimas juose.

Sklypinio miškotvarkos metodo principai yra išdėstyti Jono Kenstavičiaus dvejose disertacijose: „Dalinės matuojamosios-perskaičiojamosios taksacijos pritaikymas, tvarkant Lietuvos miškus sklypinio metodu“ (1964 m., LŽŪA mokslinė taryba) ir „Lietuvos miškų tvarkymo dirvožeminiu-tipologiniu pagrindu teorija ir praktika“ (1988 m., Maskvos technikos institutas, vadovas akad. N.P. Anušinas). Už progresyvaus miškų tvarkymo augaviečių pagrindu paruošimą ir platų įdiegimą į gamybą 1985 m. jam skirta Lietuvos mokslo ir technikos valstybinė premija, suteiktas šios premijos laureato vardas.

Naujo metodo taikymas miškotvarkoje

Šiuo metodu tvarkomi Lietuvos miškai jau per penkis miškotvarkos ciklus (1966–1977 m., 1978–1987 m., 1988–2002 m., 2001–2012m., 2011–2022 m.). Priminsime, kad 1968–1977 m. miškotvarkos cikle pastovių sklypų ribų vietovėje miškotvarkininkai nežymėjo, jas sudarė kameraliniu būdu. Naudota tokia kartografija: planšetų albumas M 1:10 000 (dėl techninių kliūčių

nebuvo pagaminti M 1:5000), dirvožemių-tipologinių grupių, medynų, ūkinių priemonių ir įrenginių planai M 1:15000.

1978–1987 m. vyko pakartotinas miškų tvarkymas augaviečių pagrindu pagal 1966 m. taisykles, bet patobulinti arba iš naujo spęsti tokie uždaviniai: patikslinti pastovių ir ūkinių sklypų formavimo normatyvai; taksacinių sklypų formos ir dydžio optimizavimas bei sklypų ribų stabilizavimas; tikslinių medynų nustatymas eksploataciniams, vandens apsauginiams bei rekreaciniams miškams; technologinis miškų tvarkymas ir ūkinių priemonių koncentravimas darbo blokuose; instrumentinė atrankinė taksacija visuose medynuose, kuriuose projektuojami kirtimai; kirtimų plano sudarymas ir materialinis-piniginis biržių įvertinimas; ekonominis ir kadastrinis miško žemių vertinimas; autorinės priežiūros įdiegimas įpusėjus reviziniam periodui; platus elektroninių skaičiavimo mašinų (ESM) panaudojimas apdorojant surinktą medžiagą, atliekant projektinius skaičiavimus.

Šios naujovės buvo įteisintos iš naujo suredaguotuose dokumentuose: „Lietuvos miškų pakartotinio tvarkymo augimviečių pagrindu taisyklės“ (1979) ir „Miškų ūkio organizavimo ir išvystymo projekto programa“ (1981). Pagrindiniai jų autoriai – J. Kenstavičius, A. Rutkauskas.

Šiam ciklui būdinga gausi planinė ir projektinė miškotvarkos medžiaga. Be įprastų planšetų (M 1:10 000) buvo ruošiami planšetų albumai, technologiniai planšetai, medynų planų (M 1:20 000) bazėje kiti teminiai planai: projektuojamų ūkinių priemonių, dirvožemių (nuo 1982 m. augaviečių), uoginių ir vaistinių augalų, priešgaisrinių priemonių planai ir schemas.

Miškotvarkos augaviečių pagrindu metodo pagrindinė teigiama pusė – ūkinių priemonių projektavimas taksaciniais sklypais pagal tikslinių ir etaloninių medynų principus, pagerinęs Lietuvos miškų išteklių kokybę ir būklę.

Žiūrint iš dabartinių pozicijų, pamėnintini šie organizaciniai-metodiniai trūkumai: praktiškai atsisakyta pastovių ir ūkinių sklypų ribų žymėjimo natūroje, todėl sklypų ribos nebuvo stabilizuotos ir nepagrįstai kito; nepilnai pasiteisino ūkiniai sklypai dėl darbo imlumo ir dėl nepakankamo pagrįstumo; liko neįgyvendinti suprojektuoti darbo blokai (mažos girininkijos su mažu darbininkų skaičiumi negalėjo būti pirminis darbų koncentravimo vienetų); gamybininkai vykdė

kompleksinį ūkininkavimą tūrio ugdy-mo principu (dėl to sklypų, kaip tikslinio ūkininkavimo ir apskaitos vienetų, reikšmė sumenko); nukrypta nuo miškotvarkos projektinių sprendimų (vyravo nepagrįstas bumas dėl polajinių želdinių, nepakankamai išnaudotos ugdomųjų kirtimų galimybės, gerinant medynų rūšinę struktūrą); dėl minėtų priežasčių vidutinis taksacinio sklypo dydis pastoviai mažėjo.

1988 m. pradėtas trečias miškotvarkos ciklas dėl įvairių priežasčių tęsėsi 14 metų (iki 2002). Patobulinti esami arba parengti iš naujo inventorizavimo ir projektavimo normatyvai, medynų augimo ir našumo matematiniai modeliai (A. Kuliešis), medynų prekinė struktūra (J. Kenstavičius, A. Kuliešis), maksimaliai produktyvių medynų auginimo normatyvai (L. Kairiūkštis, A. Juodvalkis), pagrindinių miško kirtimų taisyklės (J. Kenstavičius, 1986).

1998 m. pradėtos rengti naujos Miškų tvarkymo taisyklės, bet tik 2003 m. buvo patvirtintos. Prof. J. Kenstavičius pergyveno, kad naujose taisyklėse buvo sumenkinta miško dirvožemių reikšmė, neužsimenama apie pastovius ir ūkinius sklypus, užmirštas technologinis miškų tvarkymas. Įgyvendinant sklypinį miškotvarkos metodą, trūko organizuotumo, istorinio tęstinumo, nepilnai panaudota vertinga dirvožemių tyrimo kartografinė ir taksacinė medžiaga.

Vis dėlto, nepaisant trūkumų ir nesklandumų, 1966 m. miškotvarkos metodologiniai principai išliko iki šių dienų. Visi normatyvai – inventorizavimo, ūkinės veiklos vertinimo, projektavimo-prognozavimo yra paruošti augaviečių pagrindu. Tai suteikia miškotvarkos projektui ekologinį pagrindą ir sudaro prielaidas prof. J. Kenstavičiaus idėjas realizuoti per ilgą laikotarpį. Pastovių ir taksacinių miško sklypų idėja rado atgarsį ir 2010 m. miškotvarkos darbų vykdymo instrukcijoje, formuojant miškų georeferencinį pagrindą, vykdant nepertraukiamą miškų inventorizaciją.

Kiti aktualūs darbai

Svarbus Jono Kenstavičiaus nuopelnas yra ir nagrinėjant pagrindinių miško kirtimo amžių, kirtimų būdus, vertinant miško naudojimą. Pagrindinių kirtimų amžiai buvo nustatyti 10–20 metų aukštesni, nei tokiems pat kitų respublikų medynams (1978 m.). Tai sąlygojo mažesnę pagrindinių kirtimų biržę, kas leido palaipsniui optimizuoti miškų amžiaus struktūrą, didinti brandžių medynų kiekį. Iki Lietuvos nepri-

klausomybės atkūrimo buvo normalizuotas brandžių medynų kiekis ir objektyviai išaugo pagrindinio miško naudojimo apimtis. Nuo 1961 m. nustatyta pagrindinių kirtimų norma Lietuvoje nebuvo viršijama.

J. Kenstavičiui vadovaujant paruoštos ir apgintos Lietuvos miškų pagrindinių ir atkuriamųjų miško kirtimų taisyklės (1986 m., patobulintos 1996 m.). Jis siūlė medyno kirtimo amžių keisti medžių tiksliniais skersmenimis, kas leistų taikyti ekonominiu požiūriu labiausiai pateisinamas pagrindiniais kirtimais. Tai būtų aktualu pereinant prie atrankinio miškų ūkio.

Pedagoginė ir visuomeninė veikla

Dar dirbdamas miškotvarkoje Jonas Kenstavičius 1957–1959 m. buvo pakviestas į LŽŪA Miškotvarkos katedrą antraeilėmis dėstytojo pareigomis. 1994–1997 m. jis šioje katedroje dirbo antraeilėse profesoriaus pareigose. LŽŪA taryba 1996 m. jam suteikė profesoriaus vardą. Jis labai pergyveno, kad pereinau į rinkos ekonomiką laikotarpiu nepelnytai nuvertėjo mokslo tiriamasis darbas ir nepasisekė nei vieno jauno miškininko prikalbinti stoti į doktorantūrą, parengti pamainą. Nors Miškų instituto senatas neskyrė etato tokiai doktorantūrai, profesorius būtų vadovavęs mokslo darbui visuomeniniams pagrindais.

Vyresnės kartos miškininkai prof. Joną Kenstavičių žinome, kaip aktyvų miškininkystės mokslinės techninės minties skleidėją. 1965–1972 m. jis rinktas Lietuvos miškininkų mokslinės techninės draugijos (MTD) Miškotvarkos sekcijos pirmininku, 1972–1990 m. – šios draugijos respublikinės valdybos pirmininku. Palai-kyti glaudūs ryšiai su Latvijos, Estijos, Baltarusijos, Lenkijos ir Rytų Vokietijos šalių atitinkamomis draugijomis, organizuotos konferencijos, gamybiniai pasitarimai, nešė naujoves į respublikos miškų ūkį.

Atkuriant Lietuvos miškininkų sąjungą, Jonas Kenstavičius buvo vienu iš pagrindinių šios sąjungos atkuriamojo suvažiavimo ir įstatų rengėjų. Deja, tolesnėje LMS veikloje mokslinės techninės draugijos ir jos vadovo indėlis miškininkų gyvenime užmiršamas.

Priminsime, kad 1978 m. Jonui Kenstavičiui buvo suteiktas Lietuvos nusipelnusio miškininko vardas, jis apdovanotas įvairių institucijų garbės raštais, ženklais, Visąsąjunginės liaudies ūkio pasiekimų parodos sidabro, bronzos medaliais. 1997 m. suteiktas Garbės miškotvarkininko vardas.

AR TIKRAI TUO KELIU EINAMA?

Valstybinių miškų urėdija paskelbtoje veiklos strategijoje deklaruoja siekius būti skaidria, etiškais ir sąžiningus principus taikančia, maksimaliai visuomenei atvira, dėmesinga žmogui įmone. Tikrai geri tikslai, bet kai kurie dalykai vis tiek kelia nerimą.

Dar informavimo ir konsultavimo procedūrų metu Profesinių sąjungų jungtinė atstovybė prieštaravo pateiktai Valstybinių miškų urėdijos darbuotojų Darbo sutarties formai dėl tikrai perteklinių darbuotojų išipareigojimų darbdavio naudai, gerokai viršijančių socialinės apsaugos ir darbo ministro patvirtintos pavyzdinės darbo sutarties reikalavimus.

Nerimą keliantys į(si)pareigojimai

Nerimą kėlė Darbo sutarties punktas, kuriame teigiama, kad darbuotojas sutartimi informuojamas, jog įmonė skaitys jo elektroninį paštą, stebės naudojimąsi internetu. Dar paslaptinesis atrodė darbo sutarties punktas dėl darbuotojų išipareigojimo neterminuotai laikyti paslapyje visą bet kokio pobūdžio informaciją, susijusią su darbdaviu ir jo veikla ir tai, kad šis punktas darbuotojui galios net ir po darbo sutarties nutraukimo. Neramu buvo ir dėl punkto, kuriuo darbuotojas sutinka, kad darbdavys naudotų visus darbuotojo ir jo nepilnamečių šeimos narių asmens duomenis, net ir tuos, kuriuos darbdavys gaus iš trečiosios šalies.

Kaip žinia, informavimo ir konsultavimo procedūros nėra derbybos. Jų metu darbdavys turėjo prievolę tik informuoti atstovybę, bet neprivalėjo atsižvelgti į jos prieštaravimus ar siūlymus. Siekiant netrukdyti ir taip gerokai strigusiai reorganizacijai, be to, gavus Valstybinių miškų urėdijos vadovybės patvirtinimą, kad kitais vidiniais dokumentais bus nustatyta, kas yra konfidenciali informacija, ir kad darbuotojai bus informuojami, jei būtų pradėti jų elektroninio pašto stebėjimo veiksmai, taip pat sušvelninus kai kuriuos kitus Darbo sutarties punktus, minėtos nuostatos sutartyje liko galioti.

Kaip paaiškinti?

Panašu, kad reikalai pakrypo ne visiškai taip, kaip tikėtasi ir jau susiduriama su pasekmėmis. Kai kurie „atsitiktinimai“ su elektroniniais laiškais leidžia daryti atitinkamas prielaidas. Pavyzdžiui, kaip paaiškinti faktą, kad yra gaunamas Valstybinių miškų urėdijos direktoriaus pavaduotojo komentaras apie regioninių padalinių vadovams išsiųsto elektroninio laiško turinį?

Dar įdomesnė intriga buvo dėl Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos atsakymų Valstybinių miškų urėdijos valdybos narėms-darbuotojų atstovėms į jų paklausimą, ar buvo pagrįstai verčiamos nusišalinti valdyboje svarstant darbo užmokesčio ir kitus socialinius klausimus. Po kelių nesėkmingų bandymų VTEK-o laiškus gauti į tarnybinius elektroninius paštus, palankus darbuotojų atstovėms atsakymas gautas tik VTEK-ui laiškus išsiuntus jų asmeninių elektroninių paštų adresais.

Valstybinių miškų urėdijos administracija galimai vadovaudamasi paminėtais darbo sutarties punktais dėl informacijos pa-

slapties, draudžia darbuotojams bendrauti su žiniasklaida, nors pati teigia, kad didžioji dauguma darbuotojų yra profesionalai, tad jie galėtų tikrai kompetentingai skleisti žinią apie situaciją įmonėje. Iš Valstybinių miškų urėdijos išeinanti vien tik oficiali informacija, kad viskas čia klostosi tik labai gerai, visuomenei neatrodo įtikinama, nes nesklandumų pasitaiko visur ir visada.

Dar įdomiau, kad nuo tiesioginio kontakto su eiliniaais darbuotojais siekiama apsaugoti ir Valstybinių miškų urėdijos valdybos narius. Vieno administracijos vadovų elektroniniame laiške padaliniais nurodyta, kad jei valdybos narys tiesiogiai kreipiasi į darbuotoją, darbuotojas pirmiausiai privalo apie tai informuoti Valstybinių miškų urėdijos vadovus.

O ypač paslaptinai atrodo ir nežinia, kokiam tikslui skirta, bei nežinia, kokius duomenis apie eilinius darbuotojus renka, mistinė Valstybinių miškų urėdijos Kontrolės skyriaus vyr. specialistų grupė, kurių nei pavardžių, nei kontaktų nėra paskelbtuose įmonės administracijos sąrašuose.

Prioritetas – jėgos struktūros?

Atitinkamą Valstybinių miškų urėdijos vadovybės požiūrį demonstruoja ir tai, kad deklaruodama vienu iš pirmutinių veiklos uždavinių – taikyti pažangius gamtosausgos ir darbo principus bei technologijas, puoselėjant ir geriausias miškininkystės tradicijas, pirmuosius bendradarbiavimo susitarimus pasirašė ne su mokslo ar mokymo įstaigomis, ne su gamtosausginėmis organizacijomis, net ne su tikrai daug bendrų reikalų su miškininkais turinčiu Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentu, bet su pagrindinėmis valstybės vidaus jėgos struktūromis – su Specialiųjų tyrimų tarnyba, Finansinių nusikaltimų tyrimų tarnyba ir Policijos departamentu.

Taip, Valstybinių miškų urėdija yra įtraukta į strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinčių įmonių sąrašą, bet tai nereikia, kad ji saugumo reikalavimais prilyginta Ignalinos atominės elektrinei, Giraitės ginkluotės gamyklai ar oro uostams ir kad joje turi veikti sugriežtinta darbuotojų elgesio kontrolė ar „slaptoji tarnyba“, renkanti duomenis apie darbuotojus iš trečiųjų asmenų. Juk į šį sąrašą ji įtraukta siekiant apsaugoti nuo galimybės lengvai privatizuoti vieną svarbiausių Lietuvos atsinaujinančių išteklių – valstybinius miškus ar pačią Valstybinių miškų urėdiją.

Abiejotina, ar kai kurie Valstybinių miškų urėdijos administracijos veiklos principai atitinka deklaracijas apie įmonės veiklos atvirumą, skaidrumą ir etiškumą bei siekį tapti geidžiamiausiu darbdaviu ir ar dera su demokratinės visuomenės garantuojamomis žmogaus teisėmis.

Juozas ŪSAS
LMPF pirmininko pavaduotojas

ES PARAMA SODINANTIEMS MIŠKUS

Nuo šių metų pavasario pagal Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 m. programos priemonės „Investicijos į miško plotų plėtrą ir miškų gyvybingumo gerinimą“ veiklos sritį „Miško veisimas“ 15–30 proc. padidintos miško įveisimo ir miško priežiūros, apsaugos ir ugdymo išmokos, kurios bus mokamos kasmet 12 metų po miško įveisimo.

Paraiškos pagal šią priemonę priimamos nuo kovo 1 d. iki balandžio 30 d., šiam etapui įgyvendinti skirta 13 874 117 eurų paramos lėšų.

Paramą miškui veisti gali gauti juridiniai ir ne jaunesni kaip 18 metų amžiaus fiziniai asmenys, kuriems žemė, planuojama apželdinti mišku, priklauso nuosavybės teise, ir savivaldybės, kurios tokią žemę valdo patikėjimo teise.

Parama skiriama veisiant mišką žemės naudmenose, kuriuose anksčiau miškas neaugo. Kai miškas sodinamas arba savaime želia ne miško žemės naudmenose, pareiškėjas iš Nacionalinės žemės tarnybos teritorinio skyriaus turi gauti Leidimą įveisti mišką ne miško žemėje. Miškas veisiamas pagal Miško želdinimo ir želimo projektą, kuris rengiamas laikantis aplinkos ministro tvirtinamų Miško atkūrimo ir įveisimo nuostatų reikalavimų. Projektą tvirtina Valstybinių miškų urėdijos regioninio padalinio vadovo įgaliotas asmuo.

Pareiškėjai laikomi tinkamais gauti paramą, jei jie atitinka Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 m. programos priemonės „Investicijos į miško plotų plėtrą ir miškų gyvybingumo gerinimą“ veiklos sritį „Miško veisimas“ įgyvendinimo taisyklėse, tvirtinamose LR žemės ūkio ministro, išvardintas tinkamumo gauti paramą sąlygas, reikalavimus ir surenka privalomą mažiausią paramos paraiškų atrankos balų skaičių.

Atkreipiame dėmesį, kad net 20 balų skiriama veisiant mišką savaime miško apaugančiuose apleistuose plotuose (kai medžių rūšių savaiminukai suda-

ro 50 proc. ir daugiau būtino tankio, nurodyto aplinkos ministro tvirtinamuose Miško atkūrimo ir įveisimo nuostatuose) ir reikia papildomai želdinti arba pakankamo tankio savaiminukais apaugusių plotų priežiūrai, apsaugai ir ugdymui. Parama teikiama, kai vidutinis savaiminukų amžius – ne didesnis kaip 5 metai.

Paraiškos Nacionalinei mokėjimo agentūrai teikiamos elektronine forma, užpildant Žemės ūkio ministerijos informacinėje sistemoje esančią elektroninę formą adresu <https://zumis.lt>.

Veisiant mišką žemėje, kurioje prieš tai miškas neaugo, rekomenduotina sodinti vietinės kilmės spygliuočius ir minkštuosius lapuočius – pušis, egles, beržus, drėgnesnėse vietose – juodalksnius. Šios medžių rūšys greičiau prisitaiko prie aplinkos sąlygų, mažiau reiklios augavietės sąlygoms, geriau prigyja, greičiau auga ir suformuoja miško aplinką. Miško pakraščiuose patartina formuoti pamiškes iš ornitochorinių medžių ir krūmų, miške pasodinti ir retesnių medžių rūšių grupes miško įvairovei padidinti. Siekiant ateityje išvengti šaunkinės pinties pažeidimų vykdant ugdymo kirtimus, įveisiant mišką spygliuočiai turi būti sodinami 20 proc. retesni nei atkuriant mišką. Valstybinių miškų urėdijos valstybiniuose miško medelynuose pavasariniam miško sodinimui be išankstinių sutarčių dar galima įsigyti eglių, beržų ir juodalksnių. Informacija apie tai ir valstybinių miško medelynų kontaktai skelbiami Valstybinių miškų urėdijos interneto svetainėje www.vivmu.lt rubrikoje „Medelynai“.

Šiemet ir 2020 m. sudarytos bene palankiausios galimybės padidinti savo, tuo pačiu – ir šalies miškų plotus, pagerinti aplinką, kurioje gyvename. Pasiūdoma jomis.

AM inf.

AXER giljotinos

AXER 650

AXER 560K

AXER 540L

AXER 330L

UAB „MMC Forest“

Nausodžio k., Vėžaičių sen., 96216 Klaipėdos r.
Tel. 8 673 51506, El. p. info@mmc.lt, www.misku.lt, www.mmc.lt

Matavimo prietaisai

UAB „MMC Forest“

- Elektroninės žerglės Masser, Codimex
- Žerglės Masser, Codimex, Haglof, BAHCO
- Busolės SUUNTO, SILVA
- Aukštimačiai NIKON, SUUNTO, HAGLOF, SILVA
- Tolimačiai NIKON, Walther, Haglof
- GPS Garmin, Trimble
- Amžiaus grąžtai Haglof
- Liniuotės, matavimo juostos
- Relaskopai ir kiti matavimo prietaisai

Nausodžio k., Vėžaičių sen., 96216 Klaipėdos r.
Tel. 8 673 51506, El. p. info@mmc.lt, www.misku.lt, www.mmc.lt

Skubotos pertvarkos baugina

Vilniuje, Lietuvos verslo konfederacijos salėje, kovo 14 d. vyko Lietuvos miško ir žemės savininkų asociacijos (LMSA) valdybos išplėstinis posėdis, kuriame dalyvavo Aplinkos ministerijos, Valstybinės miškų tarnybos, Valstybinių miškų urėdijos atstovai ir kiti miškininkai. Posėdyje buvo aptarti galimi pokyčiai, susiję su miškų naudojimu, miško kelių priežiūra, valstybine miškų kontrole, informacinių technologijų diegimo galimybėmis. Balandžio 18 d. numatyta LMSA ataskaitinę Generalinę asamblėją surengti Kaune, VDU Žemės ūkio akademijoje.

Vingrybės, keičiant Miškų įstatymą

Praejusių metų rudenį užgimusią idėją pritaikyti Miškų įstatymą gamtosausos plėtrai šiemet žūt būt siekiama paversti realybe – per žiemą Aplinkos ministerijos Gamtos apsaugos ir miškų politikos grupės specialistų parengtas šio įstatymo projektas kovo viduryje nukeliavo diskusijai iki LR Seimo Aplinkos apsaugos komiteto.

Aplinkos viceministro (nuo balandžio 1 d. pasitraukusio iš šių pareigų) Martyno Norbuto iniciatyva, nepaisant LR Seimo Aplinkos apsaugos komiteto kovo 13 d. posėdyje pateiktų pastabų ir nepaisant kovo 4 d. pareikšto AM Miškų ūkio konsultacinės tarybos nepritarimo Miškų įstatyme numatytiems pakeitimams, kovo 14 d. Teisės aktų projektų sistemoje buvo įregistruotas Lietuvos Respublikos miškų įstatymo Nr. I-671 2, 3, 4, 11 ir 15 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 10-1 straipsniu įstatymo projektas derinimui Vyriausybėje.

LMSA vadovą dr. Algį Gaižutį stebino toks buvusio viceministro skubėjimas – projektas buvo pateiktas derinti tuo metu, kai aplinkos ministrą pavaduojantis energetikos ministras Žygimantas Vaičiūnas buvo išvykęs darbo vizito į JAV, be to, siekta suderinti jį per trumpesnę nei įprasta laikotarpį – nuo 2019 m. kovo 14 d. iki kovo 26 d.

Daug neatsakytų klausimų

Diskusijose svarstant Miškų įstatymo pakeitimus, LMSA nuomone, liko nemažai neatsakytų klausimų, pvz., ar bus pagal ES Buveinių direktyvą parengtos moksliskai pagrįstos rekomendacijos kiekvienam buveinių tipui dėl galimų miško kirtimų ir kitos miškų ūkinės veiklos vykdymo jose. Pasigendama ir ES Buveinių direktyvoje numatyto reguliaraus audito ir buveinių sąrašo tikslinimo; neaišku, kaip spręsti

problemas tais atvejais, kuomet EB svarbos miškų buveinė užfiksuota klaidingai ir apie tai nebuvo informuotas miško savininkas; rūpi ir tai, kokį poveikį sumažėjęs iškertamos medienos kiekis turės šalies biudžeto pajamoms, darbo vietų skaičiui, investicijoms į medienos apdirbimą...

Laimėjęs konkursą ir į Jungtinių Tautų Žemės ūkio ir maisto organizacijos (FAO) miškų politikos ir išteklių padalinį balandyje išvyksiantis dirbti Aplinkos ministerijos Gamtos apsaugos ir miškų politikos grupės vadovas Donatas Dudutis teigė, kad diskusijai pateiktas Miškų įstatymo projektas, palyginus jį su pradiniu, yra kompromisinis, daug lankstesnis, o miškininkavimo reglamentavimas – labiau orientuotas mažinti plynuosius kirtimus. Priėmus įstatymą, aplinkos ministras patvirtintą Miško kirtimo taisyklę, kuriose būtų nustatyta kirtimų tvarka; jei taisyklės nepasiteisintų, jas būtų galima keisti. Tam nereikėtų politinio sprendimo Seime. Prarastą dėl gamtosausos medienos kiekį miškų buveinėse turėtų kompensuoti intensyvesnis ūkinių miškų naudojimas ir pradėtas naudojimas miškų, rezervuotų nuosavybės teisių grąžinimui, taip pat lankstesnis bendro medynų prieaugio panaudojimas.

Nenorima keisti miško pajamų apmokestinimo

Jau kelerius metus miškų savininkams taikomas įvestas papildomas 5 proc. apmokestinimas už parduotą medieną. Teigiama, kad ūkinės veiklos plėtros tai neskatina.

D. Dudučio požiūriu, visi miškų savininkai turėtų nors kiek prisidėti pinigėmis lėšomis tvarkant miško kelius, vykdant kitus bendrus darbus. Galbūt racionalesnis apmokestinimo būdas būtų – imti kasmet 5 proc. dydžio įmokas nuo

AUTORIAUS nuotrauka

Šlapymėčiu turėtų būti stabdomas medienos vežimas gruntiniais miško keliais

galimos 1 ha miško naudojimo vertės. Teoriškai skaičiuojant tokia vidutinė įmoka galėtų būti apie 7 eurai už 1 ha medyno. Anot D. Dudučio, mokestis neturėtų būti imamas už želdinius, jaunuolynus ir už miško plotą, kuriame yra apribota ūkinė veikla dėl gamtosauginių reikalavimų. Šį mokestį mokėtų ir tie miško savininkai, kurie nevykdo jokios ūkinės veiklos savo valdoje. Atskaitymai būtų nukreipiami bendroms šalies miškų reikmėms.

Kaip teigė D. Dudutis, šis siūlymas buvo pateiktas viceministrų lygmenyje svarstyti Finansų ministerijai, bet keičiantis politinėms valdžioms nesulaukė didesnio dėmesio.

Dėliojama miškų kontrolės pertvarka

Nuo 2012 m. Valstybinėje miškų tarnyboje įsteigto Miškų kontrolės skyriaus darbuotojai, remdamiesi teisės aktais, vykdė

valstybinę (inspekcinę) miškų kontrolę, užtikrindami ūkinės veiklos reguliavimą, konsultavo miškų savininkus. Šioje srityje dirbo per 80 pareigūnų, pasiskirsčiusių 51 vietovėje.

Valstybinės miškų tarnybos direktoriaus pavaduotojas dr. Paulius Zolubas informavo, kad iki šių metų liepos 1 d. Aplinkos ministerija siekia pertvarkyti esamą valstybinę miškų kontrolės sistemą, persikirstydama dabartinio Miškų ūkio priežiūros skyriaus veiklos funkcijas. Valstybinei miškų tarnybai siūloma užsiimti tik miškininkavimo sąlygų reguliavimu: miškotvarkos projektų derinimu, miškų inventorizacijos, biržių atrėžimo tikrinimu, miško kirtimo leidimų išdavimu, pranešimų išrašymu, miško želdinių tikrinimu, įveisus juos už ES paramą, miško ligų ir kenkėjų pažeidimų registracija, miško žemės ribų pokyčių tikrinimu, miškų kadastro duomenų tikslinimu valdytojų prašymu.

Aplinkos apsaugos departamentas vykdytų inspekcinės funkcijas: miškų kirtimų, medynų atkūrimo, kitų ūkinių priemonių vykdymo kontrolę, miško žemės naudojimo, medienos apskaitos, medienos gabenimo, lėptjūvių veiklos kontrolę, vestų administracinių pažeidimų bylas, taip pat užsiimtų miškų savininkų konsultavimu.

Prisiminus ankstesnių miškų kontrolės pertvarkų patirtį, posėdžio dalyviams kilo abejonių, ar Aplinkos apsaugos departamento kontrolieriai netaps tik „reindžeriais“, kurių veikla gali būti vertinama pagal surašytų baudų kiekį už rastus pažeidimus. Perfrazuotai sakant, kai yra suinterasuotumas, miške „už bet ką pamušti“ lazda lengva surasti...

Bendras rūpestis – miško keliai

Valstybinių miškų urėdijos Miškų infrastruktūros skyriaus vadovas Rolandas Kevenas posėdžio dalyviams pateikė informaciją apie miško kelių tinklą šalyje, jų pavaldomą, pasakojo, kas šiemet vykdys miško kelių priežiūros, remonto darbus. Pranešėjo teigimu, miško kelių reikmėms šiemet Valstybinių miškų urėdija planuoja skirti 18,6 mln. eurų (be PVM). Daugiausiai šių lėšų teks išleisti kelių remontui ir priežiūrai, o naujų kelių tiesimui – tik 1,7 mln. eurų. Apie 4 mln. eurų bus skirta iš Aplinkos ministerijos koordinuojamos Bendrųjų miško reikmių programos visų miško kelių tvarkymui.

Valstybinių miškų urėdija nusprendė nuo šių metų visus miško kelių darbus atlikti centralizuotai, viešaisiais paslaugų pirkimo konkursais samdant patyrusius rangovus.

Posėdžio dalyvių manymu, tokiu atveju tampa svarbūs konkrečių miško kelių atrinkimo tvarkymui kriterijai. Anksčiau prie miškų urėdijų buvo sudaromos bendros komisijos su LMSA ir kitų institucijų atstovais. Kartu sprendta, kokia toje vietovėje miško kelių būklė, kur būtina pirmiau juos remontuoti, kiek skirti lėšų. Ar į tai bus atsižvelgta skelbiant paslaugų pirkimo konkursus?

Pasak LMSA valdybos nario, miškininko Vidmanto Čaikausko, kai kur miško kelio būklei palaikyti pavasarį pakanka paprasto greideriavimo užlyginti „išmuštas“ duobes, ką sėkmingai darė vietinės miškų urėdijos. Greiderius ir dabar dar turi dauguma Valstybinių miškų urėdijos regioninių padalinių.

Baiminamasi, kad po pavasariinių polaidžių miško kelių būklė gali žymiai pablogėti – kol įvyks konkursai, eilinio pagraderiavimo gali tekti laukti ir iki rudens, kai duobės taps neišvažiuojamos ir reikės jau kapitalinio remonto ir daugiau lėšų. Jų stingant trumpės suremontuotų kelių kilometrai.

Be to, tvarkyti reikėtų vienodai visus miško kelius, nežiūrint ar jis vingiuoja per valstybinį, ar per privatų mišką, ar siekia ir kokį tarpmiškio kaimą. Tam būtina inventorizuoti visuose šalies miškuose esantį kelių tinklą, jį pažymėti planuose, o jų remontą, priežiūrą derinti ir su savivaldybėmis, seniūnijomis. Pažymėta, kad būtina ir kelių priežiūros, naudojimosi kontrolė. Sugadinusieji miško kelių turėtų jį suremontuoti savo lėšomis ar padengti įmonei remonto išlaidas.

Valdybos posėdyje pritarta, kad LMSA atstovų ir Valstybinių miškų urėdijos specialistų atskirame susitikime būtų detaliau aptarta miško kelių tvarkymo darbų eiga.

Miškų kadastro elektroninių paslaugų teikimas

Mažėjant Valstybinėje miškų tarnyboje darbuotojų ir didėjant jų darbo krūviams, planuojama atsisakyti kai kurių popierinių pažymų rašymo, išdavimo ir pereiti prie spartesnio informacinių paslaugų pateikimo internetiniu būdu ir miškų savininkams.

Miškų kadastro skyriaus vedėjas Ričardas Beniušis ir Miškų kadastro bazių spe-

cialistė Vilma Grunskienė pristatė pradėtą vykdyti bandomąjį projektą, kaip pasinaudoti miškų kadastro duomenų prieigomis M-GIS ir VMT-GIS. Norint naudotis VMT-GIS internetine prieiga, vartotojui elektroniniu paštu reikia pateikti užpildytą ir pasirašytą prašymą, o norintiems naudotis šia prieiga ir po bandomojo laikotarpio reikės pasirašyti duomenų teikimo internetu sutartis.

V. Grunskienės teigimu, prisijungti prie VMT-GIS prieigos vartotojai gali dviem būdais: per elektroninius valdžios vartus (kaip fizinis asmuo, verslo subjektas, viešasis sektorius, kai valstybės tarnautojas jungiasi su tarnybiniu pažymėjimu) ir per Valstybinės miškų tarnybos darbuotojo prieigą. VMT-GIS prieigoje yra publikuojami grafiniai ir aprašomieji duomenys: apie miško žemės taksacinius sklypus, miškų kertines buveines, Raudonosios knygos objektus, LR georeferencinio pagrindo, saugomų teritorijų kadastro ir kultūros paveldo registro objektus, pateikiami RC nekilnojamojo turto kadastro duomenys.

VMT-GIS prieiga yra funkcionali: atlieka duomenų paiešką, peržiūrą, vartotojo įkeltų duomenų bei miškų kadastro duomenų (ūkinių priemonių įkėlimo), tarnybinių duomenų redagavimą, neteisėtų kirtimų registrą, miško žemės ir medynų turio kainos skaičiavimus, medynų taksoraščio formavimą.

Elektroninė paslauga miško valdos savininkui leidžia sparčiau peržiūrėti kadastro duomenis nuosavybės teise valdomose žemės sklypuose, užsakyti ir atsisiųsti pažymą, išrašus apie aprašomuosius bei grafinius kadastro duomenis, suteikti skaitmeninius įgaliojimus ir įgalioti kitus asmenis užsakyti pažymą bei išrašus.

VMT-GIS internetinė prieiga teikiama vartotojui išrašius išankstinę sąskaitą ir ją apmokėjus – paslaugos kaina 15 Eur/mėn. Pažymų užsakymai vykdomi tik įvykdžius apmokėjimą, naudojantis elektronine bankininkyste. Kadastro duomenys ir dokumentai teikiami užsakovui sumokėjus 2016 m. rugsėjo 7 d. Vyriausybės nutarimu Nr. 906 nustatytą paslaugos įkainį.

Tikimasi, kad ši naujovė miškų informacinėje sistemoje neužges kaip buvusios Generalinės miškų urėdijos kelerius metus diegta apskaitos IMŪVIS programa, kuriai išleista nemažai miškininkų uždirtbų lėšų.

Parengė Vaclovas VIDUGIRIS

ŽODIS SKAITYTOJUI

Ruošdamasis pavasario lygiadieniui, papildžiau sodybos inkilų ūkį. Nuolankiai atsiprašau visų vyšnių, žagarvyšnių ir trešnių gerbėjų – šiemet juodaskverniai sodų plėšikėliai mano sodyboje ras 43 patogias trobeles.

Tai tik dėl meilės muzikai. Kuklios mano muzikinės žinios nieko išpuodingesnio neprisimena kaip šimtinės juodukų choro giesmės ankstyvą pavasarį.

Išklausęs nepakartojamą rytinį jų koncertą, įsijungiau „Delfi TV“, o ten...

Biologijos pamoka su Andriumi Tapinu: vilkų užkalbėtojas Zoltan Horkai.

Kovo 20 d. Kaune, „Žalgirio“ arenoje, jau antrą kartą vyks ta „Geriausia ever pamokų diena“, šiemet subūrusi **net 13 tūkst. mokytojų ir mokinių**. Šįkart pirmoji **biologijos pamoka** pradėta nuo **vilkų užkalbėtoju** vadinamo, į kino aikšteles drąsiai laukinius gyvūnus atvedančio, vengro Zoltan Horkai. Jis atkreipė dėmesį, kad Lietuvoje yra labai geros sąlygos vilkams gyventi, ir prašė padaryti viską, kad vilkai čia išliktų. Z. Horkai scenoje pasirodyti negalėjo, todėl moksleiviams ir mokytojams perdavė vaizdo įrašą, kuriame **jis glėbesčiavosi su vilkais**, primindamas, kaip svarbu juos saugoti.

Biologijos pamoką tęsė **Andrius Tapinas**, su vilkų užkalbėtoju susipažinęs iš „Discovery“ kanalui kurto 6 dalių serialo apie Z. Horkai veiklą. Filmuojantis su laukiniais gyvūnais, bene svarbiausia filmavimo aikštelėje užtikrinti saugumą. Z. Horkai tai užtikrina per motyvaciją maistu. Prieš filmavimą vilkai 3–4 dienas nemaitinami, **o išalkę daro viską**. Tai nėra kažkas žiauraus – natūralus vilkų maitinimosi ciklas yra panašus. Kol jie medžioja grobį, praeina kelios dienos, ir tik tada vilkas pasisotina. Ekrane pasirodė filmo scena: vilkai vejasi žirgus taip, **tarsi norėtų juos suplėšyti**. Kaip pavyko tai nufilmuoti ir kaip iš tiesų viskas atrodė kitapus kameros? Pasirodo, **čia viskas ne taip kraupu, kaip atrodo žiūrovui**. „Realiai situacija yra visai kita. Jie išleidžiami iš vieno narvo ir lekia link kito, kuriame jų laukia mėsa. O filme atrodo, kad vilkas tuoj čiups žirgą ir **sudraskys jam sausgysles**“, – aiškina A. Tapinas.

Viešpatie, atleisk jiems – jie nežino ką daro.

Eugenijus TIJUŠAS

P.S. Naktį iš kovo 20 d. į kovo 21-ąją sapnavau košmarą: dviejų garbių profesorių vėlės liūdnamis veidais slankiojo aplink „Žalgirio“ areną. Neatpažinusiems jų – tai buvo prof. Tado Ivanausko ir prof. Ričardo Kazlausko vėlės.

Jeigu gerai pamenu, paskutinį kartą išganytojas prekeivius iš šventovės išvarė bene prieš porą tūkstančių metų (*pasigūglinit*, kas sponsoriavo „ever pamokas“ „Žalgirio“ šventovėje).

Skaitykite daugiau: <https://www.delfi.lt/video/pramogos/biologijos-pamoka-su-andriumi-tapinu-vilku-uzkalbetojas-zoltan-horkai.d?id=80674989>

Šiek tiek statistikos

Lenkų Podhalės aviganis: patinų ūgis ties ketera yra 65–70 cm, kalių – 60–65 cm, svoris 44–69 kg.

Turkmėnų Alabay aviganis: patinų ūgis nuo 75 cm, kalių – nuo 65 cm, svoris 75–80 kg.

Vengrų čiuvašas: patinų ūgis siekia 76 cm, svoris 62 kg; kalių ūgis siekia 70 cm, svoris 50 kg.

Slovakų čiuvašas: patinų ūgis – 62–70 cm, kalių – 59–65 cm, svoris: patinų – 36–44 kg, kalių – 31–40 kg.

Maremo-Abruco aviganis: patinų ūgis – 65–73 cm, kalių – 60–68 cm; svoris: patinų – 35–45 kg, kalių – 30–40 kg.

Vienkartinės (investicinės) išlaidos

Šuns pirkimas. Lietuvoje nėra bendrovių ar parduotuvių, kuriose būtų galima įsigyti Podhalės ar Alabay aviganių šuniukų, ir dar tokių, kurių tėvai ir protėviai buvo naudojami avių ganymui ir apsaugai. Tokie šuniukai turi būti fiziškai ir psichiškai sveiki, be jokių paveldėtų ligų (pav., klubo ir alkūnių sąnarių displazijos, kurią galima diagnozuoti, kai šuo sulaukia vienerių metų ir kuriai paastėjus šuo tampa praktiškai neįgalus). Iš privačių veisėjų įsigytas Podhalės aviganių šuniukas gali kainuoti nuo 200 eurų iki 1000 eurų, Alabay aviganių – nuo 100 eurų iki 600 eurų.

Lietuvoje yra lenkų Podhalės ir turkmėnų Alabay aviganių veisimo entuziastų, bet šių šunų keturios – penkis kartos (o kartais ir daugiau kartų) nematė iš arti nei avių, nei vilkų ir vargu ar turi avių ganymui ir jų gynimui nuo vilkų instinktą. Perkant šiai paskirčiai šunį, neužtenka vien to, kad kilmės pažymėjime būtų įrašyta jo veislė, kurios pageidaujate. Aviganiai šuns atsiranda ne iš veislės, o iš individų.

Kur tokių šunų ieškoti? Vienų tėvynė Turkmėnija yra tolokai, kitų – daug arčiau, Lenkijoje. Tarkime, randame čia avių augintoją, kuris naudoja šiuos šunis savo avių ganymui ir apsaugai. Toks šuo mums labiausiai tinka ir tokių reikėtų pirkti. Pirkdami iš veisėjų, auginančių šunis pardavimui, rizikuotume, kad įsigytas šuo atrodys kaip Podhalės ar Alabay aviganis, bet avių ganymui neturės reikalingų instinktų. Jo tėvai ir seneliai tikriausiai tik dalyvaudavo parodose, kur buvo vertinama jų išvaizda, išvaizda, atitikimas veislės standartui, o mus domina šių šunų darbinės savybės.

Aviganį šunį nusprendusiam įsigyti avių augintojui reikėtų pasidomėti ir tuo, koks bus šių šunų pirkimo kompensavimo mechanizmas. Vadovaujantis Lietuvos teisine ir finansinės apskaitos sistemomis, įsigijus šių veislių šuniuką avių apsaugai, tam, kad būtų grąžinti pinigai, ūkininkas turės pateikti daug dokumentų. Manau, kad reikės šuns kilmės pažymėjimo, pirkimo-pardavimo sutarties, pažymos apie gyvūno ženklinimą elektronine tapatybės nustatymo priemone (*čipu*) ir dar kitų pažymų. Gali būti, kad ūkininkai, laikantys avių ganymui ir apsaugai tinkančius šunis, kurių palikuonių norime įsigyti, neturės šių šunų kilmės pažymėjimų, nes jiems to nereikia. Jie tik vykdo natūralią atranką. Ir taip vyksta šimtmečiais. Gali būti, kad jie nenorės sudaryti ir pardavimo-pirkimo sutarties, nes joje turbūt bus skiltis „Garantijos“.

Ne kiekvienas patikęs šuniukas taip pat gerai ganyt ir saugos, kaip ir jo tėvai. Gali būti, kad iš vados keli šuniukai ir visai nesido-

Ar prigis Lietuvoje turkmėnų ir lenkų pasididžiavimas – aviganiai?

VYTAUTAS TAMOŠIŪNAS, buvęs ilgametis Lietuvos Respublikos maitinės vyriausias kinologas

Visuomenę pasiekė žinia apie tai, kad yra svarstoma galimybė iš ES Kaimo plėtros programos lėšų finansuoti vilkų žalos prevencinių priemonių įsigijimą, o viena jų – aviganiai šunys. Numatoma kompensuoti lenkų Podhalės ir turkmėnų Alabay aviganių įsigijimą. Pažvelkime į tai iš profesionalios šunininkystės pusės. Panagrinėkime, ko reikės paprastam Lietuvos ūkininkui, kad tokia prevencijos priemonė funkcionuotų, ir paskaičiuokime, kiek jam kainuos jos išlaikymas ir naudojimas.

mės avių ganymu, bus nepaklusnūs. Niekas negali garantuoti, kad avių augintojams siūlomos veislės visi šunys bus agresyvūs tik vilkams. Azijoje turkmėnų Alabay aviganiai yra naudojami ir šunų kovoms. Ankščiau ši veislė buvo vadinama Vidurinės Azijos aviganiais. Jiems giminingi Kaukazo aviganiai Lietuvoje yra įtraukti į pavojingų šunų veislių sąrašą.

Kas gali garantuoti, kad vienerių metų šuniukui nebus diagnozuota klubo ir alkūnių sąnarių displazija? Taigi, aviganiai šunys pirkimas visuomet yra kaip loterija.

Voljeras. Aviganiai šuo Lietuvoje bus reikalingas tik ganymo sezonu – nuo balandžio vidurio iki lapkričio vidurio. Ką jis veiks kitą pusmetį, kai avys bus parduotos ar uždarytos tvarte? Jis turės kažkur būti laikomas. Jei norime, kad šuo būtų socialus, negalima jo prižiūrėti grandine, todėl bus reikalingas voljeras, kurį galima pačiam sumeistruoti ar įsigyti pagamintą.

Voljeras turi būti patogus, saugus, jis turi atitikti zoohigienos ir veterinarijos reikalavimus.

Būda. Dauguma aviganių yra ilgaplaukiai, prisitaikę gyventi atšiauriomis sąlygomis, lyjant ar pučiant šaltam vėjui, per šlapdrį bą. Bet visą laiką laikyti juos po atviru dangumi negalima – reika-

linga būda. Jai keliami reikalavimai tokie kaip ir voljerui.

Kasmetinės ir kasdienės išlaidos

Veterinarinės priežiūros procedūros. Jei šuo sveikas, veterinarinių procedūrų bus nedaug: profilaktinė dehelmintizacija (1–2 kartus per metus) ir suaugusio šuns profilaktinė vakcinacija nuo užkrečiamų ligų (vieną kartą per metus). Tai palyginti nedaug kainuoja. Jei šuo suserga, išlaidos gydymui gerokai padidėja.

Amunicija ir priežiūros inventoriųs. Antkaklis ir pavadis šuniui būtini kaip automobiliui varas – jais avių augintojas valdys aviganį. Gali prireikti ir petnešos su skiriamaisiais ženklais, kad visi matytų, jog tai aviganis, o ne pabėgęs iš kaimo šuo.

Neapsisiekite be dubenėlių vandeniui ir ėdalui. Kartais reikės sutvarkyti kailį tam, kad šuo neatrodytų kaip baidyklė. Jei tai darysite pats, prireiks šepečio ar šukų ir žirklių.

Ėdalas. Abiejų veislių šunys yra labai dideli, jiems gali prireikti galynėtis su vilkais ir didelius atstumus paskui avių bandas sekti. Apie 90 proc. šių šunų išlaikymo kaštų sudaro išlaidos ėdalui. Pabandykite paskaičiuoti, kiek kainuotų, kad avių gynėjas būtų sotus ir stiprus. Apie 65–70 proc. jo raciono turėtų sudaryti gyvulinės kilmės ėdalas. Kiek tokiam šuniui reikia maisto per parą?

Pagal Lietuvos maitinės tarnybinių šunų šėrimo normas iki 60 kg sveriančiam ir vasarą dirbančiam šuniui vidutiniškai reikia 3366 kcal, dirbančiam žiemą – 4039 kcal. Jei šuo laikomas voljere, žiemos laikotarpiu šėrimo norma padidinama 20 proc. Vasaros norma taikoma balandžio–spalio mėnesiais. Be to, šuns ėdalas turi būti subalansuotas, su atitinkamu kiekiu angliavandenių, baltymų, riebalų ir pan.

Pavyzdžiui, savo darbo praktikoje daug metų naudojome čekų gamybos ėdalą šunims, kurio internetinėje išparduotuvėje 12 kg maišas kainuoja 39,62 Eur. Šio ėdalo kalingumas 3700 kcal/1 kg. Vasarą per parą sveriančiam 60 kg šuniui reikia 3366 kcal arba 910 g ėdalo (kaina – 3 Eur). Žiemos laikotarpiu reikia šerti daugiau nei vasarą, nes laikomo lauke (voljere) šuns energijos sąnaudos padidėja iki 20 proc. (kūno temperatūrai palaikyti), todėl žiemos laikotarpiu per parą šuniui, sveriančiam 60 kg, reikia 4039 kcal arba 1090 g ėdalo (kaina – 3,60 Eur). Iš viso per metus tokio sargybinio šėrimui reikėtų skirti 1185,60 eurų.

Žinoma, galima bandyti ieškoti būdų pašerti pigiau: pirkti

Aviganiai

„Pixabay.com“ nuotr.

mėsos atliekas, virti košes, bet taip gerokai išauga žmogaus laiko, elektros, dujų sąnaudos, o pašaras nebus visavertis ir subalansuotas. Svarbiausi rodikliai, ar tinkamai šeriamas šuo, yra jo išvaizda, sveikata, išmatos ir atliekamas darbas.

Įvertinkime: vienos avies išlaikymas per metus kainuoja 50–80 eurų. Taigi, reikia atsakyti 15 avių auginimo vien tam, kad išlaikytume šunį. Beje, patariama laikyti ne vieną, o kelis šunis.

Šuns rengimas naudojimui

Aviganiai turi būti labai paklusnūs, valdomi, kad nekeltų pavojaus žmonėms ir kitiems gyvūnams. Vargu ar avis auginantis ūkininkas užsiims šių šunų veisimu, mokymu ir dresavimu – tam reikia laiko, kantrybės ir biologijos, gyvūnų elgsenos, veterinarijos žinių. Ar esate girdėję, kad šiuos aviganius naudotų policijos, pasieniečių ar kitų institucijų kinologai savo tarnyboje? Ne, nes šių veislių šunis labai sunkiai dresuojami, nenori būti kontroliuojami žmogaus. Jų rengimas yra ilgas ir sunkus, nelengvai sekasi ir profesionalams. Lietuvoje nėra gyvulių ganymo su šunimis tradicijų, nėra šių šunų dresavimo mokyklų nei šios srities pavienių specialistų šunininkų, kurie padėtų avių augintojams.

Naudojimas

Apie 80 proc. Lietuvos avių augintojų yra smulkūs ūkininkai, laikantys iki 40–50 avių. Jiems tai šalutinis verslas. Dauguma avių ganomos pakelėse, pagrioviuose, pamiškėse, o kartais ir miško pievose, aptvertose „elektros piemeniu“. Taip ganant išnaudojami nederlingi, ūkinės vertės neturintys žemės plotai, nereikia didelių investicijų į ganyklų įrengimą, nedidelės ir žmogaus darbo sąnaudos, avių augintojas gali užsiimti kitais darbais.

Toks avių ganymas pastaraisiais dešimtmečiais išpopuliarėjo ir kaip landšafto priežiūros priemonė.

Siūlomos aviganių šunų veislės išvestos ganyti dideles avių bandas bekrastėse dykumose ir kalnuose, kur arti nėra žmonių. Bet ir ten avys nepaliekamos be žmogaus priežiūros – prie bandos visad yra piemuo, kuris valdo šunis ir gali ateiti jam į pagalbą ar sudrausminti, jei šis „viršija savo įgaliojimus“.

Priminsime, kad kuo didesnis šuo, tuo vėliau jis subręsta fiziškai ir psichiškai. Įsigijus dviejų mėnesių šuniuką, ganyti jis pradės tik sulaukęs 2–3 metų. Avių ganymas šuniui yra sunkus fizinis darbas, kurį jis gali gerai atlikti iki 9–10 metų. Taigi, po 7–8 metų į jo vietą reikės ieškoti naujo sargo.

Teisiniai aspektai

Pagal Lietuvos teisės aktus palaidą šunį galima laikyti tik uždaroje savininko ar laikytojo valdoje. Kitur šuo turi būti visada su antkakliu ir ant pavadžio, kad nekeltų grėsmės praeiviams, aplinkiniams gyvūnams. Esant arti žmonėms, gyvūnams, pavadėlis turi būti sutrumpinamas, o žmonių susibūrimo vietose (keliuose, autobusų stovėjimo stotelėse) šuo turi būti ir su antsnukiu. Taigi, aviganių šunų palikimas prie avių bandos be žmogaus priežiūros prieštarauja daugeliui teisės aktų, gyvūnų laikymo taisyklėms. Siūloma prevencijos priemonė – aviganiai šunys – nėra panacėja, kad ir avys būtų sveikos, ir vilkai sotūs. Ji labai specifinė, reikalaujanti žinių ir gebėjimų, taip pat labai brangi, ją galėtų sau leisti nebent tik stambūs avių augintojai.

- Geriausios medžioklės visuose žemynuose pagal Jūsų pageidavimus
- Legalus trofėjų įvežimas: gamtosauginių leidimų ir veterinarijos sertifikatų parūpinimas, muitinės procedūrų sutvarkymas

Antano Truskausko PĮ FELIS

Švitrigailos g. 16, 03223 Vilnius. Tel. +370 5 2330009.
Mob. +370 698 89 240. El. paštas: info@felis.lt.

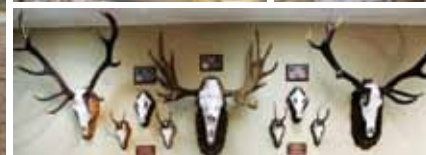

- Kreipkitės – pasiūlysim geriausius variantus! Kai kurias medžioklės programas rasite mūsų atsinaujinusioje svetainėje www.hunting-world.com

Aplankykite Antano Truskausko medžioklės ir gamtos muziejų

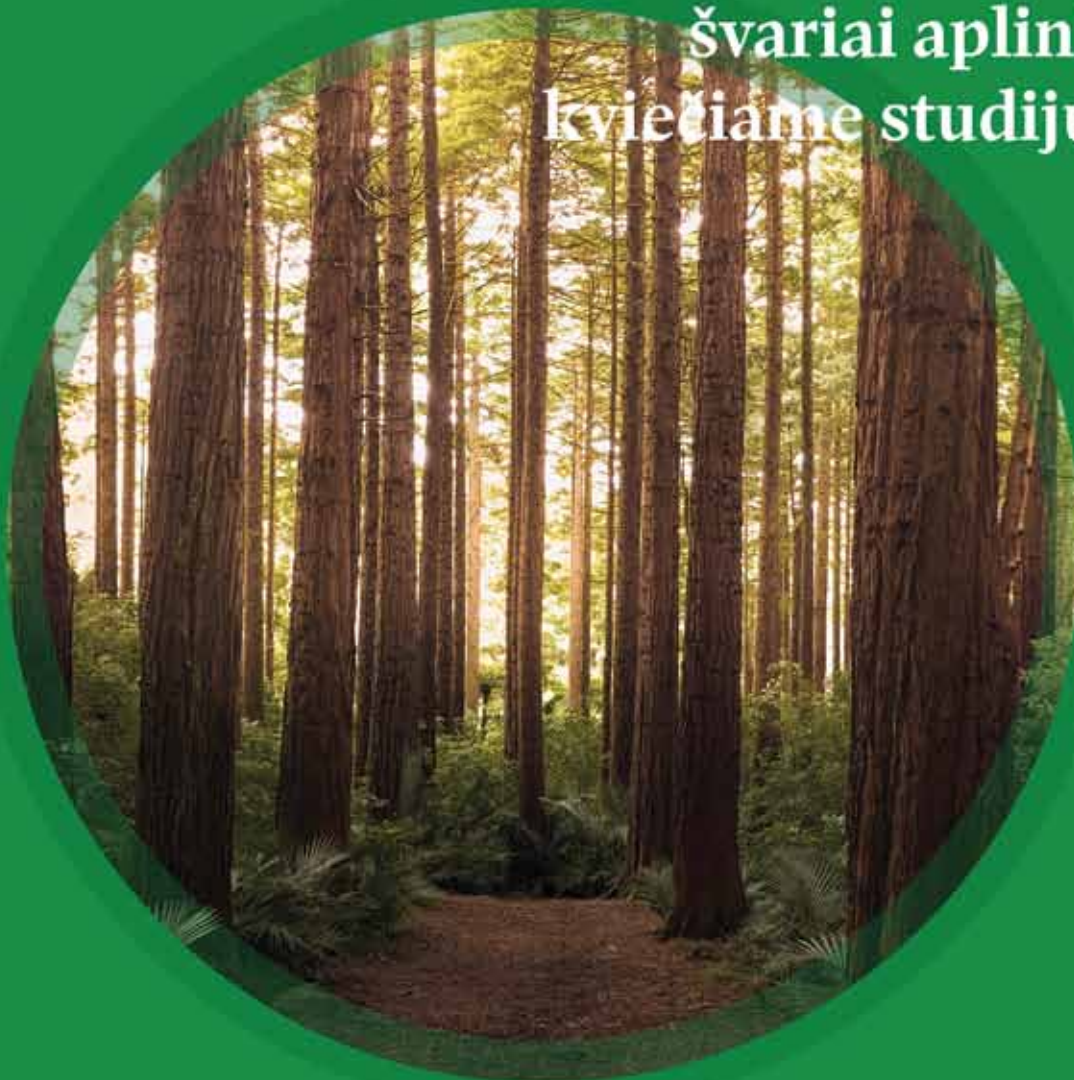
Muziejaus g. 7, 33202 Mindūnai, Molėtų raj.
Darbo laikas: III–VII 09.00–17.00

VYTAUTO DIDŽIOJO
UNIVERSITETO
ŽEMĖS ŪKIO
AKADEMIJA

Jei esi neabejingas miško ošimui ir švariai aplinkai, kviečiame studijuoti

Pirmosios pakopos (bakalauro) studijų programos

- Miškininkystė
- Taikomoji ekologija

Antrosios pakopos (magistrantūros) studijų programos

- Miškininkystė
- Taikomoji ekologija
- Laukinių gyvūnų ištekliai ir jų valdymas
- Miestų ir rekreacinė miškininkystė

Miškų ir ekologijos fakultetas

(8 37) 752 282 | (8 37) 752 232 | mef@vdu.lt | Studentų g. 11, Akademija, Kauno raj.

Pavasario sutiktuvės

Žemės dienos minėjimai

Minint Pasaulinę žemės dieną vis labiau atsigręžiama į gamtos išsaugojimą, ši tema aktuali ir miškininkystėje.

■ Kovo 20 d. Valstybinių miškų urėdijos Ignalinos regioninio padalinio gamtotvarkos specialistas Mindaugas Ilčiukas lankėsi Zarasų rajono Salako pagrindinėje mokykloje ir Zarasų Pauliaus Širvio progimnazijoje, kur skaitė paskaitas moksleiviams apie biologinės įvairovės išsaugojimą valstybiniuose miškuose. Jis pasakojo vaikams apie tai, kad prie biologinės įvairovės puoselėjimo galima kiekvienam prisidėti keliant inkilus, tveriant skruzdėlynus, žymint uoksinius medžius. Iškelti inkilus galima ne tik žvirbliniams paukščiams, o ir pelėdoms, net šikšnosparniams. Pabrėžė, kad svarbu tinkamai iškelti inkilą, atitinkantį rūšies poreikius. Gamtotvarkos specialistas supažindino mokinius taip pat su savo sukaupta drugių, vabalų bei plunksnų kolekcijomis.

■ Valstybinės miškų tarnybos Miškų ūkio priežiūros skyriaus specialistai Kristina Stripeikienė ir Petras Ivinskis kartu su Aplinkos apsaugos departamento Šiaulių valdybos Telšių aplinkos apsaugos inspekcijos inspektorais kovo 20 d. dalyvavo Pasaulinės žemės dienos paminėjime Telšių rajono Eigirdžių pagrindinėje mokykloje.

MINDAUGO ILČIUKO nuotrauka

Prasminga išvyka į mišką

Aplinkosaugininkai papasakojo moksleiviams apie žemės išteklius, aplinkos taršą, kaip su kovojuama; miškininkai pristatė šalies miškų išteklius, pasakojo, kaip vykdomi miško kirtimų, atkūrimo, priežiūros darbai. Moksleiviai įsitraukė į diskusiją, atsakinėjo į pateiktus klausimus, sužinojo, kad JAV Jutos valstijoje augančioje drebulių kolonijoje visi medžiai yra vienodo aukščio ir turi bendrą šaknų sistemą. Ši drebulių kolonija laikoma vienu organizmu ir sveria apie 6000 tonų.

■ Trakų rajono Aukštadvario miestyje kovo 19–22 d. taip pat buvo gausu gamtosauginių renginių. Prie regioninio

parko direkcijos, žemės ūkio ir kitų mokyklų kovo 19 d. buvo iškeltos Žemės vėlavos. Aukštadvario žemės ūkio mokyklos salėje surengta mokinių darbų paroda-konkursas „Aš sveikinu pavasarį“. Čia savo kūrybinius darbelius eksponavo Aukštadvario, Onuškio, Bijūnų, Rūdiškių mokyklų mokiniai, atsivežę ir pasigamintus inkilus. Kovo 21 d. vyko konkursas ir dalyvių apdovanojimai, kovo 22 d. miške iškelti inkilai. Aukštadvario regioninio parko ir Lietuvos ornitologų draugijos specialistai mokyklose skaitė paskaitas apie sparnuočius, pavasario lygiadienį, žiūrėtas filmas „Sengirė“.

VMU Ignalinos regioninio padalinio gamtotvarkos specialistas Mindaugas Ilčiukas pristato mokiniams savo kolekcijas

JONO BARZDĖNO nuotrauka

Pažymint Pasaulinę miškų dieną

Jungtinių Tautų Organizacija šiais metais skiria ypatingą dėmesį visuomenės švietimui apie miškus. Pažymint Pasaulinę miškų dieną, Valstybinių miškų urėdija pakvietė kovo 21 d. gamtai neabejingus žmones kartu su vietos bendruomenėmis, mokyklomis paminėti tradicines pavasario sutiktuves gamtoje „Paukščiai grįžta namo“ – kelti miškuose, parkuose inkilus smulkiesiems sparnuočiams.

Inkilų kėlimo šventės šią dieną vyko visuose Valstybinių miškų urėdijos 26 regioniniuose padaliniuose. Atvykę būriai įvairaus amžiaus moksleivių į parinktas miškuose apie 50 vietų, padedami miškininkų, mokytojų, iškėlė apie 2000

inkilų. Vieni atsinešę pačių pasigamintus, kitus inkilus padarė miškininkai. Įprastai miškininkai per visą pavasarį iškelia apie 3–4 tūkst. inkilų.

Daugiausiai kelti inkilai vabzdžialesiams paukščiams (mėlynosioms ir kuoduotosioms zylėms, margasparnėms musinukėms, paprastosioms raudonuodegėms, varnėnams ir kitiems), kurie maitindamiesi atlieka biologinę miškų apsaugą nuo kenkėjų. Įrengdami miške saugius būstus prisidedame ir prie retesnių paukščių apsaugos, biologinės įvairovės plėtros. Inkiluose gali apsigyventi ir žinduoliai – miegapelės, net voverės, šikšnosparniai.

■ Net iš 5 mokyklų sulaukė talkininkų VMU Šalčininkų regioninio padalinio miškininkai. Inkilų kėlimo renginys pradžiuo ir šio krašto socialinių globos namų gyventojus, teigia VMU Šalčininkų regioninio padalinio vadovė Božena Golubovska. Penkiose girininkijose kelti inkilai Kretingos regioniniame padalinyje – nuo Nidos iki Lenkimų Skuodo rajone. Gausaus būrio talkininkų iš mokyklų sulaukė ir Šilutės miškininkai, kur pavasariais paryje būna tikras paukščių rojus.

■ VMU Ignalinos regioninio padalinio gamtotvarkos specialisto Mindaugo Ilčiuko teigimu, Ignalinos regioniniame padalinyje inkilai kelti girininkijose, šventėje dalyvavo 7 mokyklos. Gražutės girininkijos darbuotojai kėlė inkilus kartu su Zarasų Pauliaus Širvio progimnazijos moksleiviais. Daugėliško girininkijos miškininkams padėjo didelis būrys moksleivių iš Ignalinos Česlovo Kudabos progimnazijos, Didžiasalio „Ryto“ gimnazijos, Naujojo Daugėliško mokyklos-daugiafunkcinio centro. Kaltanėnų girininkijoje dalyvavo ir mažieji talkininkai iš Ignalinos „Šaltinė-

VACLOVO TREPĖNAČIO nuotraukos

Bendromis pastangomis pavyko...

lio“ mokyklos. Salako girininkijoje talkino Zarasų rajono Salako pagrindinės mokyklos moksleiviai, Smalvų girininkijos miškuose inkilus kelti padėjo mokiniai iš Višagino „Verdenės“ gimnazijos. Iš viso per 100 talkininkų iškėlė 90 inkilų.

■ Tinklapio „Grynas.lt“ duomenimis, susivienijusi Varėnos rajono Žiūrų kaimo bendruomenė per 3 val. pagamino 102 padidinto saugumo inkilus sparnuočiams. Dzūkai inkilus gamino ne vietiniam rekordui fiksuoti, o iš didelio reikalo – mažųjų sparnuočių jauniklis apginti nuo plėšikaujančių genių. Tam, kad šie negalė-

tų iškalti didesnės landos ir pasiekti zylių jauniklių, akcijoje inkilai gaminti su specialiu metaliniu skylės apvadu.

■ Vilniuje paukščių sutiktuvių šventė buvo surengta VMU Nemenčinės regioninio padalinio Verkių girininkijos miške, prie Balsių ežero pakrantės esančios regyklos, kur VMU Nemenčinės regioninio vadovė Viktorija Anikevičienė, vyr. miškininkė Danuta Kazakevičienė, gamtotvarkos specialistas Alvydas Bareika, Verkių girininkijos girininkas Vilijus Kurlavičius sulaukė būrio moksleivių, net darželinukų, atvyko ir Verkių ir Pavilnių regioninio parko, Verkių seniūnijos darbuotojai. Girininkas V. Kurlavičius regyloje, nežiūrint žvarboko oro, pravedė gamtos pažinimo pamoką: supažindino vaikus kaip reikėtų patiems sumeistruoti inkilą, kokią naudoti medieną, kokio dydžio turėtų būti landa; pamokė, kaip inkilą teisingai pakabinti ant medžio šakos, kad jo landa būtų atsukta į pietų pusę. Inkilas miške tarnauja ne vienerius metus, todėl jį reikia ir tinkamai prižiūri kaip savo būstą, pavasarį išvalyti. Atidarius vieną senesnę inkilą, vaikai nustebę lizde pamatę keletą pernykščių neišperėtų kiaušinėlių. Tai priminimas, kad gamtoje būna ir pavojų, netekčių.

Miške geriausiai tinka uoksiniai inkilai, pagaminti iš lapuočių medžių kaladėlių su išpuvusia šerdimi ar specialiu 9–12 cm pločio grąžtu išskobtu vidumi. Paukščiams svarbu ir kokiame aukštyje pakabintas inkilas. Pavyzdžiui, miškuose zylėms inkilai keliami 4–8 m aukštyje. Dalis paukščių nemėgsta tos pačios rūšies sparnuočių kaimynystės, todėl smulkiems paukščiams inkilai keliami kas 30–50 metrų.

MG inf.

Nauji būstai sparnuočiams

Moksleiviai apspito girininką V. Kurlavičių

Prie miško aplinkos geriausiai tinka uoksiniai inkilai, teigia Nemenčinės RP miškininkai

Sustabdytas filmo „Rūgštus miškas“ kadras

Vaiduokliškas Kuršių nerijos kormoranų miškas stebina pasaulį

ASTA ANDRIKONYTĖ

Šveicarija, Ispanija, JAV, Kanada, Italija, Islandija, Vokietija, Čekija, Latvija – šitiek šalių jau aplankė neseniai sukurtas kino debutantų Rugilės Barzdžiukaitės ir Dovydo Korbos dokumentinis filmas „Rūgštus miškas“, nuo balandžio rodomas ir Lietuvos ekranuose bei tęsiantis toliau savo žygį per pasaulį.

Šio filmo režisierės bei scenaristės R. Barzdžiukaitės ir jos asistento bei prodiuserio D. Korbos debiutas – ištis sensacingas. „Rūgštus miškas“ pirmasis iš lietuviškų ilgametražių dokumentinių filmų pateko į vieno seniausių pasaulyje Lokarno kino festivalio Šveicarijoje oficialią programą. Būtent čia įvyko jo debiutas. Negana to, filmo režisierė pelnė specialų šio festivalio prizą, o abu autoriai sulaukė kvietimo apsilankyti menų rezidencijoje Šanchajuje.

Kūrėjai laimėjo ir Didįjį prizą už geriausią debiutinį filmą Bilbao dokumentinių ir trumpametražių filmų festivalyje Ispanijoje, taigi „Rūgštus miškas“ tapo antruoju pagrindinį užsienio festivalio prizą pelniusiu lietuvių filmu apie gamtą po Mindaugo Survilos „Sengirės“.

Makabriškiausia atrakcija

Kuo taip traukia ir žavi pasaulį ši juosta? Turbūt pirmiausia – vaiduokliškais ir poetiškais negyvo miško su jame karaliaujančiais juodais paukščiais vaizdais. Paukščiai šaudo tarsi žudikai juodvarniai garsiajame

Filmo „Rūgštus miškas“ režisierė ir scenaristė Rugilė Barzdžiukaitė

detektyvų meistro Alfredo Hitchcocko siaubo filme.

Tačiau juostoje „Rūgštus miškas“ nėra nieko išgalvoto. Joje atgyja Kuršių nerijos nacionaliniame parke Juodkrantėje įsikūrusi viena didžiausių Europoje kormoranų kolonija, pavertusi didelius pušynų plotus dykine su styrančiais negyvų kamienų stagarais. Iš lėto skylančių, girgždančių medžių vaizdai – ypač kraupūs.

Kasmet, prasidėjus pavasariui, autobusuais į šį niūrų kampelį traukia turistai ne tik iš Lietuvos miestų ir kaimų, bet ir iš įvai-

riausių šalių – nuo JAV ir Suomijos iki Japonijos. Specialiai jiems paukščių išmatų išdegintame miške įrengta apžvalgos aikštelė.

Vienas festivalis, pristatydamas „Rūgštų mišką“, ekskursiją į kormoranų koloniją pavadino makabriškiausia turistine atrakcija pasaulyje. Būtent turistų reakcija kormoranų rojuje – nusiaubtame lyg po uragano ar atominės katastrofos pušyne – ir tapo šio filmo kūrėjų taikiniu, o spontaniški jų komentarai – šios kino esė siužetu.

Nors filmas tarsi siekia sukurti neutralaus stebėjimo įspūdį, iš tikrųjų jo epizodai yra kruopščiai atrinkti iš šimtų valandų trukusio filmavimo ir sudėlioti taip, kad pateiktų visą stulbinamai spalvingą turistinių įspūdžių puokštę.

Kartais jie absurdiški, kartais linksmi. Kolonijos lankytojų emocijos svyruoja nuo pasibaisėjimo iki džiaugsmingos euforijos, o komentarai stebina ir juokina, liūdina ir teikia optimizmo.

Požiūris į kormoranus – tarsi lakmuso popierėlis, parodantis žmonių tolerancijos ribas, žmogiškumą, išmintį ar kvailu-

MG archyvo nuotrauka

mą. Patį filmą galima suvokti kaip žmogaus pasaulio metaforą. O kritikai jame išvelgė siaubo filmo, trilerio ir komedijos elementų.

Paukščių ir turistų žvilgsniai

Sukurti „Rūgštų mišką“ R. Barzdžiukaitę įkvėpė kormoranų baidymo fejerverkais vaizdai. Šitaip kiekvieną pavasarį yra stabdomas šių paukščių plitimas, kad negalėdami nutūpti ant kiaušinių jie prarastų jaunikius.

Filmavimo darbai prasidėjo dar prieš penkerius metus, mat per pasaulį keliaujantis filmas išaugo iš Rugilės trumpo diplominio darbo apie ekologinį medžių-žmonių-paukščių trikampį, baigiant dokumentinio kino režisūros studijas Goldsmith universitete Londone.

„Jau tada jaučiau, kad tai imli, daug gamtinių žadanti tema. Buvo nuojauta, kad ją pratęsiu, plėsdama asociacijų lauką, peržengdama gamtinės ekologijos rėmus. Ir iš tikrųjų filmas išaugo maždaug keturis kart“, – pasakojo režisierė.

Ji prisipažino, kad idėjas įgyvendinti nebuvo paprasta. Jos asistentui Dovydui reikėjo išmokyti laiptuoti medžiais, kad galėtų filmuoti pasirinktais rakursais. Kameras reikėdavo pritvirtinti aukštyje iki 25 metrų, mat filme stebima ne tik turistų apžvalgos aikštelė, bet ir kormoranų lizdai, jų gyvenimo idilė.

Be to, filmuota ir pasitelkus droną, kad žiūrovas galėtų pažvelgti į pasaulį iš paukščio skrydžio. Taip menininkams pavyko tarsi iširti gamtos vaizduose, įsiklausyti ir jautriai perteikti jos alsavimą.

Kenkėjai ar gelbėtojai?

„Manęs ne kartą klausė, ką pati manau apie mišką niokojančius kormoranus. Mančiau, vieno atsakymo nėra, taip pat ir filme nesiekėme pabrėžti kažkokios nuostatos. Tai sudėtingas, nevienareikšmis fenomenas. Net mokslininkai dėl jo nesutaria. Ruošdamiesi filmavimui konsultavomės su jais, perskaitėme daug publikacijų šia tema, kad suvoktume savo pasakojimo kontekstą“, – kalbėjo R. Barzdžiukaitė.

Ji atkreipė dėmesį, kad lietuviai dažniau negu užsieniečiai piktinasi kormoranų daroma žala ir spėjo, jog tai aiškintina žiniasklaidos įdirbiu eskaluojant temą. Ne vienam tautiečiui ir filme knieti iššaudy-

„Pixabay.com“ nuotr.

Kormoranas

ti paukščius. Jie vadinami „sparnuotomis žiurkėmis“, „blizgančiomis rupūžėmis“ ir panašiai.

Na, o kai kurie gamtininkai įsitikinę, jog kormorani – ne kenkėjai, o Kuršių nerijos gelbėtojai. Mat būtent jiems padedant čia galima atkurti lapuočių miškus – tikrąją Kuršių neriją. Kalninės pušaitės, anot kai kurių žinovų, čia išgalėjo po to, kai pirkliai iškirto ąžuolus ir reikėjo sustabdyti smėlio pustymą.

Pušaitės tada vienintelės galėjo augti kopose, tačiau savo misiją jos esą jau atliko ir perbrendusios kelia gaisrų pavojų. Tad Kuršių nerijoje turi būti atkurti lapuočiai, ir tam reikia kormoranų trąšų.

„Spygliuočiams pradžios šiuo paukščių išmatos kai kuriems augalams puikiau tinka. Pavyzdžiui, jos visiškai nekenkia ąžuoliukams, kurie želia ir kormoranų kolonijoje. Japonijoje kormoranų išmatomis tręšiami ryžių laukai. Jas masiškai eksportuoja kažkuri Lotynų Amerikos šalis.

Labai gaila ir man Juodkrantės pušų, bet tai, kas vyksta – natūralūs procesai. Vietoje žuvusių augalų atsiranda kiti. Gamta pati sutvarko savo reikalus“, – svarstė Rugilė.

Režisierė iš ekrano pritaria Kuršių nerijos gamtininkė Jūratė Zarankaitė. Anot jos, viskas gamtoje turi savo vietą ir dirba savo darbą, o įsikišus žmogui, dažnai tenka taisyti klaidas.

Atrodytų, tik laiko klausimas, kada vietoje mirusio atsikurs naujas miškas kormoranų kolonijoje – žalumos ten daugėja. Tačiau kam už tai dėkoti – žmogui ar paukščiams?

Kai pernai pavasarį Rugilė ir Dovydas nutarė perfilmuoti paskutinę „Rūgštaus miško“ sceną tobulesne technika, jiems nepavyko pagauti tokio efektingo vaizdo kaip prieš penkerius metus: fejerverkai pabaidė kur kas mažiau mažiau sparnuotųjų – kormoranų populiacija susitraukė, kontrolė suveikė.

MG archyvo nuotrauka

Dideliais kiekiais SUPERKAME BERŽO RAŠTUS

nuo 16 cm skersmens

Informacija apie supirkimo kainas ir sąlygas internete www.likmere.lt
telefonu 8 340 60054, el. paštu info@likmere.lt

Viskas dirbantiems ir besiilsintiems miške – Viskas vienoje vietoje

- ▶ IŠKLAUSYSIME
- ▶ PAKONSULTUOSIME
- ▶ PARINKSIME GERIAUSIĄ, KOKYBIŠKIAUSIĄ IR PIGIAUSIĄ
- ▶ OPERATYVIAI ATVEŠIME TIESIAI PAS JUS, O JEI REIKIA IR Į MIŠKĄ

UAB „MMC Forest“

Nausodžio k.,
Vėžaičių sen.,
96215 Klainėdos r.
Tel. 8 673 51506
El. paštas info@mmc.lt
www.miskui.lt

Vytautas Jurgis Valenta

1931 04 20 – 2019 02 27

Baigdamas 88-uosius metus, vasario 27 d. mirė miškininkas, Lietuvos mokslų akademijos narys ekspertas, profesorius, gamtos mokslų habil. dr. Vytautas Jurgis Valenta.

Vytautas buvo kilęs iš Lazdijų rajono Vainiūnų kaimo žemdirbių šeimos. Baigęs 1950 m. Seirijų gimnaziją, 1950–1955 m. studijavo miškininkystę LŽŪA. Vytautas jau pirmame kurse ėmė domėtis miškų entomologija, o nuo trečio kurso kasmet dalyvavo Kauno miesto studentų mokslinėse konferencijose, pelnydamas prizines vietas. 1955 m. su pagyrimu baigęs studijas iškart įstojo į Lietuvos miškų instituto stacionarinę miškų entomologijos specialybės aspirantūrą, netrukus išvyko studijuoti į Maskvą, kur jo vadovu buvo žymus entomologas dr. A. Iljinskis. 1959 m. baigęs aspirantūrą grįžo dirbti moksliniu bendradarbiu į Lietuvos miškų institutą, rengė mokslinį darbą. VU Gamtos mokslų fakulteto mokslinėje taryboje 1960 m. apgynęs disertaciją „Pušies liemenų kenkėjai ir kovos priemonės su jais Lietuvos TSR sąlygomis“, toliau tyrė naujus cheminius ir biologinius kovos su miško kenkėjais preparatus, vadovavo įsteigta laboratorijai. 1967–1983 m. rinktas Lietuvos miškų institute Miško apsaugos skyriaus vedėju. Jo pastangomis skyriuje buvo įsteigtos entomologijos, fitopatologijos, toksikologijos ir medžioklės ūkio laboratorijos.

Vytautas aktyviai bendradarbiavo su panašios specializacijos Maskvos, Kijevo, Krasnodaro ir kitų mokslo tyrimo institutų darbuotojais. Sukauptas žinias perteikė kolegoms, miškų apsauga susidomėjusiems aspirantams, buvo jų moksliniu vadovu rengiant disertacijas. Ir pats tobulėjo – 1979 m. Krasnojarske sėkmingai apgynė mokslų daktaro darbą „Lietuvos spygliuočių medynų entomokompleksai ir miško apsaugos priemonių sistemos principų parengimas“.

Vyresnės kartos miškininkai gamybininkai prisimena jo kvalifikuotą konsultacinę paramą kovojant su medynų, želdinių kenkėjais. V. Valenta nemažai prisidėjo, kad 1968 m. būtų įsteigta atskira Miško patologų grupė, kurios veiklai metodiškai vadovavo Miškų instituto Miško apsaugos

skyrius. Šiuo Lietuvos pavyzdžiu pasekė ir Rusijos Federacijos, Baltarusijos, Ukrainos miškininkai.

Mokslininkas noriai dalyvavo miškininkų seminaruose miškų sanitarinės apsaugos klausimais, patardavo iškilus problemoms. Daugelį metų jis tyrė Dzūkijos miškų želdiniams kenkusių grambuolių pažeidimus, vykdė kitus teminius sutartinius darbus su miškų urėdijomis, parengdavo rekomendacijas. Paminėtinas parengtas originalus integruotų kovos priemonių metodas ir dvi želdinių veisimo technologijos.

Sukaupę ilgametę patirtį entomologas perteikė daugiau nei 380 mokslinių straipsnių, parengė 31 rekomendaciją ir pasiūlymą praktinei miškų ūkio veiklai, yra dviejų išradimų bendraautoris ir daugiau nei 15 monografijų autorius ar bendraautoris.

Dar studijų ir aspirantūros metais išryškėjo V. Valentos polinkis pedagoginiam darbui. Neatsitiktinai Vilniaus universitetas 1978 m. pakvietė miškininką būti Gamtos mokslų fakulteto Zoologijos katedros vedėju, nors šį pasiūlymą jis sutiko priimti tik po dvejų metų, nes nebuvo baigęs pradėtų darbų Miškų institute. Dar trejus metus jis visuomeniniais pagrindais vadovavo Miškų instituto Miško apsaugos skyriui.

Nuo 1980 m. rudens V. Valenta 10 metų vadovavo VU Zoologijos katedrai, ėmėsi laboratorijų ir Zoologijos muziejaus atnaujinimo, kolekcijų sutvarkymo darbų, daug dėmesio skyrė ir studijų kokybei, ypač biologijos praktikos atnaujinimui, naujos bazės Puvočiuose (Varėnos r.) įkūrimui.

1986 m. jam suteiktas profesoriaus vardas. Nuo 1991 m. iki 2009 m. V. Valentą dirbo VU Gamtos mokslų fakulteto profesoriumi. Studentai profesorių prisimena kaip draugišką, bet ir reiklų dėstytoją, kuris skatino domėtis dėstomais dalykais, ypač gilinti praktines žinias išvykų į objektus metu. Profesorius buvo kviečiamas 1991–2009 m. skaityti paskaitų ir į kitas Vilniaus universiteto katedras. Nuo 1999 m. iki 2006 m. vadovavo geografijos studijų bendrosios biologijos ir biogeografijos praktikoms, jo paskaitų klausytis susirinkdavo pilnutėlės auditorijos. Ypač

buvo mėgstama jo dėstoma biogeografijos disciplina.

Gelbėdamas Kauno zoologijos sodą nuo sunaikinimo, 1990–1991 m. prof. V. Valenta ėmėsi jam vadovauti be atlyginimo, kol parengė vertą eiti šias pareigas darbuotoją. 1991–1997 m. profesorius skaitė biologijos paskaitas atsikūrusio VDU Biologijos katedroje, sukūrė biologijos mokomąją laboratoriją. 1997–2007 m. jis dėstė ir LŽŪU studentams.

Kaip autoritetingas mokslininkas V. Valenta buvo renkamas TSRS Mokslų akademijos nariu, 1990 m. išrinktas ir 1996 m. perrinktas Lietuvos mokslų akademijos nariu ekspertu. 2004 m. jam buvo suteiktas Tarptautinės informatizacijos akademijos akademiko vardas. Jo mokslinė veikla 1971 m. įvertinta tuo metu ne bet kam skiriamu „Garbės ženklo“ ordinu, jis buvo skatintas įvairiomis padėkomis. Už gamtosauginę veiklą V. Valentai buvo suteikti Lietuvos gamtos apsaugos, Entomologų draugijos Garbės nario, gamtos apsaugos žymūno vardai. Specialius apdovanojimus jam yra skyrę Miškų institutas, Vilniaus universiteto Medicinos fakultetas, Lietuvos zoologijos sodas.

Ir išėjęs į pensiją V. Valenta domėjosi kolegų darbais – lankydavosi VU Geografijos ir kraštotvarkos katedroje, bendravo su miškininkais, aplinkosaugininkais. Jo dėka Lietuvos miškai ošia sveikesni ir gražesni, o parengti specialistai ir toliau prižiūri juos, įgyvendina profesoriaus idėjas.

Profesorių amžinam poilsiui palydėjo me į gimtinę, Seirijų kapines.

Nuoširdžiai užjaučiame velionio dukras Rūtą ir Daivą bei žmoną Juzefą, kitus artimuosius.

*LAMMC Miškų instituto darbuotojai,
Vilniaus universiteto Gyvybės mokslų centro
ir Geomokslų instituto kolegos, VU Gamtos
fakulteto 1985 m. biologų laidos absolventai*

Prisimenant miškininką Leoną Vytautą MANKEVIČIŲ

Peržiemojome. Vėl atėjo pavasaris su gamtos atbudimu, miškasodžiu, kasdienių miško darbų rutina. Deja, ne visiems buvo lemta sulaukti šio gražaus meto. Šią žiemą į Anapilį iškeliavo buvęs ilgametis girininkas Leonas Vytautas Mankevičius (1931–2018), nuo 1951 m. dirbęs buvusioje Nemenčinės miškų urėdijoje.

Kolegų ir vietos žmonių gerbiamas girininkas per daugiau kaip 50 darbo metų kartu su miškininke dirbusia žmona Ona Jagvyga (1961 m. baigusia Vilniaus miškų technikumą) išaugino ateities kartoms šimtus hektarų įveistų naujų miškų, išugdė kelis tūkstančius hektarų jaunų medynų, nuveikė daug kitų įsimintinų darbų, užaugino ir savas atžalas – dukrą Jolantą ir sūnų Gintarą, tapusius medikais.

Miškininkų bendruomenė nuosirdžiai užjaučia Lietuvos miškininkų sąjungos Garbės narį, akademiką Leonardą Kairiūkštį, mirus žmonai Irenai.

Lietuvos miškininkų sąjunga

Garbų miškininką džiugino, kad anūkas Mindaugas irgi pasekė senelių pėdomis: baigęs ASU Miškų ir ekologijos fakultetą, dirba VMU Nemenčinės regioniniame padalinyje medelyno viršininku, kur nemažai metų dirbo ir jo mama miškininkė Eglė Mankevičienė.

Būsimas girininkas Leonas Vytautas gimė 1931 m. vasario 22 d. Alytaus apskrities Dubių kaime, valstiečių šeimoje. Nuo mažų dienų dirbdamas sunkius ūkio darbus Leonas išsiugdė pagarbą prasmingam darbui ir mokantiems jį dirbti žmonėms, atsakomybę už savo poelgius ir žodžius. Šis požiūris lydėjo jį visą gyvenimą.

Pasimokęs Alytaus 2-je berniukų gimnazijoje Leonas tęsė mokslus Vilniaus miškų technikume. Baigęs jį nuo 1951 m. spalio pradžios įsidarbino Nemenčinės miškų ūkyje girininko padėjėju. Atlikęs karinę tarnybą vėl grįžo į Nemenčinės miškų ūkį: 1953–1957 m. girininkavo Purviniškių, nuo 1958 m. – Žaliašilio, vėliau pervadintoje Magūnų girininkijoje. Šioje girininkijoje prabėgo prasmingiausi 51-eri Leono darbo metai.

Man pasisekė, kad nuo 1982 m. teko kartu dirbti šioje girininkijoje, galėjau mokytis iš jo profesinės ir gyvenimiškos iš-

minties. Net ir bėgant metams jaunuoliškas romantizmas miškininko profesijoje lydėjo šį žmogų. Taktiškai, atsakingai ir principingai vykdydamas pareigas Leonas savo pavyzdžiu mokė dirbti jaunąją miškininkų kartą. Niekada neskirstė darbų į didelius ar mažus – svarbiausia buvo laiku ir kruopščiai siekti užsibrėžtų tikslų. Girininkijos nedideliame kolektyve susiklostė šiltas, abipusė pagarba paremtas bendravimas ir profesinis bendradarbiavimas. Leonas vertino žmones kaip asmenybes, dažnai girdėdavau jį sakant: „Miško be žmogaus nebūna“. Gerbė girininką ir vietiniai žmonės.

Iki paskutiniųjų savo gyvenimo dienų Leonas aktyviai domėjosi visuomeniniu šalies bei Pabradės miesto bendruomenės gyvenimu, jaudinosi dėl šalyje vykstančios miškų reformos ir jos pasekmių.

Sunku susitaikyti, kad apie šį reto tvirtumo ir darbštumo žmogų, kuris dar neseniai atrodė pilnas jėgų, jau tenka kalbėti būtuojų laiku. Daugelio žmonių širdis šildys geri prisiminimai apie gražų bendravimą su Leonu bei kartu nudirbtus darbus.

VMU Nemenčinės regioninio padalinio Magūnų girininkijos girininkas Stefan Semaško

NAUJI LEIDINIAI

Gamtos vertybės saugomose teritorijose

Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos neseniai išleistame leidinyje „Gamtos vertybės saugomose teritorijose“ skaitytojams pristatomos Biržų, Dubysos, Kauno marių, Kurtuvėnų, Nemuno kilpų, Nemuno deltos, Pajūrio, Rambyno, Sartų, Sirvėtos, Veisiejų regioninių parkų gamtos vertybės, jų būklė, kaita, žmogaus veiklos ir gamtotvarkos priemonių rezultatai. Likusių regioninių parkų gamtą ir jos turtus numatoma

apžvelgti kitamet. Nacionaliniams parkams ir valstybiniams gamtiniais rezervatams buvo skirta pernai išėjusi pirmoji knyga.

Šį leidinį galima rasti VSTT Nacionalinio saugomų teritorijų lankytojų centro skaitykloje, nacionalinių ir regioninių parkų, rezervatų direkcijose. Jo elektroninis variantas bus paskelbtas internete.

AM inf.

PONSSE

GERIAUSIAS
MEDKIRČIO DRAUGAS

PONSSE SCORPION

KONEKESKO
oficialus PONSSE atstovas Lietuvoje

- Miško technikos pardavimas +370 610 27218
- Aptarnavimas +370 700 55100
- Atsarginės dalys +370 614 0374

 Konekesko Lietuva

 konekesko

 www.konekesko.lt

 www.ponsse.com

olivia.eggen

“GREITESNIS IR STIPRESNIS”

#husqvarna550xpmarkII

Olivia Eggen, medžių priežiūros profesionalė, Švedija

PRANAŠESNĖ PJOVIMO GALIA

Galia ir greitis. Galia padedanti nudirbti darbus greičiau nei iki šiol. „Husqvarna 550 XP® Mark II“ ir „545 Mark II“ suteiks jums, didžiausią savo klasėje pjovimo galią. Optimalų didelės galios ir didelio grandinės greičio derinį papildo SP33G X-CUT™ grandinė ir tvirta X-FORCE™ juosta.

“Galiausiai svarbu visuma. Grandinė, pjūklas, balansas, pjaunamas medis... Šitas pjūklas yra greitesnis ir stipresnis, dirbant akivaizdžiai jaučiasi jo jėga. Esu labai patenkinta jo pjovimo galia.”

Daugiau informacijos www.husqvarna.lt

HUSQVARNA 550 XP® Mark II

Husqvarna
IR TU PASIRUOŠĘS